

TEATRELE DIN GRĂDINILE DE VARĂ
ALE BUCUREȘTILOR DE ALTĂDATĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MOLEA, VERA

Teatrele din grădinile de vară ale Bucureștilor de altădată / Vera
Molea. – București : Biblioteca Bucureștilor, 2011
Bibliogr.
ISBN 978-973-8369-87-0

792.051(498 Buc.)

VERA MOLEA

TEATRELE DIN GRĂDINILE DE VARĂ
ALE BUCUREȘTILOR DE ALTĂDATĂ

EDITURA BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR
BUCUREȘTI – 2011

Tehnoredactare computerizată, concepție grafică și copertă: *Anca Ivan*

CUPRINS

Farmecul unor teatre bucureștene de demult	7
Ascensiunea mișcării teatrale în grădinile de vară ale Bucureștilor	11
Periplu prin teatrele grădinilor de vară	21
Grădina Rașca	23
Grădina Arena cu cai	30
Grădina Union	31
Grădina Orfeu	35
Grădina Stavri	39
Grădina Mitică Georgescu	42
Grădina Dacia	47
Grădina Berăria „Crebs”	52
Grădina Jignitza	53
Grădina Blanduzia	59
Grădina Oteteleșanu	66
Grădina Ambasadori – Amicii Orbilor – Teatrul Cărbuș	88
Grădina Colos	104
Teatrul Nou	109
Grădina Izbânda	113
Grădina Marconi	117
Alte grădini	
– Grădina Amiciția	122
– Grădina Comercială	122
– Grădina Belle-Vue	122
– Grădina Eldorado (fostă Franklin)	122
– Teatrul Steaua Roșie	123
– Grădina „La lumea nouă” (Pașak)	123
– Grădina Walhala	123
– Grădina Țipter	124
– Grădina Suvenir	124
– Grădina Pomul verde (fostă Tomis)	124
– Grădina Fortuna	124
– Grădina „Vaporul lui Ștefan cel Mare”	124
– Grădina Niță Sterie	126
– Grădina Eden	126

– Grădina Odessa	126
– Grădina „Grand Etablissement Hugo”	127
– Grădina Roma	127
– Grădina Casino	127
– Grădina Berăria Triumful	128
– Grădina Astoria.....	129
– Grădina Alcazar	130
– Grădina Luchianoff	130
– Grădina Basarabia	130
– Grădina Căminul Cultural	131
– Grădina Teatrul Central	131
– Grădina Elita (fostă Frescatti)	131
– Grădina Volta-Buzești	132
– Teatrul de vară „C.A. Rosetti”	134
– Teatrul Brezeanu	135
– Teatrul Comicilor	135
– Teatrul de cartier „Hala Traian“	136
– Grădina Cinematografului Marna	136
– Teatrul Rio	137
– Grădina Ligii culturale	137
Alte spații teatrale în aer liber	
– Arenele Romane	138
– Teatrul Comedia	139
– Teatrul Municipal	142
În loc de încheiere	143
Index de nume	145
Bibliografie	173

FARMECUL UNOR TEATRE BUCUREȘTENE DE DEMULT

„Să ne legăm de nenea să ne ducă la «Iunion»”, îi cerea impetuos Zița țăticii Veta. Pretextul îl reprezenta nu atât dorința de a urmări „comediile alea de le joacă Ionescu”, ci un gând ascuns al ei dublat de un moft, „de un capriț, de un pamplezir” și de o mondenă curiozitate – „mergem să mai vedem și noi lumea”. Replicile ambetatei eroine caragialiene din *O noapte furtunoasă* au făcut ca Ionescu și „Iunionul” său să iasă din anonim și uitare, și să capete astfel drept de cetățenie literară.

Și dacă nu te-ai edificat pe deplin, îți vine acum în ajutor temeinicul studiu monografic al Verei Molea, *Teatrele din grădinile de vară ale Bucureștilor de altădată*. Autoarea își propune și ne propune un periplu prin locurile care au conferit urbei noastre dâmbovițene, „micul Paris”, cum a fost pe drept cuvânt numit, un farmec aparte. Alături de cârciumioarele discrete sau învăluite în acordurile tarafurilor lăutărești, de bățăile cu flori de la șosea, grădinile estivale cu scenele lor de teatru te invitau să bați, la ceas de seară, caldarâmul topit de căldură al vestitului Pod al Mogoșoaiei devenit cu timpul Calea Victoriei. Să îl străbați în pas domol, în birjă sau cu trăsurica.

„Mână birjar!” și să ajungi la *Grădina Union* sau la *Grădina Orfeu* ca să asculți, în răcoarea copacilor, pe îndrăgitul I.D. Ionescu interpretând nemuritoarele cuplete *Piciorușul Aglăiței* și *Vila regală*. Sau să te urci în tramvaiul cu cai și să te oprești la una din îmbietoarele grădini, la *Rașca*, de pildă, să asisti la succesul unei comedioare *Mache somnabulul*, care însumase un număr record de reprezentații, peste patruzeci.

Tabloul prinde viață sub pana inspirată a autoarei capabilă să realizeze un caleidoscop viu, colorat, amuzant și, mai ales, documentat. Foarte documentat, fiindcă Vera Molea a citit mult, istorii de teatru, suveniruri ale actorilor și scriitorilor, tomuri de ziare, reviste, arhive. Sedusă de ispititoare temă, parcurge aproape un secol de teatru românesc, surprins în unul din cele mai speciale și pitorești segmente ale sale, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, trecând prin „*La Belle Epoque*” și perioada interbelică. Un sector mai puțin cunoscut astăzi, și din păcate pierdut, dar foarte îndrăgit de spectatorii de odinioară, cu statut social foarte divers: de la băcani, teșghetari, calfe, negustori, politicieni, la înalte fețe diplomatice, princiare și chiar regale. Stămburi înflorate, alături de catifele

și de mățăsure, meloane, lavalieri, ocheade, priviri galante, miros de mititei și parfumuri cu iz franțuzesc, adieri de regina nopți și de tei în floare. Iar în luminile rampei ei, artiștii, cântăreții, balerinele, dansatorii, cu buzunarele cam peticite financiar, pe timpul verii, vorbe de duh, picanterii și, mai ales, săgeți atingătoare la adresa abuzurilor de tot felul. Și urechile la pândă ale cenzurii. De toate pentru toți, pe gustul și rafinamentul fiecăruia.

Asistăm la varietatea conținutului spectacolelor, de la cuplete, la vodeviluri, canțonete, romane, comedioare aparținând unor condeieri români sau străini, la operele celebre devenite reginele începutului de secol douăzeci, detronate apoi de renumitul *Cărăbuș*. Vera Molea știe să țină treaz interesul cititorului, refăcând în stampe policrome, ca într-un vechi album, harta urbanistică a Bucureștilor de altădată, împânzit de sumedenie de grădini de teatru. Aflăm că până la 1931, când s-a ridicat impunătorul Palat al Telefoanelor, aici se afla vestita terasă *Oteteleșanu*, cea mai selectă grădină, străjuită de platani, tei și castani. De aici, ne spune autoarea cărții, „aveau să zboare în văzduh acordurile muzicii lui Strauss, Offenbach, Kálmán sau Lehar” în interpretarea idolului frumoaselor spectatoare, nimeni altul decât unicul Leonard.

Peste ani avea să fie luat cu asalt *Cărăbușul* lui Tănase inaugurat la 23 mai 1919 cu revista *Pisica pe orez*. Era suficient un afiș, cu un nas enorm, care *pars pro toto* îl prezenta pe cel mai popular actor al teatrului românesc, pentru ca să joace cu casa închisă zile întregi. Fiindcă Tănase știa să răspundă orizontului de așteptare al publicului. Știa ce îl doare pe omul simplu, aluziile la contemporaneitate luau în răspăr „gheșefurile” de tot felul, aranjamentele, specula, șperțul, prețurile maxime, refrenul „*Până când?*” dând glas nemulțumirii generale. Dar știa, în egală măsură, să încante ochiul spectatorului, costumele comandate la Paris punând în valoare vocile, dar și nurii vedetelor Natalița Pavelescu, Elena Zamora, Silly Vasiliu, Virginica Popescu. Iar când apăreau celebrități mondiale ca „sirena tropicelor”, Josephine Baker sau subreta pariziană Zizi Moustic de la Folies Bergère se întrerupea circulația pe străzi.

Ochiul atent al Verei Molea inventariază zeci de alte grădini de teatru, fiecare cu farmecul său, cu programul propriu, cu artiștii îndrăgiți, în prezentări exacte și atractive, cu impresionantă teatrografie, rod al unei serioase documentări. Sunt scoase la lumină amănunte uitate sau neștiute. La *Grădina Stavri*, de pildă, de pe strada Academiei, octogenarul Millo putea fi văzut în ultimele sale apariții scenice. Printre spectatorii *Grădinii Mitică Georgescu* de pe strada Cîmpineanu, se afla adesea Caragiale amuzându-se și aplaudându-l copios pe Nicolae Hagiescu.

Un loc aparte, îl ocupă prezentarea teatrelor de vară evreiești, situate în

Calea Văcărești. Și cum ar putea fi altfel când Avram Goldfaden a înființat primul teatru evreiesc din lume, la *Pomul Verde*, în Iașii anilor 1876, urmat de teatrul din *Grădina Jignitza* din București. Sau când actorul răătăcitor Iosif Bulov, desprins din *Trupa de la Vilna*, sosit la București atrăgea ca un magnet publicul jucând alături de actrița Liuba Kadison la *Teatrul Nou* în spectacolele regizate de el sau de Iacob Sternberg, considerate printre cele mai moderne și novatoare ale perioadei interbelice.

Și câte alte lucruri speciale descoperim în cartea de față. Ingeniosul și neobositul regizor Sică Alexandrescu transformase *Teatrul Comoedia* (*Odeonul* de azi) într-o adevărată grădină. Deschisese plafonul teatrului, încât se vedea cerul înstelat, și îi ornase interiorul cu zeci de flori. Ce minunat spațiu de joc și de privit și ce reteatralizare *avant la lettre*!

Ție, spectator al unui mileniu, obosit de lumina laptop-ului și a computerului, nu-ți rămâne decât să te urci într-o imaginară trăsurică, alături de un ghid priceput și pasionat, Vera Molea, să colinzi grădinile de vară ale teatrelor bucureștene de odinioară, cu aerul lor proaspăt, vesel, amuzant și ademenitor. Dar fii atent să nu te plouă!

Deci, mână birjar și la drum!

prof. univ. dr. ELISABETA MUNTEANU

ASCENSIUNEA MIȘCĂRII TEATRALE ÎN GRĂDINILE DE VARĂ ALE BUCUREȘTILOR

***Motto:** „Este de scris o întreagă monografie asupra teatrului de vară în România și sunt convins că subiectul păstrează nu numai un foarte interesant material documentar; dar și un nebănuit farmec pentru a răsplăti munca cercetătorului.”¹*

1. „De la mici și bere la spectacolul de teatru”

De unde ideea unei scene de teatru într-o grădină unde consumatorul de mici și bere, de fripturi și șpriț poate să audă și să vadă o cântăreață, un actor sau un acrobat? Un posibil răspuns ar putea fi acesta: canicula, praful și lipsa evenimentelor culturale îi făceau pe bucureșteni să regrete că au rămas acasă în sezonul estival și-atunci oameni întreprinzători au descoperit un mod de a le face timpul liber mai plăcut.

Dacă prin anii 1824-1826 Dinicu Golescu se minuna de cultura și civilizația orașelor europene, conștientizând înapoierea în care se afla poporul român, iată că la numai câțiva ani începeau să pătrundă și în România multe din aceste elemente civilizatoare ale Europei. Apariția unor restaurante sau grădini de vară, după modelul occidental, a însemnat un pas spre modernizarea capitalei noastre. Patronii acestor localuri – de multe ori veniți din țările europene și stabilindu-se în țara noastră (așa cum a fost Hirtscha, Hirtscha sau Hirtska, zis Rașca) – au dat o notă aparte nu doar prin meniurile și serviciile asemănătoare cu cele de la Paris sau Viena, ci și prin improvizarea unor scene unde se derula un gen de spectacol cu un conținut amestecat de genuri (cântece, cuplete, gimnastică, numere de circ), care prindea foarte bine, mai ales, la bucureșteanul semidocht. Aceste spectacole de varietăți au luat amploare mai ales din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Trebuie menționat faptul că au existat grădini de vară care nu au funcționat întotdeauna pe lângă o clădire-restaurant, ci erau de sine stătătoare, înființate exclusiv pentru perioada estivală, așa cum au fost Grădina Arena cu Cai, Grădina din Cișmigiul sau Eldorado.

La început aceste teatre de vară erau grupate în jurul Teatrului Cel Mare² – Union, Blanduzia, Rașca, Mitică Georgescu, Guichard,

¹ Mihail Sebastian, în *Cronica dramatică. Teatrele de vară*, din *Viața Românească*, anul XXXI, nr. 8, august 1939, p. 121-122.

² Teatrul Cel Mare a fost inaugurat la 31 decembrie 1852 și a devenit Teatrul Național București în anul 1874 sub direcția lui Alexandru Odobescu.

Ambasadori –, apoi, peste ani, vor apărea și prin cartierele Bucureștilor precum cele din Calea Griviței, Hala Traian sau Calea Călărași.

La reprezentațiile din interiorul localului participau, mai ales, protipendada bucureșteană și străinii aflați în trecere prin capitala românească, dar adesea au putut fi văzuți politicieni și scriitori cunoscuți. Atât unii, cât și alții, erau cunoscători de franceză, germană și italiană. Apariția teatrelor din grădini va permite accesul la spectacole și oamenilor din pătura de mijloc: mahalagii, funcționari, studenți. Putem afirma că ieșirea reprezentațiilor din incinta restaurantului în grădină a produs un adevărat fenomen cultural, „românizarea” spectacolului teatral. Se știe că atât Teatrul Național, cât și numeroasele scene din incinta restaurantelor sau din grădinile de vară erau concesionate sau închiriate trupelor străine. Actorii români simțindu-se capabili să creeze și ei spectacole de genul celor prezentate de aceste trupe au început să câștige teren în fața acestora, ca urmare, un numeros public român, necunoscător de limbi străine, a umplut scaunele din grădini. Dar să nu se creadă că odată cu spectacolele date de trupele române, cele străine și-au încetat activitatea. Acestea au continuat să sosească în țara noastră și să joace la concurență cu cele autohtone. Spectatorul de rând, de-acum obișnuit să iasă seara la grădină nu doar să bea și să mănânce, ci să vadă și o „comedie”, privea la tot ce i se prezenta pe mica scenă: cuplete nemțești, chansonete, canțonete. Dacă înțelegea limba sau nu, asta nu avea nici o importanță pentru el. Important era faptul că ieșise la grădină unde putea să socializeze, să flirteze, să vorbească politică și să fie văzut de ceilalți. Nu-i de mirare că pe fețele străinilor aflați în trecere prin București se putea citi nedumerirea, căci nu-și puteau explica prezența unui public atât de numeros necunoscător de limbi străine. Că acest fapt persista de ani buni la români, ne-a fost confirmat și de Dinicu Golescu în formidabila sa lucrare *Însemnare a călătoriei mele*³:

„[...] am pățit o destulă rușine în Viena, căci, întâmplându-mă la o adunare, unde era și un englez, care din Tarigrad viind, a trecut prin București, și văzându-mă cu îmbrăcăminte turcească, a cercetat de unde sunt. Și după ce a aflat că sunt din București, a început să spuie că, când a fost în București, cu mare râvnă a alergat la teatru, ca să auză arătarea în limba națională; unde auzind că vorbesc în limba nemțească, a întrebat pe aceea cu care venise (care știa râvna lui, dar dinadins nu i-au spus că la teatru se vorbește în limba nemțească) de unde știe acest tot neam limba nemțească. Apoi, aflând că din câți se află în teatru, numai a zecea parte pot pricepe, a zis că acest lucru nu numai că nu l-a văzut în câtă lume a

³ Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, Editura Minerva, București 1977, p.111.

umblat, ci nici că crede că în altă parte vor vorbi în teatru într-o altă limbă, ci nu într-o aceea națională.”

2. De la vodevil și melodramă, la comedie, operetă și revistă

Spectacolele de varieteu jucate între anii 1860-1890 conțineau pe lângă cuplete, anecdote, canțonete, șansonete și numere de gimnastică sau de circ executate de fachiri, contorsioniști și iluzioniști. Cunoscutul actor I.D. Ionescu – care a prezentat spectacole la grădinile Union, Stavri, Orfeu și Dacia, Țipter, Walhala – avea un program artistic de acest gen.

Cu timpul, spectacolul de varieteu a început să fie înlocuit cu cel de melodrame, vodeviluri și comedii, majoritatea fiind luate din repertoriul teatrelor bulevardiere pariziene. Din punct de vedere literar valoarea acestei dramaturgii lăsa de dorit, dar publicul, lipsit de o pregătire în domeniu, era plăcut impresionat de ceea ce i se prezenta. Uneori au fost înscenate piesele lui Molière, dar într-o traducere precară, după cum arătau și titlurile: *Dandin dat pe bețe*, *Bădăranul boierit*. Faptul că scenele grădinilor începuseră să fie dominate de trupe românești a facilitat apariția unor piese autohtone ca: *Vlăduțul mamei*, *Mireasa și iapa*, *Ginerele fecior*, *Doi surzi*, *Însurat cu o minciună*, *Balamucul*, *Găgăuții*, *Florin și Florica*, *Jianul, căpitan de haiduci*, *Coman, căpitan de haiduci*, *Smărăndița*, *fiica pâandarului*, *Maior Buimăcilă*. În aceeași notă și-au făcut apariția o serie de cântece după modelul șansonetelor: *Cismarul vagabond*, *Soldatul Rămurea*, *Lenunța Biftecescu*, *Pândarul*, *Surdul*, *Beșivul*, la toate aceste titluri adăugându-se ca piese de „rezistență” lucrările lui Alecsandri și Matei Millo: *Barbu lăutarul*, *Doi morți vii*, *Chirițele*, *Baba Hârca* și altele. Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea o nouă modă a invadat scenele din grădinile de vară și anume, reprezentarea unor piese inspirate din grozăviile care țineau pagini deschise în cotidienele românești. Amintim aici doar două dintre acestea: *Îngrozitoarea crimă din Tabaci* și *Isprăvile banditului Licinski*.

*

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea Matei Millo a adus pe scena bucureșteană farsa-revuistică⁴. Tot el a fost cel care a scris primul text de revistă românească, *Apele de la Văcărești*, pe care l-a jucat la 19 noiembrie 1872 în sala Teatrului Bossel. Subiectul i-a fost inspirat de descoperirea unor izvoare feruginoase în Dealul Văcăreștilor unde bucureștenii mergeau duminica și în zilele de sărbătoare, nu neapărat pentru a face tratament

⁴ Farsa revuistică era o înșiruire de scenete și cuplete inspirate din actualitatea timpului.

Matei Millo

cu miraculoasa apă, ci, mai ales, pentru o întâlnire cu persoana iubită, pentru un flirt, o discuție politică sau una de afaceri. Genul revuistic a fost scris cu succes la vremea aceea de Pantazi Ghica și Ion Moșoiu. Prin glasul actorului I.D. Ionescu s-au lansat cupletele *Piciorușul Aglăiței* și *Vila Regală*, care făcuseră înconjurul Bucureștilor.

Documente existente în Arhivele Naționale ale României dezvăluie greutățile cu care se confruntau Direcția Generală a Teatrelor, Comitetul Teatral sau Prefectura. Toate aceste foruri erau însărcinate să vegheze asupra spectacolelor pentru ca nu cumva textele să conțină trivialități, atacuri la adresa instituțiilor statului sau la

persoane cu vază. Orice întreprinzător în domeniu, pe lângă prezentarea listei cu repertoriul și cu artiștii trupei, trebuia să aducă garanții referitoare la salubritatea locului, a pazei împotriva incendiilor, apoi trebuia să semneze un angajament de respectare a regulamentului teatrului⁵. Abia în urma verificărilor, făcute de cei abilitați în drept, se elibera și autorizația de funcționare.

Adesea, directorul general al teatrelor era pus să rezolve probleme care frizau ridicolul. A rămas de „pomină” întâmplarea lui I.D. Ionescu cu soții Dellemar pe care Ion Ghica, directorul general al teatrelor la acea vreme, a trebuit să o „arbitreze”. Cei doi artiști francezi, prin jocul lor dezinvolt și „prea realist-naturalist” pentru acea vreme, au provocat, în seara zilei de 6 noiembrie 1878 pe scena de la Hotelul Dacia, un scandal de proporții unde prezentau un vodevil în limba franceză⁶.

Ion Ghica

⁵ La 29 iunie 1877 s-a înființat Regulamentul privitor la Teatre și Cafenele-Concerte.

⁶ I.D. Ionescu, în Arhivele Naționale ale României, fond Teatrul Național din București, dosar 48/1878, fila 69, către Directorul General al Teatrelor Ion Ghica: „În seara zilei de 6 noiembrie a.c., d. G. Dellemar, artist francez cu soția sa, debutând într-o piesă în limba franceză, și-a permis, neținând seama nici de respectul datorat publicului,

Îndrăzneala soților Dellemar dezvăluie de fapt fragilitatea acestor spectacole încropite la foc continuu. Cauzele acestei fragilități erau multiple: lipsa regizorului, știut fiind faptul că funcția regizorală⁷ încă nu apăruse; incapacitatea directorului trupei de a gândi aceste reprezentații de varieteu ca pe o construcție care să ducă la un spectacol coerent; lipsa repetițiilor *șnur*, la care conducătorul trupei trebuia să vadă fiecare număr în parte și să spună ce era și ce nu era permis să se întâmple pe scenă. Întâmplări asemănătoare cu cele de la Hotelul Dacia aveau să fie eliminate, în parte, odată cu creșterea concurenței.

*

Către sfârșitul secolului al XIX-lea aceste teatre începuseră să aibă concurenți serioși prin apariția tarafurilor de lăutari (1892), a cinematografului (1895) sau a bățăilor cu flori de la șosea. Conducătorii

La Hipodromul Băneasa

nici de morală, în *meprisul* [mépris (fr.) = dispreț – *n.n.*] tuturor datoriilor unui bun artist de bună creștere și conveniențe, a scoate hainele, pantalonii, cizmele în fața publicului și în urmă, culcându-se într-un așternut, a început a chema pe soția sa ca să se culce lângă dânsul. Vă las, Domnule Director, să judecați efectul ce a făcut asemenea fapte imorale asupra publicului, s-a pricinuit un scandal de nedescris, țipete, fluier, sticle, scaune, etc. se azvârleau pe scenă. Poliția a intervenit și a și încheiat proces-verbal de asemenea fapte imorale. Am fost dară nevoit a-i interzice dl. și d-nei Dellemar de a mai apărea pe scenă, fiindu-mi teamă de a nu se reproduce asemenea scandaluri, care s-ar repeta desigur îndată ce acești artiști ar mai apărea în fața publicului, pe drept cuvânt, indignat. Interzicerea aceasta am făcut-o și din cauza că chiar dl. Proprietar al acestei săli mă oprește de a lăsa a se înfățișa artiști dezaprobați de public. Prin urmare, Domnule Director, văzând că dl. și d-na Dellemar cer neconținut a-și continua angajamentul lor, neluând nici seamă că prin acest scandal mi-a pricinuit o pagubă enormă, precum că și dacă s-ar mai prezenta înaintea publicului ar fi în pozițiunea cea mai tristă. (...) Dl. Dellemar nu mai are să primească de la mine, ca Director al său, din moment ce s-a făcut culpabil și păgubitor întregii mele trupe, nici un ban.”

La rândul lui, Gaston Dellemar declara printre altele: „Cât despre costumul pe care-l purtam se compunea dintr-un maiou de lână acoperit cu un chilot nou cumpărat de mine în aceeași zi într-un magazin din apropierea hotelului și închis până la centru.”— Arhivele Naționale ale României, fond Teatrul Național, dosar 48/1878.

⁷ Funcția regizorală a apărut la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea din necesitate și ca o reacție firească a evoluției spectacolului. Cei care au impus-o în Europa au fost englezul Eduard Gordon Craig și elvețianul Adolph Appia.

La Restaurantul Flora

trupelor, care de obicei regizau și piesele, au trebuit să găsească noi modalități de expresie, să-și profesionalizeze trupa și să renunțe la ideea că-i de ajuns să ai o vedetă-două și scaunele or să fie ocupate fără prea mare efort.

În aceste teatre de vară se vor închea concret și primele ansambluri de *operetă* și de *revistă*, nucleele viitoarelor teatre particulare de gen. Așa s-a născut în 1904 Compania de Operetă *Constantin Grigoriu*, care aproape două decenii avea să încante publicul teatrului de vară din Parcul Oteteleșanu. Acolo au putut fi ascultați și văzuți: Velimir Maximilian, Nicolae Leonard, Alexandru Bărcănescu, Grigore Gabrielescu, Marioara Cinski, Virginia Miciora, Ion Băjenaru și

mulți alții. Constantin Grigoriu, omul care a știut ca nimeni altul să ridice acest șăgalnic gen pe culmi strălucitoare, a introdus pe scena românească repertoriul vienez cu nemuritorul vals. Înaintea lui mai încercaseră câțiva împătimiți să impună în circuitul artistic genul liric, amintind aici pe Aron Bobescu, Nicu Poenaru, Alexandru P. Marinescu, dar nici unul nu a putut realiza montări de anvergură, cu prezentarea întregii operete, așa cum a reușit Constantin Grigoriu. Timp de aproape două decenii opereta a deținut supremația în domeniul artelor spectacolului în capitala noastră, dar după primul război mondial a început să decadă, locul fiindu-i luat tot mai mult de spectacolul de revistă.

Artă a divertismentului efemer, considerată de mulți genul de teatru frivol, zgomotos, dar cu ritm antrenant, *revista* avea numeroși adepți în capitala copleșită de caniculă. Începuturile ei trebuie căutate din vremea lui I.D.Ionescu când Pantazi Ghica sau Ion Moșoiu scriau texte de gen. Larga popularitate din al doilea deceniu al secolului al XX-lea se datora textelor scrise de Nicușor Constantinescu, Nicolae Kanner, Nicolae Vlădoianu, Nicolae Kirițescu sau Ion Pribeagu și a unui interpret, făuritorul, pe drept cuvânt, al teatrului de revistă românesc, Constantin Tănase. Deși se spune că revista este un gen simplu în esența sa, din cauza subiectelor facile, totuși,

este foarte greu de scris și de „asamblat” toate elementele sale: dans, cântec, proză. Un spectacol de revistă, ca să aibă succes, trebuie să conțină mai multe tablouri muzicale; versuri bune și artiști capabili să le interpreteze; o trupă de balet talentată și cu balerine frumoase, și, mai presus de toate, trebuie să aibă spirit. Constantin Tănase întotdeauna ținea cont de aceste cerințe, fapt pentru care Teatrul Cărbuș a deținut supremația în domeniul revuistic. Prin cupletul revuistic se spunea cam tot ce-l durea pe omul de rând. O importanță covârșitoare în spectacolul de revistă îl avea vedeta feminină, care era recrutată de obicei din linia întâi a baletului. Cronicarul teatral, Mihai Vulpeș, scria într-un articol din ziarul *Rampa* că: *„Revista de mare spectacol oricât de fastuoasă ar fi înscenată și oricât text copios și de bună calitate ar conține, nu place dacă nu are prezentă o cât mai bogată distribuție de vedete feminine. Cât mai frumoase și cât mai picante. Tinerețea divelor; frumusețea lor; farmecul și goliciunea lor pe scenă sunt motive hotărâtoare de succes. Nu există nici o școală oficială pentru revistă. Și totuși marile vedete masculine Tănase, Talianu, Groner, Giugaru sunt absolvenți ai adevăratei Academii de Artă Dramatică... Dar femeile din revistă? Mai nici una nu a trecut prin băncile vreunei școli.”*⁸

Pe Calea Victoriei

3. Evoluția spectacolului pe scenele grădinilor de vară

Spectacolul prezentat în grădinile de vară a suferit de-a lungul aproape unui secol o serie de schimbări, de tronări și detronări:

1) O primă etapă o putem situa în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reprezentată de nume ca I.D. Ionescu, Mary Fanelly, George Moceanu, Nicu Poenaru, Zaharia Burienescu, Grigore Manolescu, Aristizza Romanescu, Constantin Nottara, Nicolae Hagiescu, Mihail Mateescu, Grigore Gabrielescu, Ștefan Iulian și de scenele grădinilor Union-Suisse, Orfeul Român, Rașca, Stavri, Dacia, Jignitza. Pentru început a predominat spectacolul de varieteu, apoi de melodramă și comedie.

2) Cea de-a doua etapă, din primele două decenii ale secolului al XX-lea, a fost dominată de teatrul de operetă și de numele unor artiști

⁸ Mihai Vulpeș, în *Întrebare și răspuns*, din *Rampa*, an 19, nr. 5538, 2 iulie 1936, p. 1.

cum ar fi Nicolae Leonard, Velimir Maximilian, Alexandru Bărcănescu, Niculescu-Bassu, Virginia Miciora, Marioara Cinski, Marilena Bodescu, N. Niculescu-Buzău. Parcul Oteteleşanu, Blanduzia, Ambasadori, Colos, Amicii Orbilor au fost grădinile unde s-au auzit cele mai frumoase arii din operele lui Strauss, Lehar, Kálmán sau Offenbach.

3) Cea de-a treia etapă aparține anilor '20 când revista a devenit regina grădinilor de vară de la Cărbuș, Parcul Oteteleşanu, Teatrul Nou, Teatrul Izbânda și când nume ca acelea ale lui Constantin Tănase, Natalița Pavelescu, Silly Vasiliu, Mia Apostolescu, Elena Zamora, Nicu Kanner, Nicușor Constantinescu, Nicolae Vlădoianu, Nicolae Kirițescu s-au impus fie prin joc, fie prin textele scrise.

4) Cea de-a patra etapă s-a manifestat în anii '30 când spectacolul din grădinile de vară a avut un salt calitativ datorat, în primul rând, directorului de scenă venit din zona teatrului dramatic. Semnalul fusese dat încă din 1927, când Sică Alexandrescu crease Teatrul Nostru⁹ la grădina Marconi și deschisese o stagiune de vară cu *De-ale carnavalului* de I.L. Caragiale. Dar în acei ani a mai avut loc o schimbare în istoria acestei activități teatrale, și anume apariția unor grădini cu scene în cartierele mărginașe ale Bucureștilor așa cum a fost zona Gării de Nord sau cea din Calea Călărași. Acest fenomen s-a datorat în mare parte scumpirii terenurilor și a chiriilor din centrul Bucureștilor. Teatrul Cărbuș încă mai funcționa în strada Academiei doar pentru faptul că nu existau fonduri pentru construcția viitoareii clădirii a Ministerului de Interne (în septembrie 1938 scena Cărbușului s-a dărâmat); de asemenea Parcul Oteteleşanu a pierit în 1931 sub lovitura târnăcoapelor, în locul lui înălțându-se Palatul Telefoanelor.

5) Ultima etapă a fost cea din timpul celui de-al doilea război mondial, când spectacolele din grădinile de vară aveau loc rar sau în condițiile impuse de război. Prin introducerea camuflajului, în iulie 1941, spectacolele, care de obicei începeau seara la orele 21, nu au mai putut să se desfășoare. În vara anului 1942 forurile superioare de conducere au îngăduit companiilor de teatru să prezinte spectacole „în condiții de război”. Mai precis, grădina

⁹ Sică Alexandrescu a creat în 1927 Compania Teatrul Nostru, din componența căreia făceau parte: Teatrul Popular (din bd. Elisabeta), Teatrul Mic (din Piața Palatului), Teatrul Alhambra și Grădina Marconi (din Calea Griviței). Fiecare a avut un profil bine stabilit: Teatrul Popular trebuia să prezinte piese exclusiv românești, dar până să fi fost pus în aplicare acel program, sala a fost dată Curții cu Jurați; Teatrul Alhambra prezenta spectacole de revistă și de operetă, Sică Alexandrescu îl numise director artistic pe Nicolae Leonard, aflat la acea vreme într-o formă de zile mari. Din nefericire Leonard a murit în decembrie 1928; la Teatrul Mic se prezentau cu precădere comedii; la Grădina Marconi se prezentau în sezonul estival comedii și reviste. Compania Teatrul Nostru avea să se prăbușească la mai puțin de un an de la înființare.

trebuia să fie dotată cu lumini ultra albastre și mate aduse din Germania, iar scena trebuia să aibă construită în prelungire un plafon, care masca lumina de la rampă. Toate amenajările acestor spații teatrale trebuiau făcute pe baza indicațiilor date de specialiștii germani.

De la stânga la dreapta: Ștefan Decu, Alexandru Mihalescu, Gheorghe Stărin, Aurel Barbelian, Alexandrina Alexandrescu

4. Teatrele de vară – o „binefacere” pentru actori și spectatori

Nu trebuie uitat faptul că aceste teatre deveniseră locul unde nume mari ale scenelor Teatrelor Naționale (București, Craiova, Iași) jucau pentru a-și spori modestele venituri, știindu-se că pe timpul verii nu primeau salariu decât societarii¹⁰. Încă de la prima lege a teatrelor din 1877 s-a interzis societarilor jocul prin grădinile de vară pentru ca prestigiul Naționalului să nu scadă. Mai târziu, când aceste teatre au fost protejate împotriva vulgarităților din textele și cupletele prezentate, mulți dintre societarii Teatrelor Naționale au putut fi văzuți pe aceste scene, așa cum au fost Grigore Manolescu, Aristizza Romanescu, Constantin Nottara, Maria Ciucurescu, Alexandrina Alexandrescu, Eugenia Ciucurescu, Ion Brezeanu, Nicolae Soreanu și mulți alții.

Remarcabile au fost teatrele de cartier apărute, după primul război mondial, ca o necesitate, în zone precum acelea din Calea Călărași: Teatrul Nou și Teatrul Izbânda, dominate de evrei, dar și cele din zona de Nord a

¹⁰ Societarii primeau o cotă-parte din veniturile teatrului. Societarii de onoare erau actorii care primeau salariul pe tot restul vieții de la teatrul în care jucaseră.

Bucureștilor: Marconi și Volta-Buzești. Au mai fost teatre de cartier și în zona Halei Traian și Calea Dorobanților, dar activitatea lor teatrală a fost de scurtă durată și ne semnificativă.

Foarte importante au rămas pentru istoria teatrului românesc trupele evreiești. Ele au adus pe scenele Grădinilor Jignitza, Teatrul Nou și Izbânda spectacole de artă, impunând, prin jocul actorilor, prin viziunea regizorală și prin decorurile sintetice, noile modalități de expresie teatrală care circulau în Europa. Menționăm, în acest sens, Trupa din Vilna și trupele coordonate de Iacob Sternberg.

Nu putem să trecem cu vederea peste spectacolele susținute vara în teatrele Comedia și Municipal. Prin construcția acoperișurilor rabatabile cele două săli de teatru au putut fi transformate în adevărate grădini de vară.

*

Povestea teatrelor din grădinile de vară a avut și un sfârșit. Ele au dispărut treptat din diverse motive: prin aplicarea lucrărilor de sistematizare urbanistică au dispărut Rașca, Stavri, Union, Oteteleșanu, Cărăbuș; uneori, unii patronii le-au vândut, iar noii proprietari le-au dărâmat sau le-au dat altă destinație; alteori, susținătorii au murit și urmașii nu au mai fost interesați să ducă mai departe genul acesta de afacere; iar după instaurarea regimului comunist au fost desființate.

Noul Palat al Telefoanelor și vechiul Teatru Național

PERIPLU PRIN TEATRELE
GRĂDINILOR DE VARĂ

GRĂDINA RAȘCA

Cei care au fost preocupați de istoria Bucureștilor ne-au lăsat informații bogate despre Grădina Rașca, dar nimeni nu a putut fixa, cu certitudine, anul în care a intrat în circuitul grădinilor de vară. Putem dovedi că la 1869 acest loc aparținea unui ceh sau croat, al cărui nume apare în documente sub trei forme: Hrtsca, Hirtscha sau Hirtska. Fiind greu de pronunțat, românii i-au spus mai simplu, Rașca. Prin mai 1869, Hrtsca anunța deschiderea grădinii de vară într-un mod original:

„S-avem norocire!

Prin aceasta am onoarea anuncia că cu începerea sezonului de vară de la 1 mai am angajat pentru toate zilele orchestra operei Italiene sub direcția lui Luis Wiest, renumitul virtuos violonist, precum și celebra muzică națională sub direcția domnului Dinicu.

Duminica și joia mare soare concert dat de ambele orchestre. Intrarea duminica și joia 1 și ½ sfanțic, afară de consumație, iar în celelalte zile se plătește la intrare un sfanțic pentru un bilet de consumație, cu care onor vizitatori pot consuma orice mâncare sau băutură echivalentă cu prețul aceluși bilet.

Cât pentru iluminatiune, serviciul prompt și prețuri moderate, am luat toate măsurile necesare spre a satisface pe deplin pe onorabili vizitatori.

La revedere, Hrtsca”¹¹

Grădina Rașca era situată la întretăierea străzilor Academiei, nr. 27 cu Edgar Quinet. În 1897 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a cumpărat o parte din terenul grădinii pentru a construi în cadrul Universității spații pentru facultățile de Litere și Științe. Atunci s-a trasat prin mijlocul ei o nouă stradă, Edgar Quinet. Construcția acestei aripi a Universității a început abia în 1914 după care a urmat o pauză din cauza războiului, apoi lucrările s-au reluat în 1919.

*

Rașca a fost locul unde puteai întâlni deopotrivă politicieni, funcționari, scriitori, studenți și artiști. Patronul a înjghebat în grădină o scenă unde a început să aducă trupe străine, care prezentau momente de operă și operetă, numere de circ, pagini muzical-instrumentale sau acrobații. Grădina de vară era iluminată de sfeșnicele de alamă cu lumânări de spermanțetă și de felinarele cu globuri de sticlă cu lumânări. Spectatorii care fumau aveau așezate la îndemână niște fâșii lungi de hârtie pe care le puteau aprinde de la lumânare.

¹¹ Monitorul Oficial, nr. 95 din 1 mai 1869, p. 500.

Prin iunie 1878 o trupă¹² franceză, condusă de un anume Jean Jaron, prezenta spectacole muzicale în desfășurarea cărora găsim arii din opere și operete, romane, muzică instrumentală, șansonete.

Pe această scenă au mai fost văzuți compozitorul român de romane, Năstase și celebrul cupletist francez, Paulus. În vara următoare din grădina Rașca răsunau acorduri încântătoare executate de o formație vieneză condusă de Ziehrer, iar din când în când trupa actorului Mihail Pascaly dădea reprezentații teatrale. După moartea lui Hrtsca – prin 1880 – noul proprietar a construit o nouă scenă unde se cântau operete nemțești, iar artiști francezi, italieni sau germani spuneau cuplete.

În vara anului 1880 trupa „Tinerilor artiști asociați”¹³ s-a angajat la Grădina Rașca. Ziarele epocii anunțau că „va începe în curând distractivele reprezentațiuni cu piesele atât de populare *O noapte furtunoasă* și *Cuconul Lenida față cu reacțiunea*”.¹⁴ Așadar, premiera absolută a farsei *Conu Leonida față cu reacțiunea* de I.L. Caragiale a avut loc, după cum arată presa vremii, la data de 22 iulie 1880 și nu în 1881 cum nota Nottara în amintirile sale: „Am montat-o eu la teatrul de vară și la grădina Rașca, în iulie 1881, cu răposatii actori: Hagiescu, în *Conu Leonida*, și Mateescu, în *Efimița*.”¹⁵

În vara anului 1881 o trupă¹⁶ de tineri actori ai Teatrului Național, condusă de Grigore Manolescu, a format o societate artistică pentru stagiunea de la Rașca. Repertoriul era compus din drame și comedii. În 1882 același grup de actori a jucat toată vara comediile: *Revizorul general* de Petre Grădișteanu, *Barba lui Ștefan cel Mare* de George Baronzi, *Nervoșii* de Victorien Sardou, *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale. Anul următor scena de la Rașca a fost solicitată de mai multe trupe. Una dintre acestea a jucat *Barba lui Ștefan cel Mare*, *Văduva cu camelii* și opereta comică *Să ne pupăm*. Direcția de scenă era asigurată de Grigore Manolescu. Din trupă făceau parte Grigore Gabrielescu și societarii Teatrului Național Mihail Mateescu și Maria Vasilescu. În ciuda faptului că regulamentul teatrului nu permitea societărilor să joace prin grădinile de vară, în mod excepțional directorul de atunci, Constantin Grigore Cantacuzino, le-a aprobat cererea celor doi. Actorul Ion Lupescu și trupa sa au dat câteva reprezentații la începutul verii anului 1884. A urmat o altă

¹² Trupa era compusă din: Mademoiselle Marie Mora, Mademoiselle Anna de Blanck (violinistă), Mademoiselle Blanche Gandon, Mademoiselle Anna Dănescu și Monsieur Debeer – Arhivele Naționale ale României, fond TNB, dosar 49/1878, fila 17.

¹³ Mihail Mateescu, Nicolae Hagiescu, I. Anestin, I. Tănăsescu, C.I. Nottara.

¹⁴ *Timpul* nr. 162 și 163 din 22 și 23 iulie 1880.

¹⁵ Constantin Nottara, *Amintiri din teatru*, Editura Adevărul, București, 1937.

¹⁶ Grigore Manolescu, Amelia Wellner, Ana Popescu, Alexandrina Alexandrescu, Constantin Nottara, Mihail Mateescu.

trupă¹⁷ care a jucat spectacolele *O noapte furtunoasă* și *Bărbierul din Sevilla*. În septembrie familia Armanini din Italia prezenta spectacole muzicale: cântece la mandolină și arii din opere interpretate de tenorul Valli. Doi ani mai târziu, în iunie 1886, o asociație de actori a deschis stagiunea cu o serie de localizări făcute de Paul Gusty. Spectatorii au putut să-i vadă atunci pe Vasile Hasnaș, Mihail Mateescu, Gheorghe și Clotilda Cârje, Ion Niculescu, Elena Botez, Alexandrina Alexandrescu, Alexandru Leonescu, Victoria Almăgeanu, Maria Ciucurescu, Ralița Alexandrescu, Theodor Petrescu în comediile: *Unchiul cu frica lui Dumnezeu*, *Trei femei și un bărbat* și *Mincinosul*. Pentru ca atracția consumatorilor să fie mai mare, după fiecare spectacol se prezentau și numere de circ.

Paul Gusty

Prin vara anului 1889 pe scena de la Rașca teatrul alterna cu muzica executată de chitaristul Năstase Ionescu și naistul Angheluș. În 1896 comediile lui Caragiale, *O scrisoare pierdută* și *O noapte furtunoasă*, au prins viață în interpretarea actorilor de la Teatrul Național. Dar, parcă, niciodată grădina nu a fost plină în acea vară ca în serile când badea Cârțan venea și povestea despre călătoria lui făcută la Roma. În anul care a urmat trupa lui Tomas Nicolaide a atras publicul cu dramele: *Othello*, *Hernani*, *Ruy-Blas*, *Cesar Borgia*. În aceeași vară gimnaștii conduși de George Moceanu prezentau numere de acrobație.

Vara anului 1896 nu a fost productivă. La Rașca reprezentațiile au fost sporadice. Căldura insuportabilă îi determinase pe bucureșteni să nu iasă din case. Stagiunea a fost deschisă în luna mai de trupa lui Jenică (Ion) Montaureanu, cu o comedie de Labiche, *Dragoste cu draci*, urmată de dansuri populare executate de gimnaștii lui George Moceanu și Petre Velescu. Programul artistic al serii s-a încheiat cu monoloagele spuse de Montaureanu. Rând pe rând, pe scena de la Rașca, au mai jucat Vasile Alexandrescu, tatăl regizorului Sică Alexandrescu, spectacolul în beneficiu, *La vila regală*; Nicolae Hagiescu în spumoasa comedie *Cocoșul mahalalelor*, iar Petre Liciu și Nicu Poenaru și-au încercat norocul cu o altă comedie, *Ah! Dragă Sache!*.

¹⁷ Ion Anestin, Nicolae Hagiescu, Vasile Hasnaș, Fanchette Vermont (mama Mariei Ventura), Elena Botez, Ecaterina Dimancea, Atena Georgescu și regizorul Paul Gusty.

În 1901 trupa lui Alexandru P. Marinescu a atras un numeros public, prin prezența micuței Nora Marinescu. Din când în când se mai juca câte un spectacol în beneficiul vreunui actor. Prin 1902 faimoasa grădină era ținută de un tipograf, Nicu Silvestru. Acesta avea atelierele chiar în curtea de lângă grădină. Silvestru iubea actorii și-i ajuta prin tipărirea de afișe și bilete. Actorul N. Niculescu-Buzău, plecat extrem de supărat de la Grădina Triumf, i-a propus lui Silvestru o stagiune de vară. Totul s-a organizat rapid și, într-o seară de duminică, au răsunat arii din opereta *Vânzătorii de păsări*. Până la sfârșitul verii, s-au jucat o serie de comedii. Rașca reînviase!

În 1904 a revenit trupa de operetă condusă de Al.P. Marinescu. În luna iulie a prezentat operetele: *Fetițe dulci*, *Păpușa*, *Fiica tamburului major*, *Aer de primăvară*, *Voiajul în China*, *Perichola*, *Vânzătorul de păsări*; iar în august: *De-ași fi rege*, *Clairretta în concentrare*, *Mascota*, *Hanu Dracului*, *Minorii* (în beneficiul lui Achil Th. Popescu), *M-selle Nitouche*, *Femeia căpitan*.

Nora Marinescu

Nicu Poenaru

La sfârșitul lui iunie 1905 stagiunea a fost deschisă de trupa de operetă și comedii condusă de Nicu Poenaru. S-au jucat: *Greva minerilor*, *Vânzătorul de păsări*, *Clairretta în concentrare*, *Perichola*, *Mascotta*, *M-selle Nitouche*, *Fata tamburului major*. S-a remarcat, în ultimele două operete, Florica Florescu, viitoarea stea a operetei românești. Însă, cu tot programul bogat prezentat, succesul nu s-a grăbit să apară. În disperare de cauză Poenaru a renunțat la operetă și a trecut la comedie. A ales să joace două comedii spumoase, *Hapuri miraculoase* și *Mița Tirbușon*, care s-au jucat cu casa închisă. Succesul a fost formidabil, fapt pentru care stagiunea s-a prelungit până

în septembrie. A fost ultima apariție a lui Nicu Poenaru¹⁸ pentru că la 27 septembrie 1905 s-a stins din viață producând o mare durere atât în rândul publicului, cât și în cel al breslei teatrale.

În vara lui 1906 stagiunea a fost deschisă de o trupă de actori¹⁹,

¹⁸ Au existat în prima jumătate a secolului al XIX-lea câteva figuri de artiști pentru care teatrul a fost existența lor de a fi. Printre ei se numără și Nicolae (Nicu) Poenaru. Artist boem, mare animator de teatru și operetă, Nicu Poenaru a fost îndrăgostit cu patimă de meseria lui. Tatăl său, fost prefect de Prahova, dorea ca fiul său să urmeze dreptul. Dar, prin clasa a VI-a de liceu, Nicu Poenaru mergând să vadă spectacolele date de trupa lui Matei Millo a rămas fascinat de jocul marelui actor. Abandonează școala și se alătură trupei acestuia. După ce a colindat țara cu trupa lui Millo, în 1892 reușește să fie angajat la Teatrul Național din Craiova. Are marea șansă să joace alături de Ion Anestin și Ion Tănăsescu. De fapt adevăratul său debut a avut loc în acest teatru. Cu vocea sa baritonă, caldă și frumoasă, prin jocul viu și comunicativ a cucerit publicul craiovean. A excelat în operetele *Vânzătorul de păsări* (*Adam*), *Perichola* (*Piquilo*), *Vânzătorul de violete* (*Jonathan*); în comediile *Hapuri miraculoase*, *Mița tirbușon*. A fost și actorul Teatrului Național din București. Și-a creat numeroase trupe mergând în lungi turnee prin țară. A fost căsătorit cu fiica actorului Ion Anestin, și ea, la rândul ei, artistă. În 1905 o întâmplare stupidă i-a curmat viața. Avea un câine pe care-l lua cu el în toate turneele. Într-o zi câinele l-a mușcat dându-i virusul turbării și Nicu Poenaru a murit la numai 37 de ani. Grădina Rașca a fost ultimul lui popas artistic.

¹⁹ Din trupa asociată făceau parte Ion Brezeanu, Aristide Demetriade, Alexandru Mihalescu, Lucrezia Brezeanu, Paciurea, Aurelian Barbelian, Cazimir Belcot, Maria Ciucurescu, Eugenia Ciucurescu, Anicuța Ștefănescu, Olga Culitza, Alexandrina Alexandrescu, Ion Niculescu, Aurel Petrescu, Gheorghe Storin, Mișu Fotino.

Vasile Toneanu

majoritatea, din Teatrul Național. Repertoriul²⁰ prezentat era facil, clădit din comedii și vodeviluri cu succes la un public fără pretenții. Primul spectacol a fost *Odăi mobilate*.

În 1908 grădina a fost închiriată de Emil Fagure și Alexandru Andronescu. Au alcătuit o trupă cu actori de la Naționalul bucureștean și au dat spectacole până la 1 august. Atunci au putut fi văzuți Ion Brezeanu, Vasile Toneanu, Ion Niculescu, Aurel Petrescu, Lucrezia Brezeanu în: *O scrisoare pierdută*, *Avarul*, *Manasse*, *Hotel Central*, *Controlorul vagoanelor de dormit*. Trupele de la Național i-au urmat cea condusă de N. Niculescu-Buzău. Primul spectacol

a fost *Mache somnambulul*, adaptare de Emil Fagure după o comedie franceză. Comediei originale i se adăugase o întâmplare care făcuse înconjurul Bucureștilor. Un somnambul care se urca pe casă la o anumită oră din noapte, era privit de gloată în „temerara” lui ascensiune. Spectacolul s-a jucat, cu un succes nebun, până în septembrie. Au avut loc 40 de reprezentații, un adevărat record pentru acea vreme. Râsul și voia bună puseseră stăpânire pe Grădina Rașca, semn că și interpretarea era la înălțime.

În vara următoare N. Niculescu-Buzău, în asociație cu Const. Nottara, a deschis stagiunea la 21 mai cu *Popescu petrece*, comedie localizată de Ludovic Dauș și Grigore I. Periețeanu. Trupa avea în componență pe: Achil Popescu, Ion Morțun (adus de la Naționalul ieșean), Const. Tănase, Mișu Fotino,

Ion Brezeanu

²⁰ Stagiunea s-a deschis la 27 mai/7 iunie cu *Odăi mobilate*, a urmat la 30 mai/12 iunie *Raiul*, la 1/14 iunie *Bomba cu apă*, 10/23 iunie *Hai-Tănase!* (localizare de George Ranetti), *Minciunică* de Gavault și Charvey; în iulie *Țivila de la Hotel Ghidale*, *Vasilache Astronomul*, *Hapuri miraculoase*, 423!, *Spaniola de la Mitică*; în august: *Mișu Tirbușon* (localizare de Ranetti), *Vânt exotic*.

Alexandrina Alexandrescu (care devenise pensionară), Lucrezzia Brezeanu, Pepi Moor. În aceeași stagiune s-a mai jucat *Manasse* (cu Nottara în *Manasse* și Ion Morțun în *Zelig Șor*). A urmat comedia *Militarii veseli*, dar piesa a căzut din cauza proastei traduceri făcută de Emil Fagure. S-au mai jucat: *Ți-a făcut cu ochiul* și *Ruptura* de George Ranetti. După acest an Rașca a decăzut, fără a se cunoaște motivul real. Peste ani s-a aplicat planul de extindere al universității și grădina n-a mai rămas decât istorie.

Teatrografie

- 1882 – *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale; distribuția: Gr. Manolescu (*Chiriac*), Ștefan Iulian (*Ipingescu*), Mihail Mateescu (*Rică*), Alexandrina Alexandrescu (*Veta*), Amelia Wellner (*Zița*), Iancu Petrescu (*Dumitrache*), Aristizza Romanescu (*Spiridon*).
- 1904, 25 mai – *Manasse* de Ronetti Roman; distribuția: Gheorghe Cârje (*Manasse*), Vasile Toneanu (*Zelig Șor*), Irina Leonescu (*Lelia*).
- 1908 – *Mache somnambulul*, adaptare de Emil Fagure după o comedie franceză: premiera: 1 august 1908, distribuția: Constantin Tănase, Mișu Fotino, Lucrezzia Brezeanu, Alexandrina Alexandrescu, C. Georgian, Ghiță Popescu.

GRĂDINA ARENA CU CAI

A fost una dintre cele mai vechi grădini de vară din București. În vara lui 1850 la Grădina Arena cu Cai dădeau spectacole două trupe: una, în care predomina „atmosfera românească”, condusă de Constantin Halepliu în asociație cu Marița Constantinescu-Blonda, Apostolu și Alexandru Evolschi, iar alta, nemțească, care prezenta spectacole de varieteu. Poetul Grigore Alexandrescu într-o scrisoare, din 18 iulie 1850, către Ion Ghica, care se afla în exil în urma revoluției de la 1848, vorbește în termeni nu prea elogioși despre Halepliu: „În lipsa de alte distracții lumea cea mică tot se duce a râde de dânsul, deși el privește aceasta ca un omagiu adus geniului său. Vă fericesc că pe acolo aveți trupe bune.”²¹ Nu știm cât de obiectiv putea fi Grigore Alexandrescu, având în vedere că Halepliu fusese considerat spionul reacțiunii în timpul revoluției de la 1848, fapt pentru care și-a atras disprețul tuturor revoluționarilor.

Nicolae Iorga consemna în cartea sa, *Istorie a Bucureștilor*, faptul că Teatrul Foutin întemeiase în 1856 la Grădina Arena cu Cai un Tivoli. Pentru vara anului 1861 reprezentațiile au fost date de trupa condusă de Georgescu Carussy (tatăl lui Gogu Carussy), iar cealaltă de Ion Tănăsescu. Trupa²² lui Tănăsescu prezenta piese românești: *La noroc*, *Avocatul dracului*, *Doi morți vii*, *Fata cojocarului*, *Romeo*, *Evreul rătăcitor*.

Aceeași scenă găzduise în 1866 trupa²³ actorului Alexandru Teodorescu, cu un repertoriu²⁴ din comedii, melodrame, operete și șansonete.

Grădina Arena cu Cai a dispărut odată cu trasarea bulevardului Elisabeta.

²¹ Ioan Massoff, *Teatrul Românesc, privire istorică*, Editura pentru Literatură, 1961, p. 381-382.

²² Ion Tănăsescu, Vasilescu, L. Carbiny, Alexandru Mihalescu, Stoenescu, Alexandru Teodorescu, Ana Tănăsescu, Mallici.

²³ Ion Georgescu, Ion Nicolau, Grigore Degeano, S. Grădeanu, Alexandru Teodorescu, Nicolae Scântee, D. Tomescu, G. Dimitrescu, N. Alexiu, R. Grigore, G. Popescu, R. Clencu, V. Vironescu, N. Petrescu, M. Antonescu, A. Moldovenescu, Ion Ștefănescu.

²⁴ *Boco del Piso* de I.P. Pizone, *Siciliana* de I. Burchie, *Coman căpitan de haiduci* de I.B. Relescu, *Baba Hârca* de Matei Millo, *Un amor românesc* de Lăzăreanu, *Smărândița, fata pândarului* de P. Dimitrescu, *Fata sub Epitrop* de Bujoreanu, *Țepușa* de Gr. Degeano, *Scara mâței* și *Crai nou* de Vasile Alecsandri, *Zgîrcitul* de Roset, *Vicleniile lui Scapin* de Molière, *Domnul Raduno* de dr. A. Pasti, *Logofătului satului* de I. Dimitrescu, *Triumful Amoriei* de D. Winterhalder, *Radu Calomfirescu* de Ion Dimitrescu. Nelipsite din program erau șansonetele: *Burlacul*, *Harța*, *Munteanu*, *Pandurul*, *Doctorul scăpătat*. Direcția Generală a Arhivelor Naționale, fond: T.N.B, dosar 9/1866, fila 10.

GRĂDINA UNION

Aflată pe strada Câmpineanu, Grădina Union a intrat în circuitul teatrelor de vară în 1875 cu spectacolele de varieteu ale trupei condusă de I.D. Ionescu. I.L. Caragiale ne vorbește de această grădină în *O noapte furtunoasă* unde se ducea Jupân Dumitrache cu soția sa, Veta și cumnată-sa, Zița, să vadă comediile „alea” pe care le juca Ionescu și la care ei nu pricepeau nimic.

Scenă din filmul „O noapte furtunoasă” de J. Georgescu

Union Suisse, căci acesta era numele complet al locului, aparținea unei colonii elvețiene, care-și amenajase sub un șopron o popicărie. I.D. Ionescu, atras de acest loc, nu doar pentru că era situat central, ci și pentru că era plin de pomi și de verdeață, a închiriat acest spațiu și l-a transformat într-un loc în care bucureștenii trebuiau să sosească devreme pentru a prinde un loc. În programul prezentat de trupa lui Ionescu predominau cântecetele, chansonetele, cupletele și numerele de circ. Ansamblul artistic era format din români, francezi, germani, italieni și americani. Orchestra din a cărei componență făceau parte doi renumiți lăutari, Ion Metz și Iorgu Ochi-Albi, îl avea în frunte pe Ionică Dinicu. Pe scena de la Union au putut fi văzute

numere de circ executate de americani, dansuri populare românești, patinatori pe roțile, bărbierul Năstase Știrbu cu pisicile lui dresate, taraful lui Dobrică de la Ploiești și prima trupă de balerine. Prin eliminarea meselor cu băutură I.D. Ionescu crease un spațiu teatral „non-convențional”.

Dumitrache (Năstase) Ochi-Albi la cobză și taraful său, 1860

La deschiderea stagiunii din 1875 I.D. Ionescu a adus-o pe șansonetista franceză Mary Fanelly. Prețul de intrare în grădină se mărise pentru bărbați cu 1 leu, iar „doamnele și domnișoarele aveau intrare liberă”. Fanelly obținea mare succes cu cântecul *Într-o seară la Chat-Noir*, devenit șlagărul vremii datorită amestecului de cuvinte franțuzești cu cele românești rostite într-o limbă stâlcită:

*Într-o seară la chat-Noir
Un client milionar
Mi-a propus un lovitur...
La Paris să spun bonjour!*

*Hai cu mine-n București
E o viață ca-n povești,
Curge râuri ca-n Carpați
Plin de miere și de lapți.*

Veneau să o vadă pe Fanelly și oameni din înalta societate, dovadă că la unul din spectacole a asistat însuși prințul rus Gorceakoff²⁵. Tot pe scena de la Union interpreta șansonete la modă tână Aristizza Romanescu. Era plătită cu 10 lei pentru un cântec. Cupletele românești erau semnate de Pantazi Ghica, Ion Moșoiu, N.T. Orășanu sau C.A. Rosetti

²⁵ Principele Gorciakoff, fiul cancelarului țarului Alexandru al II-lea, era căsătorit cu fiica domnitorului Moldovei, Mihail Sturdza.

Aristizza Romanescu

(sub pseudonimul Iuliu Roșca). Nelipsite din repertoriu erau *Cânticelele comice* de Vasile Alecsandri. Poetul era foarte încântat de interpretarea dată de I.D. Ionescu. Cupletele prezentau probleme din actualitatea imediată: crearea Băncii Naționale, alegerile, introducerea tramvaiului cu cai, politică. Adesea aceste cuplete erau interzise, fie din cauza îndrăzelii de a da în vileag afacerile veroase ale unor politicieni, fie pentru rostirea unor versuri prea „decoltate”. Iată cum suna unul din cupletele scrise de Pantazi Ghica:

*Reduceri s-au făcut multe,
Multe cifre, zău, s-au șters,
Dar tot mici și tot mărunte,
Ba cele mari s-au mai dres.
Din funcțiile inferioare,
Mulți pe drumuri s-au lăsat,
Cei cu lefuri superioare,
Ca pe sfinți s-au respectat!*

Pantazi Ghica

Spectacolul conținea în jur de 25 de numere, iar „regizorul” era I.D. Ionescu. Se începea cu orchestra care interpreta uvertura, urma prologul în care balerinele dansau un număr de music-hall, apoi veneau numerele de acrobație și cele comice. Ionescu apărea îmbrăcat în pantaloni vârgați sau pepiți, cu jachetă, jabou sau papillon, pălărie albă rotundă din pai de Italia (pe care a înlocuit-o mai târziu cu jobenul) și nelipsitul baston. Mai târziu s-a îmbrăcat în frac negru cu decorații. Printre artiștii români care au jucat în trupa lui Ionescu îi amintim pe: Aristizza Romanescu, Angel Romanescu, Constantin Nottara, Eufrosina Popescu, Frosa Sarandi.

De la data de 30 aprilie 1878 grădina s-a numit doar Union, iar din iunie I.D. Ionescu și-a început reprezentațiile. Spectacolele au fost susținute de: Domnul Marty (interpreta: *Les pompiers*, *Les locutions*, *La fante à Madame*, *Le retour du prisonier*, *La Côte d'or*, *Maître Blaquefort*); Trio Martens

(trei americani care executau dansuri englezești); o trupă de balet (formată din opt persoane); Charles Carlè; Miss Lilly, Mademoiselle Fanelly (avea în repertoriu șansonetele: *Le caporal*, *Le Trocadero*, *Je fait des bêtises*); I.D. Ionescu (prezenta cânticelele comice ale lui Alecsandri: *Mama Anghelușa*, *Șoldan Viteazul*, *Cucoana Chirița*, *Herșcu*, *Precupeața* și diferite cântece germane).²⁶

La începutul verii anului 1879 la Union sosise trupa lui Ion Lupescu, cu un repertoriu²⁷ de comedii și vodeviluri. Apoi, prin luna iulie, mai mulți actori români²⁸, reuniți într-o Societatea Dramatică, au prezentat drame și comedii: *Jianu*, *Lipitorile satului*, *Păstorul sărac*, *Ruinele Târgoviștei*, *Doctorul Robin*, *Coconu Costică*, *Baba Hârca*, *Smărăndița*, *fata pândarului*, *Servitorul politic*, *Cimpoiul fermecat*, *Ștrengarul de Paris*, *Bărbații fermecați*, *O prinsoare țărănească*, *Scara măței*, *Creditorii*, *Drepturile evreilor*, *Curcanul la Plevna*, *Școala bărbaților*, *Coroana lui Ștefan cel Mare*.

Odată cu plecarea lui I.D. Ionescu, în anul 1880, grădina Union și-a pierdut din atracția pe care o avusese până atunci. Adoratul actor a cedat conducerea teatrului șansonetistei Fanelly. Ceva mai târziu, prin 1890, proprietar al grădinii a devenit Matei Sălceanu, care a închiriat-o actorului Ion Lupescu²⁹. Cu siguranță că au mai fost și alte trupe care au jucat pe scena Union, dar strălucire a avut doar pe vremea lui I.D. Ionescu.

Grădina Union a fost dăruită, locul fiindu-i luat de un somptuos hotel, *Simplon*. Astăzi pe vechiul spațiu al grădinii este înălțată clădirea cunoscută cu numele de Blocul Turn.

²⁶ Arhivele Naționale ale României, fond: Teatrul Național, dosar 49/1878, fila 12.

²⁷ Comedii în două acte: *Fiica temnicerului*, *Ucișorul* (traducerea de doamna Grigorescu), *Portărelul din Paris* (traducerea de Eugen Carada), *Hoțul și bancherul*, *Bradul de la Plevna*, *Cazacul în țară*, *Sultanul și curcanul*, *Noblețea în popor*, *Hagi Cloșca*; comedii cu cântece într-un act: *Moise Cazacul*, *Cina fără sfârșit*, *Papagalul diplomat*, *Doi roșiori*, *Vlăduțul mamei*, *Gardistul național*, *Otrăviții*.

²⁸ Actrițe: A. Crețu, Al. Gavala, T. Cristescu, M. Tănăsescu, L. Bogdan; actori: I.D. Crețu, G. Dimitrescu, N. Basarabescu, Pandelescu, Gr. Tănăsescu, M. Tănăsescu, Paul Gusti.

²⁹ Ion Lupescu s-a născut în 1837 la București și a murit în 1893 la Focșani. La 12 ani era elev la Școala de Belle-Arte din București, dar teatrul l-a atras mai mult. Mai târziu și-a format o trupă cu care a colindat Moldova și Muntenia. A construit la Focșani un teatru din zid, inaugurat în 1873; a înființat un teatru în Basarabia. Războiul din 1877-1878 l-a ruinat. A scris și câteva piese de teatru printre care *Cometa* (1885), *Paragraful 37* (1875), *Vlăduțul mamei* (1875).

GRĂDINA ORFEU (fostă GUICHARD)

Grădină Guichard se afla pe strada Știrbei-Vodă, nr. 12 și ducea până în strada Câmpineanu, în apropiere de Pasajul Român (unde se află acum magazinul Muzica). La 10 mai 1879 o trupă³⁰ craioveană, condusă de C. Teodorini și Theodor Vasiliu, a deschis stagiunea de vară cu un repertoriu³¹ bogat: vodeviluri, comedii și drame. Pe scena de la Guichard a desfășurat o vie activitate actorul Mihail Pascaly. Apoi, locul a fost închiriat de I.D. Ionescu, transformându-l într-un restaurant cu scenă în interior, iar pentru sezonul estival a aranjat o scenă în grădină. Odată cu noua înfățișare a primit și un nume nou, Orfeul Român. Inaugurarea a avut loc la 4 mai 1880. Grădina de vară, iluminată cu gaz aerian, era „vizitată” de bucureștenii dornici să-i vadă pe I.D. Ionescu, Constantin Nottara, Mihail Mateescu, Nicolae Hagiescu sau Ștefan Iulian. Ca să atragă spectatori Ionescu trebuia să prezinte în permanență noi cuplete. La Orfeu el a lansat cupletele lui Ion Moșoiu³², *Vila regală* și *Piciorușul Aglăiței*.

Mihail Pascaly

³⁰ Din componența trupei făceau parte doamnele: M.V. Teodorini, Profira Fărcășeanu, A. Cretzu, S. Constandinescu, E. Vitaly, D. Andronescu; domnișoarele: Clotilda Ademollo, Eugenia Ademollo, Olga Ademollo; domnii: C. Teodorini, Theodor Vasiliu, Ion Fărcășeanu, I. Cretzu, G. Vitaly, N. Popescu, N. Constandinescu, V. Simionescu, S. Teodorescu.

³¹ Vodeviluri: *Gentil Bernard*, *Curcănăreasa*, *Sergentul Fridiric*, *Domnișoara Dangevil*, *Coadă dracului*, *Socrul fără voie*, *Fiica unui artist*, *Cimpoiul dracului*, *Iudita și Olofern*, *Junețea Muschetarilor*; comedii: *Este nebună*, *Gugulitul*, *Fă curte nevastei mele*, *Jurământul lui Oras*, *Sgârieturile de pisică*, *Femeile care plâng*, *Supliciul unui bărbat*, *Bărbații nervoși*, *Însurații mă fac să râd*, *Amorul plouat*, *Domnul Încurcă tot*, *Disciplina rusească*, *Dacă junețea ar ști și bătrânețea ar putea*, *Romanul unei femei oneste*, *Mănușa și evantaiul*, *Doi englezi*, *Două despărțenii*, *Camera verde*, *Morărița de la Marli*, *Revizorul general*, *Un cui în broască*; drame: *Nella* (dramă lirică), *Rita Spaniola*, *Orbul și Cocosatul*, *Mila lui Dumnezeu*.

³² Ion Moșoiu s-a născut în 1859; studii universitare la Paris; procuror la Giurgiu, supleant la Huși, procuror la Galați; a debutat la revista umoristică *Ghimpele*; a înființat revistele umoristice *Bobârnacul* și *Puricele*. Este tatăl poetului Alfred Moșoiu.

Vila Regală

I. „Odată mă plimbam pe stradă
Cu nasu-n vânt, cu mâna-n șold,
Când un prieten cumsecade
Se-ntoarce și îmi dă imbold...
O tânără cu ochi d-azur,
Ce-avea o piele colorată,
Turnura, fără de cusur.
I-am zis: Madam vrea să supeze?
Răspunsul a fost: de ce nu?!
Și fără ca să-ntârzieze
m-a luat de braț și mi-a zis : tu!
Tra la! La! La!

II. Atunci cu un muscal ce mână
Mai iute ca drumul de fier,
Ne-am dus iubiții mână-n mână,
Privind la stele de pe cer.
Ajunși la vila cea regală,
Am poruncit, nu mai scriu ce,
Căci doamna mea, fără-ndoială,
Avea o poftă, de-am zis: bre!
Ce pui, ce icre, ce legume,

Ce vinuri, raci, n-am mai cerut,
De-ar fi putut întreaga lume,
Ar fi mâncat-o-ntr-un minut!
i-am zis: iubito, pentru mine,
nu-i vorbă, poți să iei ce vrei,
dar pentru lume e rușine
săm-buci ca șaptezecișitrei
Tra la, la, la!

III. Atunci cucoana-nfuriată
Mi-a dat cu tiflă drept în nas,
Și a plecat ca rața beată,
Ducând turnura sa la pas.
Când m-am trezit să chem la plată,
Din ăst amarnic zaiăfet,
N-am mai găsit punga-mi umflată,
Nici ceasul să-l pui amanet.
Atunci, cu un birjar ce mână
Mai iute ca drumul de fier,
M-au dus la comisar de pe cer.
Tra la! La! La!”

Piciorușul Aglăiței

I. În colțul unei străzi înguste
Pe când ploua, am întâlnit
O domnișoară, ce prin fuste
Lăsa un picioruș zărit.
Era gingaș, nici cât o șchioapă,
Și-am început s-o urmăresc,
Și prin noroi, prin lac, prin apă,
Fugeam, nevrând să mă opresc.

Avea un picior
foarte ușor,
Și c-o botină
De cea mai fină.
Am fost tentat

de-așa vânat,
de-o pulpă rondă
de-o nimfă blondă!

II. Pe când fugeam, gândeam în mine,
Privind prin fuste răzător,
I-a mea nevastă, cât n-aș ține
să n-aibă astfel de picior.
Și-o talie zveltă, subțire,
Un mers atât de elegant,
Un păr cu aurite fire,
Și un costum extravagant
Și un picior...

III. Ajunși în calea Mogoșoaie

*O ia la dreapta. După ea.
 Simțeam jacheta că se moaie.
 Și lumea-n stradă ne privea!
 După o cursă-obositoare
 Ajung la doi pași...Eu voiam
 Să văd și-n față asta floarea
 Să-i spui tot focul ce-l aveam.*

Avea-un picior...

IV. Apucă strada mea: Mirare!...

*Gândit atunci, dar cine-o fi,
 O fi nevasta lui cutare,
 Ce-mi pasă, tot ăi voi vorbi.
 Voi spune că în lumea mare,
 Nu-i lucru neobișnuit,
 Să dai o dulce sărutare
 Unui amic ce-ai întâlnit!...*

Avea-un picior...

În 18 mai 1882 la Grădina Orfeu s-a prezentat spectacolul *O noapte furtunoasă* în beneficiul actorului Nicolae Hagiescu. Spectacolul s-a jucat în aceeași distribuție ca la premiera oficială de la Teatrul Național București (vezi teatrogafia).

Ștefan Iulian

În același an sala Orfeu nu a mai primit autorizație de funcționare, pe motivul că această construcție nu prezenta siguranță pentru spectatori în caz de incendiu. Grădina a mai funcționat, dar cu intermitențe. La numai doi ani de la inaugurarea sa, Orfeul Român a dispărut de pe lista scenelor de teatru din București. Era o pierdere nu doar pentru I.D. Ionescu, care-și investise toți banii în această clădire și în cea de la Dacia, ci și pentru ceilalți artiști din trupă, care-și găseau cu greu un angajament. Profund afectat de pierderea averii I.D. Ionescu nu și-a mai căpătat niciodată puterea de muncă de altădată. Pentru a supraviețui a continuat să joace prin

grădini și restaurante de mâna a doua.

În urma modificărilor făcute Restaurantului Orfeu locul a început să fie din nou frecventat de bucureșteni. Ca atare s-a reluat activitatea teatrală și pe scena din grădină, la data de 19 septembrie 1885, cu spectacolul *De-ale carnavalului* de I.L. Caragiale, cu următoarea distribuție: Constantin Nottara, Ștefan Iulian, Mihail Mateescu, Amelia Wellner, Elena Petrescu.

Mihail Mateescu

Grădina Orfeu a fost printre primele locuri unde s-au prezentat spectacole teatrale de păpuși-marionete, numit pe atunci teatru mecanic. Spectacolele începeau la ora 14, iar cel care mânuia păpușile era un anume Klein.

Din 1897 antreprenorul Orfeului a fost Luchianoff, cel despre care s-a spus că a inventat *kefirul*. El cerea autorizație pentru a putea prezenta spectacole de varietăți în grădină. Trupa pe care o angajase urma să joace comedii³³ într-un act, cântonete și numere executate de clovni muzicali.

O bună bucată de timp nu mai avem informații despre desfășurarea vreunei activități teatrale la Grădina Orfeu. De-abia în 1906 este consemnată prezența unei trupe condusă de actorul Constantin Radovici, care a jucat întreaga stagiune estivală comediiile *Hapuri Miraculoase* și *Drama sângeroasă din Belgrad* de I. Krauss.

Apoi, sala a fost transformată în tribunal, noul proprietar fiind Ministerul de Justiție. Orfeul Român își închisese porțile pentru totdeauna.

Teatrografie – Grădina Orfeu

1882, 18 mai – *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale; distribuția: Ion Panu, Grigore Manolescu, Ștefan Iulian, Mihail Mateescu și Nicolae Hagiescu, Anicuța Popescu, Ana Dănescu, Aristizza Romanescu.

1885, 19 septembrie – *D-ale carnavalului* de I.L. Caragiale; distribuția: Constantin Nottara, Ștefan Iulian, Mihail Mateescu, Amelia Wellner, Elena Petrescu.

³³ Comediile: *Mireasa și iapa*, *Ginerele fecior*, *Doi surzi*, *Însurat cu o minciună*, *Balamucul*, *Găgăușii*, *Florin și Florica*; cântonetele: *Cismarul vagabond*, *Soldatul Rămurea*, *Lenunța Biftecescu*.

GRĂDINA STAVRI

Situată pe strada Academiei, în grădina marelui ban Constantin Năsturel Herescu, acest loc a fost închiriat și transformat într-o grădină cu restaurant de către Constantinovici Stavri. Inaugurarea s-a făcut la 23 aprilie 1867³⁴. Până pe la anul 1900 găsim în presa vremii informații despre spectacolele prezentate de diverse trupe de teatru. În 1878 patronul Stavri prezenta la Direcția Generală a Teatrelor repertoriul unei trupe germane condusă de un evreu german. Tot aici a jucat în 1883 trupa condusă de I.D. Ionescu, compusă din: Ion Tănăsescu, Maria Petrescu, Ion și Profira Fărcășanu, Pandele Ionescu, Amelia Wellner, tenorul Grigore Gabrielescu. La 16 august 1883 au prezentat primul spectacol, o localizare făcută de I.L. Caragiale după *Casa de nebuni* de Sturm. Au urmat piese scrise de Alecsandri și Negruzzi, dar și *Umbrela lui Oscar*, *Lumpatius vagabondus*, *Meșterul Manole*, *Jianu*, *căpitan de haiduci* și nelipsitele romanețe și cuplete. La 27 august I.D. Ionescu a organizat un spectacol în folosul victimelor inundațiilor de la Ischia, o localitate din Italia. Grigore Gabrielescu și Amelia Wellner au interpretat melodii patriotice italiene, Theodora Marinescu a recitat *Cântecul gintei latine*, apoi a urmat reprezentația *Rusaliile în satul lui Cremene* de Vasile Alecsandri și, la final, dansuri naționale și italienești în execuția trupei lui Moceanu.

În anul următor, trupa „Teatrului Român”, condusă de același I.D. Ionescu, a jucat la Stavri seară de seară. Spectacolul din 14 iunie, cu un subiect delicat despre viața evreilor din România, a avut un public numeros. *Cântecul Drepturile evreilor* era ascultat cu mare atenție, autoritățile fiind nepuntincioase în interzicerea acestui moment.

Stagiunea de vară din 1885 s-a deschis cu piesa *La ofițerul stării civile*, localizare de I.L. Caragiale, interpretată de Nicolae Hagiescu, Iancu Petrescu, Maria Ciucurescu, Vasile Hasnaș, dar reprezentația a fost întreruptă de ploaie. Cu toate capriciile vremii din acea vară, bucureștenii au avut bucuria să vadă două spectacole remarcabile: *O noapte furtunoasă* și *Bărbierul din Sevilla*, ambele regizate de tânărul Paul Gusty.

Ploile, furtunile și canicula produceau adesea „mari pagube” în bugetul actorilor și al patronilor. Așa s-a întâmplat și în 1888, când ploaia a întrerupt activitatea tuturor trupelor angajate. Stagiunea fusese deschisă de o trupă franceză, căreia i-au urmat diferite ansambluri de teatru și operetă din țară. În următorul an grădina Stavri și-a schimbat numele în Jardin Parisien. Un grup de actori de la Teatrul Național – Ștefan Iulian, Constantin Nottara, Amelia Wellner, Alexandru Catopol – au jucat cu mare vervă comedia

³⁴ Monitorul Oficial, nr. 92, 26 aprilie 1867.

Ștefan Iulian

lui Ștefan Iulian, *Iulian plictisit de Nottara*. Apreciatul actor dovedea calitățile unui bun scriitor de comedie, spectacolul având un mare succes la public.

Din 1890 la Jardin Parisien a apărut un nou antreprenor, John Stiefler. Acesta a continuat să mențină scena de teatru și a angajat o trupă nemțească de operetă condusă de F. Dornn.

Amelia Wellner și Constantin Nottara
în Fântâna Blanduziei de Alecsandri

Spectacolele prezentate au fost: *Vice-amiral*, *Hoffmann*, *Shöne Helene*, *Boccacio*, *Bettel Student*. În 1892 reprezentațiile teatrale au fost susținute de două trupe, una condusă de Alexandru Andronescu, alta de francezul Tolbot, de la Comedia Franceză. Printre spectacolele de succes amintim aici *Avarul* și *Ginerele domnului Poirier*. Trupa lui Andronescu a deschis stagiunea la 16 mai cu un spectacol format din două părți. În prima parte s-a

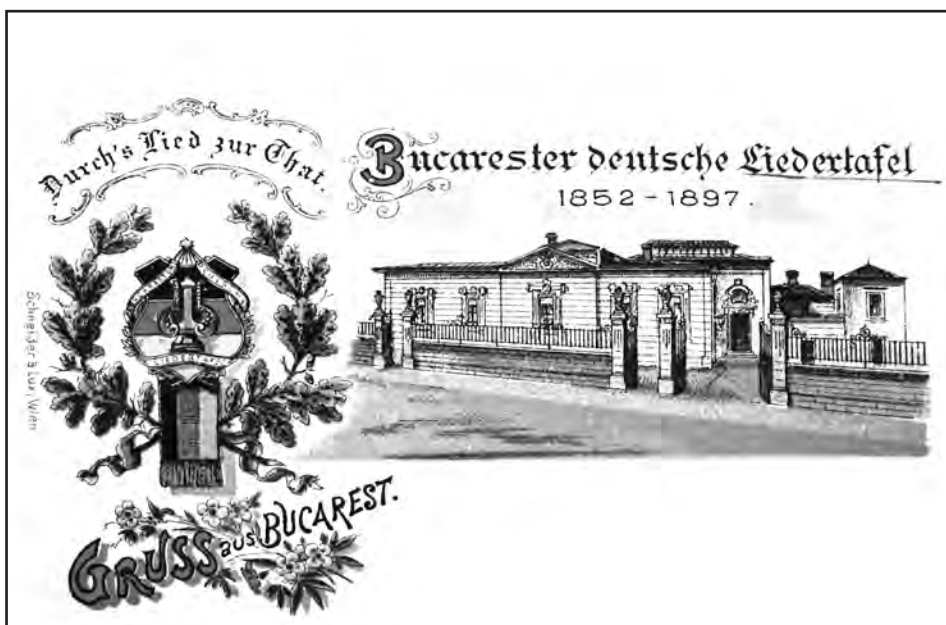
prezentat un concert susținut de o trupă franceză, iar în cea de-a doua spectatorii au putut urmări *Nebunia carnavalului*, un balet comic-fantastic în 3 părți, interpretat de 12 balerine îndrumate de coregraful G. Polini.

În vara lui 1893 trupa lui Al. Leonescu-Vampiru a jucat *Conul Leonida față cu reacțiunea*. Trebuie remarcat faptul că la acea vreme comediile lui I.L. Caragiale au putut fi văzute foarte des pe scenele grădinilor de vară, știut fiind faptul că autorul interzisese prezentarea pieselor sale pe scena Teatrului Național.

I.D. Ionescu, aflat în declin financiar, s-a asociat în vara lui 1894 cu Zaharia Burienescu și au prezentat *Vlăduțul mamei* de Ion Lupescu, *Vlad*

Țepeș, Horia, Cloșca și Crișan, Meșterul Manole, Năzdrăveniile divorțului toate scrise de Burienescu. Succes de public au avut la spectacolul inspirat de procesul Memorandiștilor. Ionescu, lipsit de verva de altădată, interpreta un țăran bătrân, iar Burienescu pe haiducul *Jianu*, în plus acesta cânta și la frunză de mesteacăn. În 29 iunie Matei Millo a putut fi văzut la Grădina Stavri în *Paraponisitul fără slujbe* și *Cuconița doarme*.

Pe la 1900 proprietatea a fost cumpărată de către o societate germană, care a construit Sala Liedertafel, unde aveau loc baluri, spectacole, serate, întruniri.

Teatrografie

- 1883, 16 august – *Casa de nebuni*, localizare de I.L. Caragiale după Sturm; distribuția: Ion Tănăsescu, Maria Petrescu, Ion și Profira Fărcășanu, Pandele Ionescu, tenorul Grigore Gabrielescu.
- 1885 – *La ofițerul stării civile*, localizare de I.L. Caragiale; distribuția: Nicolae Hagiescu, Iancu Petrescu, Maria Ciucurescu, Vasile Hasnaș.
- 1888 – *Iulian plictisit de Nottara* de Ștefan Iulian; distribuția: Ștefan Iulian, Constantin Nottara, Amelia Wellner, Alexandru Catopol.

GRĂDINA MITICĂ GEORGESCU³⁵

S-a aflat pe strada Câmpineanu, alături de Teatrul Național. Această grădină făcea parte din curtea casei doamnei Străchinescu. Una dintre cele mai cunoscute și simpatice figuri din Bucureștiul sfârșitului secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea a fost Mitică Georgescu.

Om de afaceri, mai ales în domeniul restaurantelor, a închiriat curtea de la Străchineasca, despărțind-o printr-un gard de casa proprietăresei, apoi, i-a dat o înfățișare plăcută prin construirea unei scene, în plus, a ridicat și o sală mare pentru restaurant, cu o bucătărie spațioasă. În 1884 a deschis stagiunea de vară cu doi italieni care cântau unul la vioară și celălalt la pian. În anii următori Mitică Georgescu a angajat cupletisti români: pe faimosul Gherman Popescu, Iancu Dumitrescu sau pe I.D. Ionescu, pe vestitul Crețu și pe Bernard.

În vara lui 1892 Mitică Georgescu l-a adus pe Zaharia Burienescu³⁶ și trupa sa compusă, mai ales, din rude, printre care Scărlătescu cu soția sa Regina și Ion Armășescu. Burienescu era o figură aparte în peisajul teatrului ambulant, căci pe lângă talentul de a fi spus cuplete și vodeviluri, aducea bucurie spectatorilor cu melodiile interpretate la frunză și coajă de mesteacăn. Gala Galaction consemna în ziarul *Scena* despre o întâmplare petrecută în stagiunea 1897-1898: „*Avusesse talent moșneagul. Într-o vară, la Mitică Georgescu – mi-a povestit scumpul și vechiul meu amic Demetrius (n.n. – e vorba de poetul Vasile Demetrius, tatăl Luciei Demetrius) – era printre spectatori și Caragiale. Burienescu improviza pe un om amărât, căruia îi murise nevasta. Caragiale sta și-l urmărea cu ochii strălucitori.*

³⁵ Articol apărut în revista Biblioteca Bucureștilor, anul 3, nr. 3, martie 2010.

³⁶ Zaharia Burienescu s-a născut la Roman, unii spun în 1841, alții în 1845. A jucat pentru prima dată într-o trupă locală condusă de Dimancea. În 1865 s-a angajat în trupa lui Ion Lupescu. A fost remarcat de regizorul Mihail Galino, care l-a luat la Iași 1870. Între anii 1875-1876 juca împreună cu Matei Millo. Faima i-a adus-o rolul principal din *Jianul, căpitan de haiduci*, reprezentație dată în 1882 la Buzău. Prin 1885 se afla la Turnu-Severin, unde făcea o stagiune teatrală de vară. Din anul 1877 și-a alcătuit propria trupă. A jucat timp de aproape 30 de ani prin toată țara și era iubit de toată breasla actoricească. Avea un repertoriu din comedii într-un act, majoritatea scrise de el. În melodrama *Vlăduțul mamei* făcea o adevărată creație actoricească. Trupa, formată, mai ales, din rudele sale, juca întotdeauna în costume naționale. A adus o contribuție covârșitoare în răspândirea teatrului în țara noastră. Maria Ciucurescu și Florica Florescu și-au început carierele în trupa lui Burienescu. Caragiale adesea mergea să-l vadă pe scenele grădinilor de vară din București. Vestea morții lui a întristat multă lume în țară și la București. A rămas în istoria teatrului românesc ca reprezentantul lumii actorilor pribegi.

*Când actorul a terminat, marele autor dramatic l-a aplaudat călduros, l-a adus la el la masă și i-a făcut cinste.*³⁷

În verile care au urmat, pe la „Mitică Georgescu” au continuat să treacă numeroși actori, unii cunoscuți, alții care încercau să devină cunoscuți. Nu știm dacă întâmplarea de mai jos ține de anecdotică sau chiar așa s-a întâmplat. Se spune că actorul Nicolae Hagiescu s-ar fi jenat să fie văzut jucând într-o grădină de vară, în fața unor oameni care aveau în față fripturi, mici și halbe pline cu bere. I.L. Caragiale, admirator al actorului, pentru a-l determina să joace cu aceeași dezinvoltură ca pe scena Naționalului, nu s-a sfiit să urce el însuși pe scena de la „Mitică Georgescu” și în entuziasmul publicului să spună câteva cuvinte. Din acel moment actorului Hagiescu nu i-a mai fost rușine

Zaharia Burienescu

niciodată să joace în grădinile de vară.

În 1896 în Grădina lui Mitică au răsunat cupletele spuse de Gherman Popescu, un extraordinar animator de teatru, care colindase toată țara cu trupele sale. Verile următoare l-a avut din nou amfitrion pe Zaharia Burienescu. Din 1899 patronul aduce îmbunătățiri substanțiale grădinii: în fața scenei a așezat opt loje cu mese mici la mijloc, trei rânduri de scaune cu mese în față, apoi, ceva mai în spate, încă patruzeci de mese cu scaune și în fundul grădinii alte șaizeci de mese fără scaune. Existau și două plane: unul era în interiorul restaurantului, iar celălalt în grădină. Prețurile билетelor erau astfel: 4 lei loja, 1 leu locul din cele trei rânduri, 50 bani locul dintre cele patruzeci și gratuit la mesele din spate. Un afiș scris de mână era pus în fața grădinii,

Ion Luca Caragiale

³⁷ Gala Galaction, în *Zaharia Burienescu*, din *Scena*, anul I, nr. 89, luni 24 decembrie 1917.

Aron Leon Bobescu

iar câteva erau împărțite de chelneri la mesele consumatorilor. În vara lui 1899 Mitică Georgescu a angajat, pentru tot sezonul estival, trupa lui Aron Bobescu³⁸. Contractul era clar: fiecare actor urma să primească 4 lei pe zi, prânzul și cina erau gratuite la restaurantul lui Georgescu, iar cazarea gratuită la un hotel din apropiere. Pentru trupă se gătea separat un meniu fix: la prânz – supă și o mâncare, seara – friptură și macaroane sau ceva dulce. În caz de ploaie trebuia să joace în sala din interiorul restaurantului.

Trupa lui Bobescu avea în componență pe: Nicolae Niculescu-Buzău, Leontina Ioanid, Josefina Reitman, Ecaterina Vigny (viitoarea soție a lui Const. Tănase). Prima reprezentație a fost *Insula florilor* (libretul: G. Bengescu, muzica: Cohen Lănarul), apoi au urmat operetele: *Mascota*, *Clairette în concentrare*, *Perichola*, *Voievodul Țiganilor*, *Păunașul Codrilor*, *Orfanul din Dorna*. În vara următoare Mitică Georgescu a solicitat din nou trupa lui Aron Bobescu. Trebuie menționat faptul că patronul Georgescu, în general, deschidea grădina la 10 Mai. Dar nu întotdeauna căldura se instala din luna mai. Or, în acel an s-a întâmplat să fie chiar rece, creând disconfort spectatorilor. Drept urmare grădina era cam goală, lucru pe care Mitică nu l-a putut accepta. Pierzând bani, a dat vina pe Bobescu și a renunțat la serviciile acestuia. Printr-o scrisoare i-a cerut ajutor lui Niculescu-Buzău: „Dragă Buzilă, m-am nenorocit cu trupa lui Bobescu. Am rămas sărac. Te rog să-mi faci o trupă de comedie, cum știi, și să nu mă coste mai mult de 1200 lei pe lună, casă și masă, cu începere de la 1 iulie, că până atunci mai joacă trupa lui Bobescu. I-am și anunțat. Răspunde urgent.”³⁹

³⁸ Lumea l-a cunoscut cu prenumele de Aurel. Cel care a confirmat adevăratul nume a fost Nicolae Niculescu-Buzău în memoriile sale. Aron Bobescu a fost fiul unui țăran din com. Rădești, de lângă Blaj și s-a născut în 1846. A urmat liceul la Blaj, a trecut munții în Regat în 1865, cu trupa lui Alexandru Mihalescu. A jucat la Iași, vreo patru ani, vodeviluri și comedii cu cântece. Dovedind că are voce frumoasă, în 1869 a fost angajat la Teatrul Național din Craiova condus de Maria Teodorini. A jucat alături de Ion Anestin, Ion Tănăsescu, Irina Vlădaia, Nae Popescu, Ion Băjenaru, Iosefina Reitman. În acest teatru devine director de scenă. Își creează, mai apoi, propria trupă, colindând cu ea prin toată țara și peste hotare. A fost unul din pionierii operetei românești, scriind muzica și textul operetelor *Păunașul codrilor* și *Orfanul din Dorna*, refăcute după Ciprian Porumbescu.

³⁹ Nicolae Niculescu-Buzău, *Suveniruri Teatrale*, Editura E.S.P.L.A., București, 1956.

Niculescu-Buzău a format în cel mai scurt timp o trupă de operetă⁴⁰. Condițiile în care s-au desfășurat repetițiile erau improprii din cauza faptului că trupa lui Bobescu încă mai juca, contractul expirând la sfârșitul lui mai. Noul ansamblul teatral a debutat pe scena de la „Mitică Georgescu” cu premiera *Clairette în concentrare*. Succesul noii trupe a fost fulminant. S-au mai prezentat în vara lui 1900: *Mătușa lui Carol*, *Primul bărbat din Franța*, *Mascota*, *Controlorul de vagoane*, *M-selle Nitouche*, *Păpușile*, *Birja 117*, *Haimanalele*, *Domnul vânează*, *Băiețașul tatei*, *Bucureștiul râde – Bucureștiul plânge*. La aceste spectacole grădina lui Mitică era întotdeauna plină. Veneau oameni din toate categoriile sociale, de la mahalagii la protipendada bucureșteană. Adesea era văzut, după cum își amintește Niculescu-Buzău, și Beizadea Vițel⁴¹ împreună cu soția.

Cu toate că această grădină era căutată de multe trupe de artiști, în anul 1901 a fost închisă de către Consiliul Municipal pe motivul că alături era un sanatoriu cu vreo câteva camere ale doctorului Kiriac (consilier municipal) și bolnavii nu se puteau odihni din cauza zgomotului de la terasă. Mitică Georgescu nu a dezarmat după acest episod al vieții sale și a continuat să facă afaceri din amestecul de comerț și teatru. O nouă afacere, din care teatrul nu lipsea, a avut-o cu Mihail Stere, la Oteteleșanu, în 1903. În 1905 a deschis Parcul Bazilescu, cu primul cinematograf gratuit, pe locul rămas viran în urma dărâmării Palatului Poștelor din str. Doamnei. Nu s-a oprit aici, ci a luat în antrepriză Grădina Blanduziei unde a organizat spectacole de comedie, operetă și operă. Cum cinematografele deveniseră o afacere rentabilă, numele lui Mitică Georgescu apărea tot mai des în acest domeniu. Astfel, în 1912, a devenit proprietarul și directorul

⁴⁰ Trupa lui N. Niculescu-Buzău: Achil Popescu, Josefina Reitman, Ecaterina Vigny, Ghiță Popescu, soții Ion și Maria Dumitrescu, M. Fedor și pianistul trupei, Bianchi.

⁴¹ Grigore Sturdza, zis Beizade Vițel, era fiul lui Mihail Sturdza și al Elizei Rosetti. După moartea Elizei, Mihail avea să devină Domnitorul Moldovei. Beizade Vițel și fratele său Dimitrie au fost trimiși să studieze la Berlin (inițial tatăl își trimisese fiii la studii în Franța, la Lunéville, dar țarul Rusiei, Nicolae I, aflat în conflict cu Franța, s-a supărat și, atunci, de frică să nu-și piardă tronul Mihail Sturdza i-a trimis în Germania). Beizade Vițel era „Bărbat de o statură înaltă și înzestrat din naștere cu o putere musculară neobișnuită, n-a cruțat nici o silință pentru a o mai spori prin tot felul de exerciții. Gelos de isprava lui Milton de la Crotona, și-a pus în gând să facă la fel. Spre acest sfârșit a început să poarte în spinare un vițel mic, în fiecare zi, în cursul unui anumit timp, urmând să repete această manoperă până ce vițelul a ajuns juncan. Această ispravă fiind cunoscută în țară, beizade Grigore a căpătat de la popor porecla de Beizade Vițel. [...] Beizade Grigore era un admirator pătimaș al sexului frumos; succesele lui pe acest câmp, în tinerețe, au fost multiple. Mult zgomot a făcut dragostea lui pentru contesa Dash, cunoscuta scriitoare franceză.” – Radu Rosetti, *Scrieri (Restitutio)*, Editura Minerva, București, 1980, p.440.

cinematografului Apollo din strada Doamnei, nr. 4, iar după dărâmarea acestui imobil, a construit vis-à-vis un alt cinematograf, cu același nume, Apollo.

Mitică Georgescu a rămas în istoria Bucureștilor ca negustorul pasionat de cultură.

GRĂDINA DACIA

Pe locul unde astăzi este Hanul lui Manuc s-a aflat, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Hotelul Dacia. „Botezul” îl primise în 1862 de la proprietarul Lambru Vasilescu. În interiorul hotelului fusese amenajată o sală de teatru unde se dădeau reprezentații teatrale sau se țineau serbări, conferințe, întruniri. Cum moda grădinilor de vară cu teatru invadase capitala, patronul Hotelului Dacia s-a gândit să construiască o scenă și în grădină, apoi a invitat trupe de artiști din toată țara. La Grădina Dacia s-au prezentat spectacole de vodevil, dramă, comedie și operetă, în interpretarea unor artiști care au făcut istorie: I.D. Ionescu, Fany Tardini, Alexandru Vlădicescu, Grigore Manolescu, Anicuța Popescu, Ion Anestin, Constantin Nottara, Gheorghe Cârje, Aron Bobescu, Irina Vlădaia, Ion Băjenaru și mulți alții.

*

Prin vara lui 1878 o trupă formată din cinci cântărețe – domnișoarele Marinescu, Janette Feretti, Kiskemetty, Ohnstein și Schröder – au reputat un succes remarcabil prin programul lor de arii din operete și șansonete la modă.

De la data de 3/15 nov. 1878 directorul Teatrului Dacia a devenit I.D. Ionescu, care în plină forță creatoare renunțase la micul spațiu al Grădinii Union pentru a crea întreprinderile teatrale de la Dacia și Orfeu. El a deschis la finele lunii mai 1879 scena de la Grădina Dacia, refăcută și modernizată, sub numele de Noul Teatru Dacia. Era iluminată *a giorno* cu becuri de gaze, aranjată cu loji și staluri. Majoritatea artiștilor erau aduși de la Paris și Viena, dar îl avea și pe George Moceanu⁴² cu trupa sa de gimnaști. L-a rândul lui, Ionescu spunea cuplete, iar muzica era interpretată de o orchestră angajată permanent care, din când în când, era completată de alte două orchestre militare. Cunoscuta șansonetistă Mary Fanelly, care rămăsese la conducerea trupei din Grădina Union, avea și aici program. Pentru sala din interiorul hotelului I.D. Ionescu investise mulți bani în renovarea ei, dar cu toate acestea standardele cerute de către Direcția Generală a Teatrelor și cei de la paza contra incendiilor nu au fost îndeplinite,

⁴² George (Gheorghe) Moceanu era născut din părinți țărani; studiile primare și superioare le-a făcut la Cluj. Primele studii elementare de gimnastică le-a făcut la Viena cu un profesor renumit, Iosif Fridolin. Reîntors în țară Moceanu a obținut în 1860 catedra de gimnastică de la trei licee din Cluj. În 1862 sosește la București unde a obținut catedra de gimnastică a liceului Matei Basarab, apoi s-a mutat, rând pe rând, la Sf. Sava, în 1867 la Școala Normală Carol I, în 1868 la Societatea Română de arme, la Școala Normală de Institutori și la Școala de ofițeri.

astfel că, nemaiaivând bani, a fost nevoit să subînchirieze întregul spațiu unei trupe franceze. I.D. Ionescu era falimentar!

În vara anului 1883 grădina devenise neîncăpătoare, fapt datorat în primul rând prezenței actorului Grigore Manolescu, care plecase de la Teatrul Național în urma unui scandal iscat între Anicuța Popescu⁴³, iubita sa la acea vreme, și direcția teatrului. Manolescu își crease propria trupă și împreună se instalase la Dacia. Pentru Teatrul Național a fost o mare pierdere, căci acest actor prin talentul său extraordinar garanta

⁴³ Anicuța (Ana) Popescu (1854-1912). Frumoasa cu ochi negri și siluetă de viespe, Ana Popescu, a fost actrița care a suferit, pe nedrept, uitarea urmașilor. Despre ea se spunea că a fost creată anume pentru scenă. Natura o înzestrăse nu doar cu o extraordinară frumusețe, ci și cu inteligență și o rafinată cultură. A fost actrița care a știut să folosească șansa de a fi jucat alături de Mihail Pascaly și Frosa Sarandi. Pentru desăvârșirea artei sale a plecat la Paris unde a studiat cu celebrul Delaunay.

Încă din primii ani ai carierei sale s-a afirmat în planul acțiunilor de instituționalizare a teatrului românesc. Debutul și l-a făcut în stagiunea din 1873-1874 în trupa lui Mihail Pascaly. În anul 1877, sub direcția lui Mihail Pascaly, Ana Popescu a fost angajată, ca societară clasa a II-a, la Teatrul Național București pentru rolurile de jună primă și ingenuă. Avea 22 de ani. A obținut rolul *Anei* din *Despot-Vodă* de Alecsandri, spectacol în premieră absolută. La repetițiile acestui spectacol s-a născut marele amor dintre Grigore Manolescu (*Gallus*) și Anicuța Popescu (*Ana, fiica lui Moțoc*).

În 1877 un grup de actori ai Teatrului Național au fondat Societatea Dramatică printre care figura și numele ei. Despre Anicuța s-a spus în epocă că smulgea lacrimile spectatorilor atunci când juca în rolurile *Liza* din *Două orfeline* de Adolphe d'Ennery, *Sofia* din *Doi sergenți* de Carlo Rotti sau *Rozalia* din *Moartea civilă* de Paolo Giacometti. Neuitate au fost creațiile sale în roluri visate de orice artistă: *Julietta*, *Ofelia*, *Desdemona*, *Vidra* sau *Marguerite Gauthier*. A fost distribuită în rolul *Ziței* din *O noapte furtunoasă*, la premiera absolută din 18 ianuarie 1879.

Într-unul din turneele lui Pascaly în Bucovina, Eminescu, care era sufleur, s-a îndrăgostit de Anicuța. Multă vreme s-a crezut că poezia *La o artistă* fusese dedicată Frosei Popescu, apoi Linei Popescu, dar cercetările ulterioare au dovedit că muza-i fusese Ana Popescu.

Grigore Manolescu o iubea necondiționat. Dovadă că în urma unui scandal iscat între Anicuța și direcția teatrului, Manolescu și-a luat iubita și a plecat la Teatrul Dacia. Împreună au avut momente de mărire și decădere, au împărțit binele și răul, dar dragostea lor le-a învis pe toate. După opt ani de trai în comun s-au căsătorit. Dar frumosul Manolescu era dorit de multă vreme de Aristizza Romanescu. Pentru a fi cât mai aproape de Grigore, Aristizza se căsătorise cu fratele acestuia. Numai că Grigore nu avea ochi decât pentru Anicuța. Reîntors pe scena Naționalului, Grigore Manolescu organizează un turneu prin țară. Din trupa pe care și-o crease făceau parte atât Anicuța, cât și Aristizza. Ajunși la Pitești, într-o pauză dintre spectacole, Anicuța și-a întâlnit soțul plimbându-se mână-n mână cu Aristizza. Acela a fost sfârșitul unei mari iubiri, apoi a urmat divorțul. Peste ani frumoasa Anicuța a suferit un groaznic accident. Locuia la Hotelul Dacia și într-o zi, nu se știe cum, a căzut de la etajul al doilea. În vara anului 1912 s-a stins din viață uitată de cei care, cândva, o adulaseră.

întotdeauna succesul unui spectacol. Întreaga vară a anului 1883 Vasile Alecsandri dăduse „târcoale” Grădinii Dacia, în speranța că-l va putea convinge pe Manolescu să se reîntoarcă la Național pentru a interpreta rolul lui *Gallus* din *Fântâna Blanduziei*. Desigur că un talent ca al lui Grigore Manolescu nu se putea risipi prin teatrele grădinilor și restaurantelor. Acest mare artist era făcut să fie al primei noastre scene. Ca urmare s-a reîntors la Naționalul bucureștean. Evident că pentru grădina Dacia a fost o mare pierdere. O dovedește și faptul că nu mai sunt consemnate în presa vremii spectacolele trupelor care jucau pe această scenă. Rar se întâmplă să găsești în paginile vreunui ziar câte o mică „cronichetă” care să vorbească despre activitatea teatrală de aici. Nu știm ce s-a

Grigore Manolescu

întâmplat în vara lui 1884, căci de-abia în septembrie este amintită în presă prezența unui grup de actori care au jucat cu succes comedia *Deputații în halat și în papuci*. Este greu de crezut că întreaga vară scena grădinii să fi fost goală, dar probabil că trupele care au trecut pe acolo nu au captat interesul nimănui.

Constantin Nottara

Prin vara lui 1887 stagiunea a fost deschisă de o trupă condusă de P.S. Alexandrescu și Aron Bobescu. Anul următor spectacolele din grădină au suferit din cauza timpului ploios. În 1889 lumea l-a putut vedea pe scena Grădinii Dacia pe Constantin Nottara în piesa *Îngrozitoarea crimă din Tabaci* de Panait Macri, subiect inspirat de o întâmplare care zguduise Bucureștii.

Stagiunea din 1890 s-a deschis cu un spectacol de revistă *Iarba fiarelor* de Emil Nicolau, căruia i-a urmat *Turnu Babilon* de M. Toncescu. Genul revuistic începea să-și facă apariția timid. Dar cele mai gustate spectacole ale aceluia moment erau cele inspirate de grozăviile Bucureștilor. Ele

incitau curiozitatea oamenilor și astfel grădina devenea neîncăpătoare. *Isprăvile banditului Licinski* era chiar povestea unui bandit, care îngrozise oamenii de prin părțile Dobrogei. Licinski dăduse mare bătaie de cap autorităților pentru a-l captura. Întâmplarea, pusă în scenă în vara lui 1891, a asigurat trupei interprete un succes fulminant și a adus un beneficiu substanțial patronului grădinii.

În următoarea vară stagiunea a fost deschisă de trupa de operetă condusă de Aron Bobescu din componența căreia făceau parte Ion Anestin, Ion Tănăsescu, Irina Vlădaia, Iosefina Gălușcă, Ana Odeseanu, Profira Fărcășanu. Au jucat la Dacia timp de o lună cu un succes formidabil după cum își amintea actorul Niculescu-Buzău, care era pe atunci corist în trupă.

Un grup de actori de la Teatrul Național din Craiova a prezentat în vara lui 1893 spectacolul *O scrisoare pierdută*. Cum opereta începuse să se impună în fața celorlalte genuri de spectacole, în vara anului 1894 scena de la Dacia a fost ocupată de o trupă în frunte cu Ion Băjenaru și Irina Vlădaia, două nume importante ale teatrului liric românesc.

Trupa lui Alexandru Vlădicescu și Fany Tardini în iulie 1895 a dat câteva reprezentații la Grădina Dacia: *Croitorul de dame*, *Cimpoiul fermecat*, *Fata din balcon*, *Efectele lui Sf. Dumitru*. În 1896 și 1898 au revenit artiștii craioveni conduși de Aron Bobescu cu un repertoriu mai nou și mai bogat: *Voievodul țiganilor*, *Mascota*, *Perichola*, *Barbu lăutarul*, *Baba Hârca*, *Păunașul Codrilor*.

În vara anului 1904 un grup de actori de la Teatrul Național din București au jucat cu mare succes spectacolul *Manasse* de Ronetti Roman, cu Nottara în rolul principal. Același spectacol s-a jucat și în august, dar într-o altă interpretare, cea a trupei conduse de actorul Gheorghe Cârje, cu Ion Anestin în rolul lui *Manasse*. Piesa lui Ronetti Roman fusese jucată de Gheorghe Cârje la Teatrul Național din Iași și obținuse un succes incontestabil, fapt care l-a determinat pe actorul ieșean să o joace și la București, la Grădina Rașca. Spectacolul a primit elogiile oamenilor de cultură și spectatorilor bucureșteni. Nottara avea să o impună în 1905 și primei noastre scene, în timpul directoratului lui Alexandru Davila. În aceeași vară la Dacia s-au mai reprezentat: *O legendă distrusă* de G.C. Nădejde și *Azilul de noapte* de Maxim Gorki.

În vara lui 1909 trupa lui Ion Montaureanu a jucat comedia *Ginerele cu două soacre*, apoi spectacolele au început să se rărească an de an.

Faima locului o vor duce mai departe întrunirile politice sau conferințele ținute în sala din interiorul restaurantului, cunoscută ca Sala Dacia.

Teatrografie – Grădina Dacia

1884, septembrie – *Spionul poliției*, distribuția: Ion Anestin, Ion Fărcășanu, Ion Tănăsescu, C. Costescu, Botez, Ion Petrescu, Răiciulescu.

1893 – *O scrisoare pierdută*; din distribuție: Ion Anestin – *Cetățeanul turmentat*, Ion Tănăsescu – *Trahanache* și Alexandru Nanu – *Farfuridi*.

1904, iulie – *Manasse* de Ronetti Roman; distribuția: Gheorghe Cârje (*Manasse*), Ion Anestin (*Zelig Șor*), Irina Leonescu (*Lelia*).

1904 – *Manasse* de Ronetti Roman, cu Constantin Nottara (*Manasse*) și Vasile Toneanu (*Zelig Șor*).

GRĂDINA BERĂRIA „CREBS”

Se afla în Calea Văcărești, în mahalaua Jignitza, și aparținea unui anume Crebs, de unde și numele grădinii. În 13 iunie 1864 un elev de la Școala Dramatică, Simion Bălănescu, cerea autorizație autorităților în vederea deschiderii unei stagiuni de vară la Berăria „Crebs”. Pe lângă numele tinerilor artiști⁴⁴ alăturase și lista cu spectacolele din repertoriu. Dar tocmai acest repertoriu, în exclusivitate francez⁴⁵, a determinat autoritățile să nu dea un aviz favorabil cererii tânărului Bălănescu. Acesta nu s-a lăsat intimidat și a reînnoit cererea la 27 iunie 1864, adăugând la vechiul repertoriu noi titluri⁴⁶. De data aceasta cererea a fost acceptată și stagiunea s-a deschis în iulie 1864.

Succesul acestei trupe a suscitât interesul unui alt grup de tineri, dornici de a juca pe această scenă. Astfel că, la 3 august 1864, elevii școlii dramatice, Nae Nicolescu și Alexandru Fotino, au solicitat o autorizație pentru a putea juca în Grădina Berăriei „Crebs”. Cererea le-a fost refuzată pe motivul că deja locul era ocupat de grupul condus de Bălănescu.

Peste ani aici a luat ființă Grădina Jignitza.

⁴⁴ George Brătianu, Lucian Charbini, Petre Velescu, Victor Constantinescu, Ion Iliescu, Alexandru Palla, Marița Malia, Teodorina Niculescu.

⁴⁵ Repertoriul era format, mai ales, din piesele lui Eugène Scribe, Molière, Dumas.

⁴⁶ *Bărbierul din Sevilla, Dandin dat pe bețe, Cuconu Zamfirache, Iosif vândut de frații săi, Căsătorie silită, Scapin, Avarul, Cetatea Neamțului, Roza Magică, Corbii români, Logofătul satului, Smărăndița, Kir Zuliaridi, Fata cojocarului, Nunta țărănească, Baba Hârca, Muza de la Burdujeni, Iorgu de la Sadagura, Chirița la Iași, Chirița în provincie, Păcală și Tândală, Boierul gentilom, Avocatul dracului și șansonetele: Pândarul, Bețivul, Surdul, Pavel clopotarul, Munteanul, Doctorul scăpătat.*

GRĂDINA JIGNITZA

Teatrul evreiesc își are rădăcini vechi pe teritoriul românesc. De evoluția lui se leagă numele lui Avram (Abraham) Goldfaden⁴⁷. El și-a început activitatea teatrală mai întâi în orașele moldovenești, apoi a coborât spre Muntenia. Prin 1877 a poposit în București, în cartierul evreiesc din Calea Văcărești. Aici a găsit o activitate teatrală efervescentă susținută de trupe vorbitoare de idiș, venite mai ales din Basarabia. Goldfaden și-a deschis un teatru la „Lazăr Cafegiu” unde a dat douăsprezece spectacole cu piesele sale: *Vrăjitoarea* și *Șmendrik*. În anul următor a revenit în cartierul Văcărești și a aranjat o scenă de teatru în Grădina Jignitza de la nr. 10 (mai târziu apare la nr. 16, probabil în urma unei noi numerotări a imobilelor de pe stradă), care aparținea unui anume Boris Lieblich. Piese⁴⁸, jucate în idiș, erau scrise și regizate de Goldfaden. Trupa avea în componență pe Moise Geich, Michel Liechman, Lazăr Zucherman, domnișoarele Margareta Swartz, Anne Swartz, dl. Schvengold și soția sa și artiști elevi.

Avram Goldfaden

Din autobiografia lui Avram Goldfaden aflăm că:

„În orașul București, capitala țării românești, în strada Negru-Vodă, nr. 10, se afla o grădină cu câțiva pomi, cunoscută astăzi fiecăruia cu numele de Jignitza. Această grădină era pe vremuri foarte puțin cunoscută, fiindcă acolo, în timpul verii, pe căldurile cele mari intrau doar câțiva locuitori de pe străzile vecine să bea un țap de bere proaspătă. Grădina și berea erau ale unui neamț, care avea alături de grădină o berărie într-o baracă de scânduri. Mai era acolo, în partea opusă și o casă clădită pe lung, în

⁴⁷ Avram (Abraham) Goldfaden s-a născut în Ucraina, orașul Staro Konstantin, Guvernământul Volînia, la 1840 și moare la New York în 1908. El este cel care a pus bazele primului teatru idiș din lume, la Grădina Pomul Verde din Iași, în 1876. A scris la început poezie, apoi, în 1869 prima sa lucrare dramatică *Cele două vecine*.

⁴⁸ *Braniele Cozaci* – comedie în patru acte; *Fermecătoarea* – comedie în cinci acte; *Bunica și nepoata* – melodramă în trei acte; *Fata capricioasă* – dramă în cinci acte, *Intriga* – comedie în trei acte, *Mireasa mută* – comedie în trei acte, *Chibriturile* – vodevil într-un act, *Suflé* – vodevil comic în trei acte; și două operete – Arhivele Naționale ale României, fond: Teatrul Național, dosar 49/1878, fila 19.

care locuia stăpânul familiei. De îndată am construit o scenă provizorie, pe cheltuiala mea și mi-am continuat reprezentațiile.”⁴⁹

Așadar, cel care a transformat Grădina Jignitza într-un loc de teatru cunoscut a fost Goldfaden. Trupa pe care o conducea era formată din oameni cu disponibilități vocale, foști cântăreți în sinagogi, ca Zigmund Mogulescu, Lazăr Zuckermann, Moise Zibetmann. Adesea comunitatea evreiască habotnică era profund nemulțumită de atracția tineretului evreiesc spre o lume pe care o considerau a „desfrâului”. La Jignitza exista o scenă și în interiorul restaurantului. Dar cea mai intensă activitate teatrală se desfășura vara, în grădină, după cum mărturisea proprietarul Boris Lieblich într-o adresă către Direcția Generală a Teatrelor:

*„Teatrul Jignitza (Lieblich), proprietatea mea, funcționează în cea mai mare parte vara în Grădină, iarna în salon, foarte puțin. Actualmente nu avem nici o trupă de teatru, nu dăm nici o reprezentație. Numărul spectatorilor îl evaluăm următor: în salon de la 400 la 500 și în grădină de la 700 la 800.”*⁵⁰

Spectacolele țineau din iunie până la sfârșitul lui septembrie, bineînțeles dacă timpul era favorabil. Repertoriul era format mai ales din piese cu subiecte din viața evreilor⁵¹ și, în general, scrise de Goldfaden. De multe ori se iscau conflicte între Goldfaden și cei care îi jucau piesele fără a-i fi plătit tantiemele pe drepturile de autor.⁵² Avram Goldfaden, tipul evreului rătăcitor, își desfășura activitatea atât pe teritoriul românesc, cât și pe cel rusesc. Drumurile lui spre Rusia aveau să înceteze odată cu decretul din 14 septembrie 1883, dat de Duma Rusească, prin care le erau interzise evreilor reprezentațiile teatrale. Așa se face că începe să-și desfășoare activitatea în Occident. La Jignitza locul i-a fost luat de alte trupe evreiești. Moșe Horowitz, actor și dramaturg, a jucat cu trupa sa piese din istoria poporului evreu ca: *Tragedia de la Tisza-Eszlar*, *Sabetai Zui*. Pe lângă piesa propriu zisă, Horowitz improviza de fiecare dată, pe parcursul derulării spectacolului, câte un monolog inteligent și plin de subtilități, pe care le pricepeau și le gustau oamenii din cartier, care nu aveau o pregătire intelectuală.

⁴⁹ Israil Bercovici, *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, Editura Minerva, București, 1982.

⁵⁰ Arhivele Naționale ale României, fond: Teatrul Național, dosar 10/1894, 1/16 ian. 1894.

⁵¹ *Estera, Eroul Amourului, Israeliții din Maroc, Profetul Moise, Rebeca, Jertfa lui Abraham, Regele Solomon, Iosif în Egipt, Sulamita*.

⁵² În adresa din 30 aprilie 1894 Goldfaden cerea Direcției Generale a Teatrului să interzică unei trupe ambulante de teatru să i se mai joace piesa *A X-a poruncă*; într-o altă cerere, din 30 iunie 1895, solicita să nu i se mai joace piesa *Sacrificarea lui Isac* – Arhivele Naționale ale României, fond: TNB.

La Jignitza s-a perfecționat arta interpretării, trecând de la jocul actorului autodidact spre cel al actorului profesionist. Foarte mulți artiști evrei plecau fie în Europa, fie în America, apoi se întorceau în România, aducând cu ei noutăți în materie de regie, interpretare, scenografie. Alături de Goldfaden nume ca Zigmund Mogulescu⁵³, Finkel, David Kessler (devenit mai târziu star al Americii), au contribuit imens la dezvoltarea teatrului din țara noastră.

Migrația trupelor evreiești dinspre Rusia a făcut ca scena Grădinii Jignitza să fie solicitată tot mai mult. Din 1892 Avram Goldfaden revine la conducerea Teatrului de la Jignitza. Din trupă făceau parte Marcu Segalescu, Lazăr Zuckermann și Iacob Kalich. S-a jucat atunci cu mare succes piesa *A zecea poruncă* de Goldfaden.

Dușman neîmpăcat al mercantilismului ivit în trupele evreiești, Goldfaden s-a luptat să implementeze în cadrul lor, ideea de teatru de artă, fapt care a nemulțumit pe mulți. Discuțiile iscate l-au determinat pe Goldfaden să părăsească Jignitza și să se stabilească în America. Fiecare evreu l-a perceput, la acea vreme, în felul său. Clerul evreiesc l-a acuzat de impietate, boicotându-i, adesea, spectacolele, evreii de rând l-au iubit pentru că arta lui le-a adus clipe de bucurie în cele mai grele clipe din existența lor, intelectualii l-au apreciat pentru că a asigurat durabilitatea teatrului evreiesc. Avram Goldfaden rămâne în conștiința evreului de azi ca omul care a impus teatrul evreiesc ca instituție, ceea ce nu-i deloc puțin.

Plecarea lui de la Teatrul Jignitza a însemnat o grea pierdere, atât pentru patronul Boris Lieblich, cât și pentru publicul evreiesc al Bucureștilor. Ca urmare, s-a căutat un înlocuitor. Și acesta nu a întârziat să apară în persoana lui Isidor Goldberg. Actor și regizor de teatru, Goldberg a fost angajat de Boris Lieblich în vara anului 1892 dând o nouă viață activității teatrale desfășurate în acest loc. În vara lui 1900 revin pe scena de la Jignitza actorul Segalescu și primadona Axelrad. Firescul jocului și stăpânirea unei tehnici teatrale desăvârșite au stârnit valuri de admirație în rândurile spectatorilor. Jocul acestor actori era net superior celor din teatrele românești.

În vara anului 1906 s-au derulat o serie de spectacole⁵⁴ de operetă,

⁵³ Zigmund Mogulescu s-a născut la 16 decembrie 1858 la Zlata Pole, în Basarabia. Rămas orfan de tată, mama sa l-a angajat în corul cantorului Iosif Heller. De aici pleacă în corul vestitului cantor Nisen Belzer din Chișinău. Avea o voce foarte frumoasă fapt pentru care, un alt cantor, Iosif Cuper, îl aduce la Sinagoga Mare din București. La vârsta de 16 ani a intrat la Conservatorul din București. Apoi, ajunge într-o trupă franceză de operetă, care dădea spectacole la București. În această trupă i-a întâlnit pe Lazăr Zukermann, Sinman, Moses Wald. Împreună au fondat Corul Izraelit. Avram Goldfaden i-a remarcat vocea și l-a luat în trupa sa.

⁵⁴ Stagiunea s-a deschis la 27 mai/9 iunie cu opera comică în 4 acte, *Sacrificarea lui*

comedie și dramă. Apoi, o bună bucată de vreme, activitatea de la Jignitza nu mai are succesul pe care-l avusese până atunci.

În 1913 patronul Grădinii Jignitza, Boris Lieblich, moare, teatrul funcționând în continuare datorită prezenței lui Isidor Goldberg. Printre spectacolele valoroase amintim: *Deborah* de Mosenthal, *Meșterul Manole* de Carmen Sylva, *Hamlet* de Shakespeare.

Lipsa informațiilor din presa vremii despre acest teatru denotă faptul că activitatea artistică desfășurată pe această scenă nu a atras atenția în vreun fel. Din când în când a mai apărut câte o scurtă notă prin care se menționa prezența vreunui ansamblu evreiesc, dar care nu se remarcă prin calitatea spectacolului prezentat.

O bună vreme informațiile despre Grădina Jignitza au fost mai sărace. Dar din vara lui 1918, în Grădina Jignitza a reînviat atmosfera de teatru, pe care cândva o adusese aici Goldfaden. Ziarul *Cronicarul* satisface curiozitatea celui care ar vrea să știe cum arăta Grădina Jignitza acum aproape un secol, căci Radu Pralea ne-a lăsat un prețios document prin articolul de mai jos:

„Grădina și Teatrul Jignița se află în plin cartier al evreilor spanioli. Cartierul acesta compus din strada Spaniolă, Sf. Ion Nou, e foarte liniștit și pitoresc. (...) Grădina Teatrului Jignița e departe de a fi inferioară celor din centru. E mai proastă mult decât Parcul Oteteleşanu și cu mult mai bună decât Blanduzia sau Arenele Păcii, Orbilor și celelalte. Copacii numeroși, bogați în frunziș, răcoresc aerul, iar situația grădinii e minunată din punctul de vedere al acusticii și al liniștii. Vocile nu se pierd în zgomotul străzii, pe aici nu trece nimeni, așa că, vocea cântăreților se înalță liberă către cer. Grădina reprezintă o înfățișare rustică, bălării cresc prin colțuri fără a fi supărate. Aici totul respiră libertate. (...) Trupa cântă și vorbește în jargon. Pentru ce oare nu adoptă limba patriei? (...) Dacă trupa ar cânta în românește fără îndoială că ar fi una dintre cele mai bune din București.”⁵⁵

În august 1918 trupa Kanner-Goldenberg a prezentat tragi-comedia

Isac, apoi, unul dintre cei mai apreciați artiști în cercurile evreiești, Mogulescu, prezintă la 4/17 iunie, în premieră, comedia *Șmil pețitor*; a urmat comedia bufă la 9/22 iunie *Emigranții* de Șumer Șenkevici; la 18 iunie/1 iulie melodrama *Onoarea răzbunată* de Kerubluth, pe muzica lui Mogulescu, *Necunoscutul* (piesă simbolică în patru acte), 8/21 iulie *Țara de aur*. În luna august poposește o altă trupă care îl are ca interpret principal pe Sigmund Freinman. Se vor juca piesele: *Parodie la regele Lear*, *Othello*, *Ebra* (tragedie în cinci acte de Holeywry), opereta istorică *Șabeș Koideș*. Vara lui 1909, luna iulie, s-au dat operetele *Femeia înțeleaptă* și *O noapte veselă în New-York*, cu concursul domnișoarei artiste Wileski; apoi în 25 iulie o altă trupă israelită juca *Hofii* de Schiller, cu Kessler în rolul principal.

⁵⁵ Radu Pralea, în ziarul *Cronicarul*, 24 august 1918, anul I, nr. 4, p. 1.

Căsătoria în glumă în beneficiul soților Garbasch. Rolul principal era deținut de Iacob Goldenberg.

*

Au urmat din nou câțiva ani în care scena de la Jignitza nu mai avea succesul de altădată. Dar iată că anul 1924 aduce la Jignitza pe formidabila trupă din Vilna, care, avea să zguduie din temelii arta teatrală românească prin modernitatea spectacolelor prezentate. Cel care a invitat acest grup de artiști performanți a fost Isidor Goldberg. Stagiunea s-a deschis la 31 mai cu *Gelozie* de Arțibașev. Bucureștenii au avut marea bucurie să vadă, în cea mai desăvârșită interpretare, o premieră pe săptămână. Au prezentat spectacole de mare forță artistică: *Zi și noapte* de An-Sky, *Plaiuri verzi* de Peretz Hirschbein, *Potopul* de H. Berger (în presa vremii apărea cu numele Konigsberger), *Dyback* de An-Sky, *Motke Ganev* de Shalom Asch. Cotidianul *Adevărul*, din 20 iunie 1924, consemna: „*Artiștii din Vilna au reușit să scape de banalul vechilor clișee dramatice spre a-și căuta efectele în realizări noi și cu mijloacele cele mai reduse*”.

În august trupa a prezentat *Avarul* de Molière, cu Aizic Samberg în rolul lui *Harpagon*. La spectacol a participat pe lângă publicul evreu și „crema” intelectualității bucureștene, de la actori la critici, de la scriitori la artiști plastici. Trupa era compusă din: Iosif Bulov, Orlescu, Judith Lares, Kamen, Weislitz, Liuba Kadison, Samberg, Gottlieb. În drumul său spre modernitate, teatrul românesc a găsit în Trupa din Vilna un model ideal de urmat. Actorii, scenografii și regizorii români au înțeles mai bine ca niciodată că teatrul se afla într-o perioadă de prefaceri esențiale bazate pe gest, culoare, cuvânt, scenă, tehnică.

După un lung turneu prin țară, început în toamna anului 1924, trupa din Vilna a revenit la Jignitza și în următoarea vară. Dar spectacolele de la Jignitza din 1925 aveau să fie întrerupte în luna august din cauza morții Sofiei Lieblich, proprietara localului. Rămasă fără angajament trupa a trecut printr-o situație financiară dificilă. Hotărâți să o salveze, intelectualii bucureșteni de origine evreiască au înființat Societatea Amicii Teatrului Evreiesc, cu sediul la Teatrul Central din Calea Călărași, nr. 1, dând posibilitatea Trupei din Vilna să-și continue activitatea toată toamna anului 1925.

Cu toate că nu mai era asaltată ca altădată de trupele evreiești venite de pretutindeni, Grădina Jignitza a sărbătorit la 9 mai 1926 cea de-a 50-a aniversare de la înființarea Teatrului Evreiesc din România. Din când în când se întâmpla să mai fie prezentat câte un spectacol la care participa toată mahalaua, dar faptul că ele nu au fost consemnate în presa vremii sau în arhive, întărește ideea că erau lipsite de valoare.

Prin august 1931 s-a prezentat opereta-revistă *Hallo-Baby* cu Iacob

Rechtzeit – actor, diseur, dansator – și subreta Jenny Smilovici. O adevărată revigorare a activității teatrale de aici a avut loc în 1932, când conducerea teatrului a fost luată de Iacob Sternberg⁵⁶. El introdusese spectacolul de revistă și comedia muzicală pe criterii estetice încă din 1918 la grădina Căminul Cultural. Vedeta era Nelly Casmann, actriță venită

Nelly Casmann

din America. În vara anului 1932 s-au jucat două spectacole de revistă: *Ce trebuie să știe o fată* de Iacob Sternberg și *Comediana*. Și în următorul an Sternberg a regizat spectacole de revistă pe scena de la Jignitza. Împreună cu Moșe Altman scrie *Musafirii bineveniți* pe care a încredințat-o spre interpretare trupei lui Siegler. Pictorul M.H. Maxy a semnat decorurile și costumele, iar Floria Capsali coregrafia. Actrița Sevilla Pastor a lansat șlagărele compozitorului Max Halm: *Greta Gabroveni* și *Viciul blond*. În vara lui 1934 au jucat mai multe trupe. Una dintre ele interpreta revistele scrise de Iacob Sternberg și Moșe Altman, cealaltă îl avea

protagonist pe artistul Beni Adler, sosit din America, în spectacolul *Omul de prisos*. Apoi, același Beni Adler împreună cu vienezul Leo Strasberg juca în revista *Bombe de răs*, a urmat opereta *Bar-Mizwa* cu Seidy Glück în rolul principal.

Trebuie menționat faptul că actorii evrei începuseră să renunțe la jocul în limba idiș. Trupele românești i-au asimilat, dovada găsindu-se în distribuțiile spectacolelor unde apar numele multor artiști evrei. Grădina Jignitza își are aportul ei la nașterea Teatrului Evreiesc Barașeum. Situația politică din țară și apariția altor scene au dus la dispariția din circuitul teatrelor estivale a acestui minunat loc.

⁵⁶ Evreu basarabean, din Lipcani, jud. Hotin, a urmat liceul Kamenetz din Podolsk (gubernia Podolia). Spectacolele vizionate în timpul liceului erau cele de dramă, elevii nu aveau voie să participe la cele de operetă, fiind considerate ca făcând parte din genul de teatru „ușuratic”. Dar, cu toate aceste restricții, Sternberg a avut șansa să vadă un astfel de spectacol de operetă alături de un unchi. De-atunci opereta l-a cucerit pentru totdeauna. Mai târziu, sosit în România, a excelat în teatrul de revistă. Alăturându-se trupei de la Vilna a continuat linia trasată de aceasta. A creat un nucleu de actori, scenografi, regizori, care au fondat mai târziu Teatrul Barașeum. Despre Iacob Sternberg s-a spus că a fost cel care a ridicat teatrul evreiesc din România la rangul de teatru de artă. A fost poet, prozator și regizor de teatru. Profund influențat de teatrul rus, Sternberg a realizat modernismul în teatrul de revistă din România prin introducerea în spectacol a unor tablouri scurte. Primele spectacole de revistă în România le-a montat la grădina Căminul Cultural, în 1918, apoi au urmat cele de la Grădinile Jignitza, Teatrul Nou, Izbânda.

GRĂDINA BLANDUZIA

S-a aflat pe str. Doamnei. În 1902 secretarul general al Teatrului Național, Alexandru Andronescu, a închiriat acest spațiu de la impresarul Alexandru Mihailovici unde a construit o scenă spațioasă pe care a utilat-o cu câteva cabine pentru actori. I-a dat numele de Compania de Teatru de Operetă și Comedie Blanduzia⁵⁷.

Această primă cooperativă de teatru particular, care a fost inaugurată la 1 iunie 1903⁵⁸, își propunea să prezinte spectacole pe timpul verii, atunci

Velimir Maximilian

când Teatrul Național era în vacanță. Decorurile și costumele erau împrumutate de la Teatrul Național din Craiova, coriștii proveneau de la Teatrul Național din București, iar orchestra era condusă de profesori de la Conservatorul de Muzică. Stagiunea s-a deschis cu opereta *Clopotele din Corneville* de frații Planquette. Au urmat *Fetița dulce*, *Jonathan*, *Vagabonzii*, *Vânzătorul de păsări*, *Perichola*, *Frumoasa din New-York*, *Barbă-Albastră*. Dar timpul ploios și frigul au grăbit închiderea

acestei prime stagiuni din Grădina Blanduzia. Trupa a fost nevoită să se mute pe scena Teatrului Lyric.

În următorul an, mai 1904, a revenit același impresar Mihailovici, de data aceasta propunând o stagiune de spectacole de varietăți și comedii într-un act, interpretate de o trupă nemțească, condusă de Ludwig Mertens. În vara anului 1905 la Blanduzia au putut fi văzute doar spectacole de varietăți.

Nae Ciucurette

⁵⁷ Trupa: Velimir Maximilian, Nae Ciucurette, Gogu Carussy, Alexandru Bărcănescu, Ion Băjenaru, Margareta Dan, Leontina Ioanid, Achil Popescu, Maria Cinski, Nicu Kanner și regizorul Paul Gusti.

⁵⁸ „Domnule Director, vă rog să binevoiți a da cuvenita autorizație pentru deschiderea Grădinii Blanduzia, fostă Edison, în care se va juca comedii și operete, alăturând afișul reprezentației de deschidere. Primiți, vă rog, Domnule Director asigurarea deosebitei stime ce vă păstrez. Mihailovici.”. Direcția Generală a Arhivelor Naționale ale României, fond: Teatrul Național, dosar 67/1903, fila 1.

La 9 iunie 1906 stagiunea a fost deschisă de Asociația Artistică Română⁵⁹ condusă de regizorul Paul Gusty. Primul spectacol a fost comedia *Qvartirul lui Don'Maior*. Au urmat în aceeași lună *Niniche*, *Jos automobilul*, *Strada Cuciuc-Kainargi* (spectacol jucat de actori în picioarele goale, lucru neîntâlnit până atunci); în iulie *Bărbatul cu trei neveste*, opereta *Vagabonzii* de Zichrer, *Hotel Pompadour* (sub titlul *Odăi mobilate*), *Pantalonii*, *Florette și Patapou*; în august: *Madame Sherry*, *Hotel la expoziție*, *Lumpatius Vagabondul*, *Doamna X!*, *Cinematograful*, *Nelly Rozier*. Majoritatea comediilor erau localizări făcute de Paul Gusty.

În următoarea vară, 1907, pe scena Grădinii Blanduzia au jucat mai multe trupe. Una dintre ele, cu actori ai Teatrului Național, avea în repertoriu comedii și operete: *Deputatul tatei*, *Perichola*, cu tenorul Klein în rolul principal, *Curse-grătare!*, *Coralii et Comp. Cea de-a doua*. O alta, Trupa Română de Operete, a prezentat: *Regele Pungașilor*, *Moise Stein-nepotul lui Cilibi Moise* de Jean Feder. O a treia trupă, în frunte cu Alexandru Bărcănescu, Petre Ghimpețeanu, Virginia Miciora, Havrilitz, a jucat opereta *De-aș fi rege*. Așadar scena de la Blanduzia, aflată într-o permanentă concurență cu Grădina Oteteleşanu, era un loc căutat de artiști.

În stagiunea lui 1909 reprezentațiile erau date de o trupă de comedie, care avea în componența sa mari actori: Petre Liciu, Cazimir Belcot, Ion Brezeanu,

Petre Liciu

Cazimir Belcot

George Achille

George Achille, Nae Grigorescu, Aurelian Barbelian și domnișoarele Marietta Ionașcu, Adelina Mărculescu, Elena Crisenghi, Alexandrina Liniver. Cupletele erau

⁵⁹ Trupa Asociației Artistice Române: Nicolae Soreanu, Gogu Carussy, Nae Ciucurette, George Achille, Ion Livescu, Velimir Maximilian; doamnele Marietta Ionașcu, Adelina Mărculescu, Maximilian, Alexandrina Liniver, Zimniceanu.

interpretate cu mare succes de Belcot, Brezeanu, Marietta Ionașcu și erau scrise de George Ranetti. S-au jucat comediile: *Grigoraș și Mustachide* de Maurice Hennequin, localizată de Edgard și T. Aslan și *Fata lui Tasache*. Din când în când se dădeau și spectacole în beneficiu, așa cum a fost *Moș Teacă* de George Ranetti, jucat pentru Adelina Mărculescu.

În vara următoare, 1910, stagiunea s-a deschis cu *Mache și Tache*, comedie interpretată de compania teatrală condusă de Vasile Toneanu și Ion Brezeanu. Au urmat *Nevestele lui Cristache* și *Numărul 16*. În luna august Compania Dramatică Davila, aflată în impas financiar, a jucat câteva spectacole pe care le prezentase și pe scena Grădinii Ambasadori.

La 14 august s-a jucat farsa *Pensiunea Schöller*. Apoi, a revenit Compania

Aristide Demetriade

Vasile Toneanu

Toneanu-Brezeanu cu o serie de comedii: *Ștrul Nuță*, *Zig-zagurile dragostei*, *Fetele din Popa-Nan*, *Cuib de însurătoare*. Vara a fost ploioasă și fiecare trupă a avut de suferit. Ion Brezeanu avea să mărturisească cu amărăciune amestecată cu umor: „*Ploile m-au prăpădit, domnule! Am pierdut 15.000 lei, o avere, domnule, 15.000 lei. Totdeauna apa mi-a fost contra, de aceea n-am putut-o suferi nici eu!*”⁶⁰

Prin vara lui 1911 aceeași Companie Toneanu-Brezeanu susținea spectacole de comedie la Grădina Blanduzia. În 1913 locul este închiriat de Mitică Georgescu. La rândul-i îi cere ajutor vechiului său prieten, N. Niculescu-Buzău, în vederea deschiderii unei

⁶⁰ M. Faust Mohr, *Amintirile unui spectator. Mișcarea teatrală în București între 1899-1910*, p. 163, București, 1937, Tipografia de Artă și Editura Geller.

stagiuni teatrale. Niculescu-Buzău cunoștea publicul care frecventa zona, ca urmare alege o comedie, *Margareta Marmizon și Mița tramvai*. De altfel întregul repertoriu era facil, cu farse care conțineau aluzii la actualitatea

Gh. D. Carussy

vremii ca: *Margareta Marmizon și Mița tramvai*, *Prezidenta*, *Dandanaev*, *Dama de la Maxim*. În anul următor scena a fost ocupată de trupa de operetă condusă de Gogu Carussy. Printre spectacolele prezentate figurau *Fata mamei Angot* de Lecocq și *Farnelli* de H. Zump. Dar spectacolul care a incitat și a convins bucureștenii că trebuie să meargă la Blanduzia a fost *O zi în paradis* de Edmund Eysler. Atunci s-a lansat un dans, considerat lasciv și imoral la acea vreme, *tangoul*. Cei care au avut „îndrăzneala” să-l execute au fost Gogu Carussy și Marioara Cinski.

Compania lirică de operă⁶¹, desprinsă din trupa lui Carussy, a jucat toată vara anului 1915. Anul următor a stat sub semnul cenzurii, din cauza războiului.

⁶¹ Compania era condusă de Const. Stănescu-Cerna și avea în componența sa pe: Niculescu-Basu, Margareta Rădulescu, Petre Ghimpețeanu, Alexandrina Feraru, Ion Damian, Costescu-Duca și regizorul Emil Bobescu.

Abia la 17 iulie 1917 s-a reluat activitatea teatrală pe această scenă cu spectacolul *Heidelbergul de-altădată* de Wilhelm Meyer Forster, cu doi mari actori ai Teatrului Național București, Maria Giurgea și Valeriu Valentineanu. Au urmat o serie de reprezentații de drame și comedii: *Pericolul galben*, *Manasse*, *Domnul Apărător*, *Femeile noastre*, *Cocuța*, *Necunoscuta*, *Îngerul casei*, *Vinovat*, *Fetele din Popa Nan*. La 13 septembrie a avut loc premiera *Se caută un lacheu*, comedie în trei acte de Burg și Taufstein, cu Nicolae Soreanu, într-un rol care dădea tonul vervei, după cum afirma Liviu Rebreanu în ziarul *Lumina*⁶².

Ionel Cigallia, desprins de Compania *Maximilian-Leonard*, a înființat în vara lui 1918 Compania de comedii și vodeviluri *Ionel Cigallia*. Își propusese să facă o stagiune prin care să înveselească publicul dornic să uite de necazurile care-l apăsau. Primul spectacol a fost comedia *Mița Tirbușon*, căreia i-au urmat *Zozo*, *Portărelul Ciomag*, *Fetele din Popa-Nan*.

În vara lui 1919 pe scena de la Blanduzia trupa de operetă condusă de Avram Nicolau a prezentat: *Lulu*, *Sylvia*, *Modista*, *Fata din pădurea neagră*, *Regina carnavalului*. Din trupă făceau parte două talentate artiste: Marioara Cinski și Stela Leibovitz-Bovy.

În 1921 Cigallia și-a refăcut trupa⁶³ și a prezentat vodeviluri franceze adaptate de actorul Ion Manu la situația din țară. În goana după câștig Ionel Cigallia și-a trădat misiunea sa de artist prin trivialitățile și jocul neadecvat, primind o critică dură.

Nicu Kanner, Marilena Bodescu, Matilda Kriegel revin pe scena Blanduziei în vara lui 1922.

Dar permanentele schimbări edilitare din zona în care se afla Grădina Blanduzia au dus la slăbirea interesului trupelor de-a închiria acest loc, ca urmare, în 1924, după două decenii de activitate, a dispărut din circuitul artistic.

⁶² *Lumina*, an I, nr. 12, 13 sept. 1917, p. 3.

⁶³ Din trupă făceau parte: Ionel Cigallia, N. Niculescu-Buzău, George Timică, Elena Zamora, Veve Cigallia, Leo Calmuski.

Teatrografie – Grădina Blanduzia

- 1903, 1 iulie – *Clopotele din Corneville* de Planquette; distribuția: Ion Băjenaru, Alexandru Bărcănescu, Nae Ciucurette, Velimir Maximilian, Margareta Dan, Leontina Ioanid, Virginia Miciora, Pepi Moor, Lucrezia Brezeanu.
- 1909 – *Arsène Lupin*; distribuția: Aristide Demetriade, Ion Brezeanu, Ion Niculescu, George Achille, Marietta Ionașcu, Eugenia Ciucurescu, Adelina Mărculescu.
- 1909 – *Jandarmeria morală*; distribuția: Nicolae Soreanu, Vasile Toneanu, Cazimir Belcot, Ion Brezeanu, George Achille, Marietta Ionașcu, Eugenia Ciucurescu, Adelina Mărculescu.
- 1913, premiera 15 mai – *Margareta Marmizon și Mița Tramvai* de G. Popescu; distribuția: Niculescu-Buzău (*Tasachi Zgaidarac*), Marietta Ionașcu-Dorna (*Margareta Marmizon*), Aura Mihăilescu (*Mița Tramvai*), Elena Buzău (*fiica lui Tasachi*), Grigore Mărculescu, Nicu Kanner, George Timică, Maria Bălănescu, Georgescu, Negreanu, Albeanu, M. Racoveanu, Sofia Ionescu.
- 1913, iunie – *Prezidenta* de Maurice Hennequin și Pierre Weber; distribuția: Niculescu-Buzău, Ion Morțun, G. Popescu, M. Georgescu, Nicu Kanner, Grigore Mărculescu, G. Popovici, Constantin Stăncescu, Negreanu, Ion Maican, P. Stelescu, Marietta Ionașcu, Alexandrina Alexandrescu, Sofia Ionescu, Aura Mihăilescu, Paula Petrescu.
- 1913 – *Paradisul* de Maurice Hennequin și Bilhaud; distribuția: Niculescu-Buzău, Ion Morțun, Gogu Mihăiescu, Nae Georgescu, Grigore Mărculescu, Negreanu, Marietta Ionașcu Dorna, Alexandrina Alexandrescu, Aura Mihăilescu, Elena Buzău, Sofia Ionescu, Maria Bălăneanu.
- 1913 – *Dama de la Maxim* de Georges Feydeau; distribuția: Niculescu-Buzău, Grigore Mărculescu, Ion Morțun, Gogu Mihăiescu, Marietta Ionașcu, Alexandrina Alexandrescu, Elena Buzău, Aura Mihăilescu, Nicu Kanner, Gh. Popescu, T. Georgescu, Bălănescu, Bacoveanu, G. Popovici.
- 1913 – *Clereta în concentrare*; muzica de Roger; distribuția: Grigore Mărculescu, G. Popescu, Ion Morțun, Niculescu-Buzău, George Timică, Nicu Kanner, M. Popovici, N. Georgescu, N. Mitrofănu, I. Serioșianu, Aura Mihăilescu, Sofia Ionescu, Elena Buzău, Eleonora Racoviceanu, Maria Bălănescu, E. Rudeanu.
- 1917, septembrie – *Se caută un lacheu* de Burg și Taufstein; distribuția: Nicolae Soreanu, Aura Radovici, Fany Reboreanu, Renée Annie, Grigore Mărculescu.
- 1918, premiera 19 iunie – *Mița Tirbușon*, localizare de George Ranetti; distribuția: I. Constantiniu, Nicolae Boian, Georgian, Pepe Georgescu, Stoenescu, M. Mănescu, Vasiliu, Veve Cigallia, Marga Stoenescu, Marga Cârjean, Natalia Angelescu
- 1918 – *Zozo*, distribuția: Ionel Cigallia, Veve Cigallia, I. Georgian, Radu Popeea,

I. Constantiniu, M. Mănescu, Garoescu, V. Dumitrescu, Marga Cârjean, Olga Țăranu, M. Brașoveanu, I. Stănescu.

1918 – *Portărelul Ciomag*; distribuția: Ionel Cigallia, Radu Popeea, Nicolae Boian, Marga Cârjean, Veve Cigallia, Olga Țăranu.

1918, premiera 17 iulie – *Fetele din Popa-Nan*; distribuția: Ionel Cigallia, I. Georgian, E. Calvocorescu, Marga Cârjean, Olga Țăranu, Iulia Dumitrescu, Nicolae Boian, Radu Popeea, M. Stoenescu, I. Constantiniu, L. Răureanu, A. Decu, M. Mănescu, V. Dumitrescu, I. Stănescu, G. Savu, C. Ionescu, Elena Vasilescu, V. Cristescu.

1919 – *Sylvia* de Emmerich Kálmán cu Stella Bovy în rolul principal.

1919 – *Modista* de Oscar Strauss; distribuția: Maria Cinski, Gina Hermeziu, Stella Leibovitz-Bovy, Ionel Cigallia, V. Bărcănescu, Nicu Kanner, Leo Calmuski, Mitu Dimitriu, I. Brătulescu, Bob Hopkins; regia: Avram Nicolau; dirijor: Umberto Pessione.

GRĂDINA OTETELEȘANU⁶⁴ (OTETELIȘANU, OTETELEȘEANU)

Boierul oltean, Iancu (Ion) Otetelișanu, dorind o locuință în centrul Bucureștilor și-a cumpărat o bucată de pământ lângă Teatrul Național unde și-a clădit o casă după moda pariziană. Otetelișanu era unul dintre cei mai bogați oameni din țara noastră. Iar casa devine faimoasă în epocă, dat fiind că Elena – născută Filipescu –, cea de-a doua soție a lui Otetelișanu, organiza numeroase baluri și serate, dând strălucire reședinței.

Protipendada bucureșteană găsisese locul ideal unde femeile puteau să-și etaleze elegantele toalete, iar bărbații să facă politică. Ca o picanterie, chiar și după cea de-a doua căsătorie a lui Iancu Otetelișanu, în casa de pe Calea Victoriei continua să locuiască și prima soție a acestuia, fapt care a dat prilej de bârfă prin târgul Bucureștilor.

Ion și Elena Otetelișanu

După moartea soților Otetelișanu, casa a rămas, prin testamentul făcut de Iancu, Academiei Române, care a închiriat-o unor antreprenori. Aceștia au transformat-o într-un restaurant cochet cu terasă în față, cu biliard în interior și sală de concerte, unde mai pui că reședința beneficia de un atu semnificativ: în spatele casei se afla o grădină străjuită de platani, tei și castani, la adăpostul cărora se va construi o scenă de unde aveau să zboare în văzduh acordurile muzicii lui Strauss, Offenbach,

⁶⁴ Articol publicat în revista *Historia*, anul X, nr. 97, ian. 2010, *Grădina Otetelișanu: de la hohote de râs la târnăcoape*.

Kálmán sau Lehar. Intrată în conștiința bucureșteanului cu numele de Terasa „Oteteleșanu”, casa cu grădină din buricul Bucureștilor devine, pe la sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea, un adevărat loc de „pelerinaj” pentru mulți oameni de cultură: scriitori, actori, artiști plastici.

*

În 1903, un anume Mitică Georgescu, care avusese închiriată o grădină restaurant pe strada Câmpineanu, foarte aproape de Teatrul Național, căuta un loc central unde să poată deschide un restaurant cu scenă de teatru pentru sezonul estival. Era o adevărată modă în Bucureștiul acelor ani să ai un local cu grădină, și grădina înzestrată cu o scenă de teatru. Scena atrăgea după sine o clientelă cu mult mai numeroasă, iar câștigul era mulțumitor atât pentru patron, cât și pentru consumatorii rămași fără angajament pe timpul verii.

Mitică Georgescu, negustor cu ochiul format pe localuri cu vad, găsește locul mult căutat la Oteteleșanu. Așa că, s-a asociat cu un alt negustor, Mihail Stere, și a închiriat casa și Parcul Oteteleșanu. Ca să facă loc unei scene mari, cu cabine pentru actori, decoruri și cortină, câțiva arbori din grădină au fost culcați la pământ. S-au construit loji, s-au așezat mese și scaune în fața scenei. Și gata, teatrul de vară era pregătit să-și deschidă stagiunea. Primul moment artistic a fost însă compromis din cauza unui fals cântăreț: individul pretinsese că e celebrul șansonetist Paul Dalmed. S-a trecut peste eșecul inițial și s-a adus o altă trupă, care a prezentat *Traviata* de Verdi, dar și acest spectacol a produs dezamăgire spectatorilor și patronilor: nici un interpret nu-și învățase partitura. Vrând să nu piardă investiția făcută, Mitică Georgescu l-a chemat pe actorul Nicolae Niculescu-Buzău să alcătuiască o trupă de operetă și comedie. Iar Niculescu-Buzău s-a achitat cu succes de sarcină, încropind repede un ansamblu artistic de 50 de persoane: actori, cântăreți, balet.

Ansamblul s-a produs până la finalul stagiunii, iar numele Grădinii Oteteleșanu a intrat în conștiința colectivă. Răcoarea dată de copacii din grădină, spectacolele pline de farmec și veselie, servirea ireproșabilă de la mese, toate atrăgeau un public numeros.

*

Opereta s-a impus greu în arta românească. Până la sfârșitul sec. al XIX-lea teatrul de operetă era prezentat de trupele străine. Câțiva artiști români – Alexandru P. Marinescu, Nicu Poenaru sau Grigore Gabrielescu – încercaseră să creeze trupe de operetă, dar strădaniile lor fuseseră zadarnice. Publicul era dezinteresat. La București opereta nu și-a

putut face loc până când nu și-au găsit un sediu și un om care să o promoveze cu adevărat. Și aceasta s-a petrecut în 1904, când Constantin Grigoriu⁶⁵ a închiriat grădina Oteteleşanu de la antreprenorul Mihail Stere. Tenor de operă și operetă, profesor de muzică, autorul comediei *Don Vagmistrul*, Grigoriu a pus bazele primei trupe profesionale de operetă de la București.

Cererea lui Grigoriu pentru aprobarea deschiderii stagiunii de vară în Parcul Oteteleşanu datează din 20 aprilie 1904. Iată cum suna solicitarea trimisă Direcției generale a Teatrelor:

„Domnule Director,

Subsemnatul Const. Grigoriu artist luând pe a mea seamă conducerea unei trupe de operă, operetă și comedie, formată din elemente românești, spre a da reprezentațiuni în Parcul zis Oteteleşanu precum și în alte săli și grădini de spectacol din capitală și provincie, cu începere de la 10-15 iunie anul curent; cu un repertoriu format din piesele notate pe contra pagină și în afară de aceste piese mă voi servi și de vechiul repertoriu deja jucat în capitală de trupele de operă și operetă.

Pentru care vă rog respectuos a mi se da cuvenita autorizație spre a mă servi la trebuință.

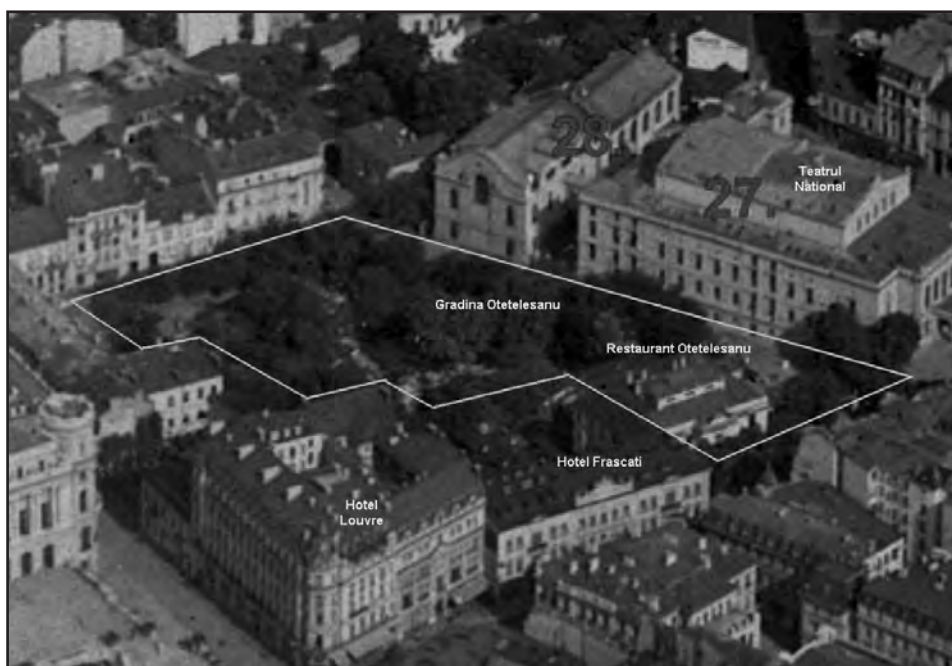
*Constantin Grigoriu
Artist,
Clopotarii noi 88.”*

⁶⁵ Constantin Grigoriu a fost profesor de muzică la Institutul „Pompilian”. Era angajat al trupei de operă de la Teatrul Național. După desființarea acesteia și-a creat propria companie. A compus o simfonie cu temă națională *Deșteptarea României*; a scris culegerea de *Teatru pentru copii* și comedia *Don Vagmistrul*. Nu a concediat niciodată vreun artist al companiei pe care o fondase. Era o fire generoasă, prietenoasă și plină de înțelegere pentru semenii săi. Avea o casă și o vie la Albești din jud. Prahova, unde, în luna de concediu, putea veni oricare membru al trupei sale. Familia lui se afla la Iași, de aceea atunci când compania făcea turnee în Moldova primul oraș în care poposeau era capitala Moldovei. Const. Grigoriu a fost bunicul dinspre mamă al renumitului regizor de teatru Vlad Mugur. A murit la 14 februarie 1914.

*

Constantin Grigoriu impusese artiștilor un program strict: repetițiile începeau pe la ora 8.00 dimineața și țineau până la ora 13.00 se lua apoi o pauză până la ora 15.00, după care din nou repetiții până spre seară. Vrând să fie un exemplu pentru trupa sa, Grigoriu venea primul și pleca ultimul. Urmărea întotdeauna repetițiile din stânga scenei pentru a observa cât mai bine jocul și interpretarea artiștilor. Pentru a putea fi obiectiv în procesul creării spectacolelor, renunțase să mai joace în ele, cu o singură excepție: atunci când s-a montat *Voievodul țiganilor* de Johann Strauss.

Velimir Maximilian ne-a lăsat alte mărturii despre deschiderea Grădinii Oteteleșanu:

„Dar tocmai această închiriere a făcut pe mulți să considere întreprinderea plănuită de Grigoriu, ca născută moartă. Parcul Oteteleșanu, înconjurat de ziduri ce împiedicau privirile spectatorilor, era necunoscut. Servise doar la rare chermese, date de către protipendada bucureșteană. [...] Se mai spunea că plantația parcului era periculoasă sănătății. Răutăcioșii spuneau că odată cu biletul de intrare în parc e bine ca spectatorii să-și ia și un bilet de băi la Techirghiol. Reumatismul cică este sigur... Se mai spunea că este atâta igrasie și frig în parc, încât antreprenorul restaurantului Tomek (pe locul unde se află astăzi Teatrul de Estradă) nu cumpăra vara

gheață. Lega sticlele de vin cu sfoară, le lăsa jos în parc și după un minut le ridica înghețate.”⁶⁷

Cu toate greutatele inerente începutului de drum, cu toate zvonurile potrivnice, la 26 iunie 1904 pe scena grădinii de vară Oteteleşanu au răsunat vocile lui Nae Ciucurette, Ion Băjenaru, N. Niculescu-Buzău, Gogu Carussy, Velimir Maximilian, Leontina Ioanid, Anna Grand, în opereta *Prințesa de Canari* pe muzica lui Charles Lecocq. Frumos montat, în decoruri și costume de epocă, spectacolul suferă însă critici nefavorabile din pricina șarjelor la care interpreții apelaseră prea des și din pricina traducerii proaste a textului, considerat a fi plin de vorbe seci:

„*Eu sunt generalul Bombardos!
Du-te la dracu de scârbos!
Eu sunt generalul Pataquès
Vede-te-aș sus pe meterez!*”

Nae Ciucurette în „Vagabonzii”

După două reprezentații spectacolul a fost retras de pe afiș. Și piatra de temelie a Companiei Lirice Grigoriu a fost pusă cu prilejul celei de-a doua premieră, *Vânt de primăvară* de Joseph Strauss. S-a jucat de șapte ori, ceea ce însemna foarte mult pentru acele vremuri. În aceeași vară s-au mai prezentat operetele: *Vagabonzii*, *Modelul*, *Boccacio*, *Curse-Grătare!*, *Fiica tamburului major*, *Crispino și Cumătra*.

*

Prima stagiune a companiei lirice pusă pe picioare de Constantin Grigoriu s-a încheiat în septembrie 1904. Artiștii urmau să plece fiecare pe drumurile lor: unii, în lungi turnee prin țară, alții, la Teatrul Național. Timp de un an, trupa pe care o alcătuisese Grigoriu iese din peisajul cultural al Capitalei. În vara lui 1905, Compania Grigoriu se reface, dar au venit și oameni noi, printre care și tânărul tenor Nicolae Leonard. Prețurile билетelor erau astfel: 10 lei loja, 3 lei rezervatul 2 lei locul la masă și 1 leu intrarea în grădină. Stagiunea s-a deschis la 3 iunie cu *Vrăjitorii Nilului*, o operetă engleză, tradusă de Paul Gusty. Dar, din păcate, a fost primită rece. Lumea era superstițioasă

⁶⁷ Velimir Maximilian, *Evocări*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1964, p. 96.

și la auzul cuvântului „vrăjitorii” a preferat să nu meargă la spectacol. Au urmat *Cutreieră lumea* și *Frumoasa din New-York*, în care se va remarca Nicolae Leonard prin vocea lui puternică și melodioasă, care se auzea până în Piața Teatrului. Dar cel mai răsunător succes pe care l-a avut trupa a fost adus de spectacolul *Moștenitorii veseli* de Winterberg. Traducerea era făcută de regizorul Paul Gusty, care introdusese niște cuplete atractive în ton cu realitățile vremii. Unul dintre cele mai amuzante momente ale spectacolului era, de pildă, interpretarea cupletului *Eu sunt maiorul Mura* de către comicul

Niculescu-Buzău. Gusty se inspirase dintr-un caz real din București. La acea vreme putea fi văzut, fie plimbându-se de-a lungul și de-a latul Căii Victoriei, fie la Capșa, un ofițer. Portocală se numea. Acesta devenise un „personaj” pitoresc al capitalei din cauza ținutei sale „deochiate”. Purta monoclu, tunică de

ofițer de roșiori, pantaloni albi, bufanți, cravașă în mână și mănuși albe. Așa că, atunci când Niculescu-Buzău a apărut în scenă într-un costum identic cu acela al ofițerului Portocală, publicul a fost în delir. Minute în șir, Niculescu-Buzău nu a putut rosti un cuvânt din cauza hohotelor de râs. După cum povestește însuși actorul în amintirile sale, versurile nu spuneau prea multe, dar muzica era atât de antrenantă încât cupletul a devenit „șlagărul” bucureștenilor:

*„Eu sunt maiorul Mura-Mura,
Priviți-mă cum natura mi-a înzestrat făptura.
Din cap până-n picioare, cioare, cioare,
În veșnica-mi splendoare...eu cresc ca o floare.”*

Un patron și-a denumit restaurantul din strada Șelari „La Maiorul Mura”, firmă care a rămas ani buni. Velimir Maximilian povestește, în *Evocări*, cum a decurs reprezentația:

„Nu văzusem niciodată pe acest coleg, cu o fire nespus de calmă, atât de emoționat ca în seara premierei. Își aștepta replica plimbându-se printre niște grămezi de lemne tăiate și depuse într-un colț al grădinii. Îl incomoda sabia și îl indispunea grozav faptul că pantalonii, deși ultra scrobiți, nu

stăteau bufanți, cum ar fi dorit el. Cum ieșea cineva din scenă îl întreba: Cum e publicul? Atent? Râde? Ce face? În sfârșit își face intrarea și cântă cupletul memorabil *Eu sunt Maiorul Mura*. Tunete de aplauze i-au acoperit ultimele note. Dar Buzău nici la actul al doilea nu-și redobândise calmul. În acest act trebuia pe scenă o lumânare aprinsă. Cu multă greutate a fost convins să o lase acolo. S-a dus dracului tot actul! Să vezi că publicul în loc să ne asculte are să se uite toată vremea la lumânare, să nu care cumva să se stingă din cauza vântului, sau să cadă jos și să ia foc scena. Spune, Max, să scoată din scenă lumânarea. Mă prăpădeam de râs.”⁶⁸

În vara următoare, când să se reunească trupa pentru o stagiune plină de succes, a căzut o adevărată bombă: Ciucurette se certase cu Grigoriu și a plecat urmat de Maximilian și Carussy. S-au dus să joace la grădina Blanduzia. Dar au rămas în trupă Leontina Ioanid, Margareta Dan, Virginia Miciora, Elena Leonard, Mady Sion, Anna Berlescu-Grand, Ion Băjenaru, Nicolae Leonard, Vasile Toneanu, Niculescu-Buzău, Alexandru Catopol, Ionel Cigallia. Stagiunea s-a deschis 1/14 iunie cu opereta *Azilul fecioarelor*, au urmat *Moștenitorii veseli*, *Fata de spălătoreasă*, *Văduvioara veselă*. Tradusă „văduvioara” și

nu „văduva”, opereta lui Lehar a suferit o cădere din cauza distribuției greșite, pe care o făcuse Grigoriu. Încredințase rolul *Danilo* lui Vasile Toneanu, actor excepțional, dar fără voce. În iulie s-au jucat *Curse-Grătare!*, *Guriță de probe*, *Vânt de primăvară*, *Perichola*, *Fluturașul*, *Voiajul în China*, *Una lată*, *Clairette în concentrare* (*Les 28 jours de Clairette*), *Mascota*; în august: comedia *Ștrul-Nuță* de Goldenberg, feeria *Fata aerului* și operetele *De-aș fi rege*, *Doctorul damelor*, *Boccacio*. Pe lângă operetă au avut loc și spectacole de revistă, în care majoritatea cupletelor erau scrise de artistul Cazimir Belcot și interpretate de tânărul Constantin Tănase.

Ionel Cigallia și Gogu Carussy

⁶⁸ Velimir Maximilian, *Evocări*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1964.

În stagiunea 1907 majoritatea spectacolelor au fost montate de Paul Gusty, care încerca să impună regia de teatru ca pe o funcție. În plus o parte din decoruri erau comandate la Viena, fapt care dădea spectacolelor o ținută estetică demnă de remarcat. S-au jucat: *Stația Dâmbovița*, *Fire de artist*, *Sullivan*, *Văduva veselă*, *Regele vânătorilor*, *Liliacul*. Deși apăruseră în peisajul artistic bucureștean numeroase trupe de operetă, nici una dintre ele nu a putut să o surclaseze pe cea condusă de Grigoriu. Pentru trupa lui Grigoriu vara anului 1907 a fost de bun augur, căci cei trei comedieni Maximilian, Ciucurette și Carussy au revenit la grădină cu angajament permanent. Cei trei fuseseră angajații Teatrului Național din București, dar la sfârșitul stagiunii 1906-1907 și-au prezentat demisia, din cauza salariilor extrem de mici și a absenței lor din distribuțiile spectacolelor. Revelația acelei verii însă a fost Nicolae Leonard în rolul *Danilo* din *Văduva Veselă*. Opereta lui Lehar nu a mai apărut pe afiș cu diminutivul *Văduvioara*. Grigoriu reușise performanța de a-l fi adus pe dirijorul Robert Frank de la Teatrul Karl-Theater din Viena. Montarea operetei era făcută de un

om de teatru: Paul Gusty. Cu o voce dumnezeiască, cu o frumusețe fizică de invidiat și cu un temperament pasional, Leonard a dat lovitura cucerind inimile bucureștenilor. S-au jucat peste 30 de spectacole, cu grădina arhiplină. Spre sfârșitul stagiunii s-a prezentat opereta originală *Nini*, pe un libret scris de Ionescu și Zane, iar muzica era semnată de C. Dumitrescu.

În vara lui 1908 Grigoriu avea o trupă „aleasă”. Alături de vechea gardă de artiști⁶⁹ directorul trupei a angajat-o pe Florica Florescu de la teatrul craiovean. Stagiunea s-a deschis la 31 mai cu *Farmecul unui vals*. Au urmat în iunie *Fire de artist*, *Voievodul țiganilor*, *Toto și Tata*. Florica Florescu a debutat în *Mica prințesă*. Luna iulie a adus alte spectacole pe scena Oteteleşanu: *Văduva veselă*, *Lumpatius vagabondus*, *Viața pariziană* de Offenbach, vodevilul

⁶⁹ Velimir Maximilian, Nicolae Leonard, Nae Ciucurette, Gogu Carussy, Grigore Petrovicescu, Const. Stănescu-Cerna, Nicolae Soreanu, Marietta Ionașcu, Anna Grand, Virginia Miciora, Elena Teodorescu-Leonard, Elena Apăteanu.

vienez *El și Ea* de Buchbinder. În august s-au jucat: *Călătoria în Africa*, *Curse-grătare!*, *Liliacul*, *Regele vânătorilor*, *Insula Tulipatau*.

Aceeași trupă monopolizează scena de la Oteteleșanu și în vara lui 1909. S-au prezentat: *Husarii la manevre*, *Văduva veselă*, *Prințesa dolarilor*, *Noaptea în Viena*, *D-ra Yost*, *Fire de artist*, *El și Ea*, *Liliacul*, *Farmecul unui vals*, *Regele vânătorilor*, *Lumpatius vagabondus*, *Curse! Grătare!*, *După divorț*, *Tudorache Sucitu* (de Vasile Toneanu și Aristide Marinescu).

Și, pentru a crea stabilitate trupei, Grigoriu le-a propus în 1909 lui Leonard, Ciucurette și Maximilian să facă parte din asociație, cu drepturi și datorii egale în cadrul companiei. Astfel, ansamblul artistic de la Grădina Oteteleșanu devine un adevărat teatru profesionist de operetă. În lipsa unui sediu permanent, în lunile friguroase artiștii trupei sunt nevoiți să onoreze și alte angajamente și să joace la foc continuu, până la epuizare. Noua asociație juca, astfel, din toamnă până primăvara fie în turnee prin țară, fie la Teatrul Liric din Piața Valter Mărăcineanu, pentru a reveni, apoi, în lunile de vară la Oteteleșanu. Frigul și oboseala periclita viața artiștilor. Așa s-a întâmplat cu Nicolae Leonard prin anul 1910 când în urma unei pneumonii fusese la un pas de moarte. „*Prințul operetei*”, după cum îl numeau admiratorii, era adulat nu doar de femei, ci de toate categoriile de public: adolescenți, bătrâni, critici, artiști. Se răspândise vestea că a murit. Țara a fost cuprinsă de jale, dar, la puțină vreme, s-a aflat că informația fusese eronată. Iar bietul Leonard a fost de-a dreptul „asediat” de scrisorile „fanilor”. Cele mai multe de recunoștință, de mulțumire Domnului. Altele, însă, cu un conținut absolut hilar. Iată-l pe unul, nemulțumit că Leonard n-a murit. Nu de alta, dar falsa moarte îi stricase toate planurile de căpătuială. A se citi scrisoarea:

«*D-lui Leonard care a înviat din morți*»

„Domnule Leonard,

Cine dracu te-a pus să mori sau mai bine zis pentru ce te-ai ținut de haloimăsurii și-ai înviat?...

M-ai nenurucit și pă mine și pă toată familia mea!... Auzind că ai murit am vrut să-ți fac puțină reclamă și am investit tot capitalul meu în fotografii cu tine pe catafalca!... Escrocul de fotograf mi-a luat și el o mulțime de bani, ca să suprapună pe un clișeu, cu un mort pe catafalca, capul tău, ca să creadă lumea că ești tu!...

De ce-ai înviat prezevenghiule!... Ca să mă nenurucești pe mine?... Eu, care am vrut să-ți fac un bine și te-am cocoțat pe catafalcul cel mai frumos și mai plin de flori, pe care-l avea fotografii în atelierul lui?...

Nicolae Leonard

*Ce mă fac eu acuma cu 20.000 de fotografii?...
Nevastă-mea vrea să divurteze și eu nu mai am
para chioară!...*

*Dacă vrei să mă scapi de mizerie, ori achită-
mi costul fotografiilor, ori te rog să fii atât de
jentil și să mori.*

*Crezi că eu nu știu că toată afacerea cu
moartea e o escrocherie ca să-ți faci reclamă,
dar pe mine să mă despăgubești că te dau în
judecată.*

*Moriț Goldenberg
Iași*⁷⁰

*

Stagiunea din vara lui 1910 s-a deschis în
luna mai, cu *Țăranul voios*. Au urmat *Johann
al II-lea*, *Pompierul de serviciu*, *După divorț*,
Mam'selle Nitouche. Mare succes a avut Nicolae

Leonard în opereta *Dragoste de țigan*.

Pentru o bună bucată de vreme,
Grădina Oteteleşanu a rămas sediul de
vară al Companiei Grigoriu. Și, prin
tenacitatea și profesionalismul de care a
dat dovadă, ansamblul a reușit să impună
opereta, timp de câțiva ani, ca pe cel mai
iubit gen de spectacol din București.

În vara anului 1912 stagiunea s-a
deschis cu opereta *Păpușica* de Leo Fall,
apoi au urmat *Frumoasa Rizetta*, *Suzana*,
Fata posnașă, *O noapte în Viena*, *Piatra
Neamț – Piatra Olt*, *Sânge vienez*, *Eva*,
Contele de Luxemburg, *Izbânda dragostei*,
Dușmanul femeilor.

Anul 1913 a fost bogat în spectacole,
dar cel mai aplaudat a fost cel de revistă,
Obor-Gara de Nord, în care autorii
Emil și Dan Cerkez au prezentat cele
mai importante evenimente din ultimii

Florica Florescu

⁷⁰ Aurel Dumbrăveanu-Pinguin, *Leonard. Viața, cariera și aventurile sentimentale
ale Prințului operetei*, București, 1929.

doi ani. După aproape un deceniu de la fondarea companiei, Grigoriu se îmbolnăvește și cedează conducerea lui Maximilian și Leonard. Trupa nu se destramă, continuă să joace pe această scenă pe timpul verii, iar iarna făcea turnee sau juca la Teatrul Liric. Dar în vara care a urmat primește o nouă lovitură. Trei dintre cei mai buni artiști părăsesc trupa: Florica Florescu, Nae Ciucurette și Gogu Carussy. Vor fi angajate nume noi: Zizi Roșianu, Anny Aurian, Natalia Macri, George Timică.

Anul 1914 nu a fost unul fast pentru companie. Moartea lui Constantin Grigoriu, în februarie 1914, a produs nu doar durere, ci și o ruptură în rândul ei. Gogu Carussy, cel care jucase atâția ani sub direcția lui Grigoriu, își creează în 1914 propria Companie de operetă cu: Anna Grand, Marioara Cinski, Mitu Dimitriu, Stănescu-Cerna. Această trupă susținea spectacolele pe scena de la Blanduzia. Maximilian și Leonard s-au redresat repede și prezintă o serie de operete la modă în acea vreme: *Micul rege* de Emmerich Kálmán, *Regina Cinematografiei* de Jean Gilbert, *Mascota* de Audran, *Polonia nu piere* de Oskar Nedbal, *Cowboy* de Victor Jacobi, *În sfârșit singuri* de Franz Lehar și *Între 12 și* de Walter Götze.

Achil Popescu

În vara lui 1915, grădina a fost închiriată Companiei de operetă *Grigore Gabrielescu*. Motorul acestei companii era actorul Achil Popescu⁷¹. Un an mai târziu, în vara lui 1916, artiștii trupei

⁷¹ Achil Popescu provenea dintr-o familie de artiști: tatăl, actorul și cântărețul Theodor Popescu, mama, Adelina Ademollo, o excelentă cântăreață. Adelina era fiica unui italian, Luigi Ademollo din Florența, care sosise la Galați, înainte de 1850. Acolo s-a stabilit pentru o perioadă de timp. Renunțase la cariera de tenor și se ocupa cu impresariatul și predarea limbii italiene. Surorile Adelinei erau actrițele: Clotilda Calfoglu, căsătorită cu un armator foarte bogat, și Eugenia Marinescu, soția artistului A.I.P. Marinescu și mama talentatei Nora Marinescu. Despre cea de-a treia soră, Olga, informațiile sunt rare, dar și numele ei a apărut în câteva distribuții.

Crescut printre picioarele artiștilor, Achil nu a mers la cursurile Conservatorului Dramatic, deși unii spun că ar fi fost elevul lui Nottara. Diploma de Conservator a obținut-o în urma unui examen formal, la care a recitat o poezie de Vlahuță. Era înalt, sportiv, frumos la chip, într-un cuvânt tipul actorului ideal pentru rolurile de amarez. La frumusețea fizică se adăugau inteligența și cultura. Achil Popescu nu s-a înregimentat niciodată într-un anume gen teatral. A jucat deopotrivă dramă, tragedie și comedie.

Grigoriu s-au întors la Oteteleşanu. Pentru puțin timp însă... Atunci când, în luna august, vocile lui Leonard și Metaxa-Doro răsunau în spectacolul *Paradisul*, capitala noastră era invadată de zgomotul trompetelor care anunțau intrarea României în război. Grădinile de vară au fost obligate să tragă cortinele scenelor pînă în vara următoare.

Florica Cristoforeanu, N. Leonard
și N. Ciucurette

Anul 1917 aduce pe scena de la Oteteleşanu aceeași Companie de Operetă Grigoriu. Și în 1918 Compania Grigoriu, condusă de Maximilian-Leonard, a deschis stagiunea în data de 1 iunie, cu *Floarea de Schiraz* de Leo Fall. Au urmat *Niobe*, *Paradisul*, *Cavalerul Rusiei*, *Soldatul Mariei*, *Gospodărie poloneză*, *El și Ea*, *Suzi*, *Dragoste în Zăpadă*, *Contele Toni*, *Frumoasa Saskia*, *Voievodul Țiganilor*, *Perichola*, *Cowboy*, *O manevră de toamnă*, *Povestirile lui Hoffman*, *Orfeu în infern*, *Prințesa dolarilor*, *Contele de Luxemburg*. Velimir Maximilian povestește în amintirile sale cum au trebuit să schimbe titlul operetei *Floarea din Stambul* în *Floarea de Schiraz*, din cauza faptului că trupele turcești, alăturate celor nemțești, s-au simțit

jignite de subiectul operetei. Trupa a trebuit „să trateze” cu căpeteniile turce, ajungându-se la o înțelegere, în urma căreia titlul a fost *Floarea de Schiraz*, iar acțiunea au mutat-o din Turcia în Persia.

În anii care au urmat repertoriul era cam același, doar că din Compania Grigoriu plecaseră mulți artiști. Din vechea gardă mai rămăseseră Maximilian, Leonard și Alexandru Gheorghiu. În vara anului 1919 Compania Maximilian-Leonard a prezentat *Soldatul de ciocolată*, *Boccacio*, *Sybill* de Victor Jacoby, *Vânzătorul de păsări* de Zeller, *Prințesa dolarilor* de Leo Fall.

Prezența lui în Compania Gabrielescu a fost de bun augur, căci nu era doar un excepțional actor, ci și un director de scenă care știa să scoată în relief efectul unei situații sau a unei vorbe de spirit. A montat operetele *Femeia ideală* de Lehar și *Sylvia* de Kálmán. Avea toate datele unui mare artist, numai că moartea l-a săgetat neașteptat în martie 1916, lăsând un imens gol în rândul actorilor de operetă.

Prin plecarea lui Velimir Maximilian, în 1922, la Compania Bulandra se recunoștea faptul că opereta, ca gen, se afla într-un mare impas. Nicolae Leonard a încercat să ducă mai departe spiritul operetei fondând Compania Lirică Română. Spectacolele companiei se derulau pe timpul verii la aceeași Grădină Oteteleșanu. Astfel, în vara anului 1922 s-au jucat *Contesa dansului* de Robert Stolz și *Prințesa Olala* de Jean Gilbert. Echipa lui Leonard avea în componență noi artiști, unii dintre ei veniți din zona teatrului de comedie și dramă, așa cum au fost Mania Antonova, Silvia Dumitrescu și George Groner. Compania lui Leonard și-a continuat activitatea întreaga stagiune 1922-1923 la Teatrul Național din Cernăuți.

Declinul operetei nu mai putea fi oprit. În 1924 Leonard revine la Oteteleșanu unde a montat *Bayadera* de Emmerich Kálmán, sperând că acest spectacol va avea succes la public. Dar nici spectacolul, nici numele de pe afiș nu au reușit să atragă spectatori. Rolul *Bayaderei* a fost jucat la dublu de Nutzi Țăranu și Matilda Kriegel. Nu despre talentul artiștilor era vorba, ci despre faptul că locul operetei era luat, până și pe scena unde fusese „regină”, de către teatrul de revistă. A urmat la 11 iunie o altă premieră, *Fire de artist* de Eysler. În aceeași vară a anului 1924 Leonard încercând să se adapteze timpurilor, montând spectacolul de revistă, *Cui i-o spun?* – semnată cu pseudonimul *Trei doamne și toți trei* (Nicu Kanner, Nicușor Constantinescu și Dinu Bodescu). Cu toată „zarva” făcută în

*Constantin Stănescu-Cerna
și Gogu Carussy*

jurul acestei premiere succesul nu a fost cel scontat. Spectacolul a ținut cinci ore, lucru de neiertat pentru o seară de divertisment într-o grădină de vară. Poantele aveau un efect de suprafață, ironiile prea abundente treceau neobservate, în plus, se simțea că textul era scris de niște începători în domeniu. Altfel spus, Compania Lirică Română pășise cu stângul în genul revuistic. În 23 iulie a avut loc premiera revistei *Merge strună* de Mircea Ștefănescu și Alfred Moșoiu. În acest spectacol Nicolae Leonard și-a făcut debutul în teatrul de revistă. Dându-și seama că efortul său de a readuce în prim plan opereta a fost zadarnic, Nicolae Leonard a desființat compania.

*

Un alt împătimit de operetă, Const. Stănescu-Cerna, încearcă să revină la operetă în vara lui 1925, dar bucureștenii nu mai voiau să vadă decât revistă. Astfel că, din vara lui 1926, în ton cu vremurile și cu gusturile, scena Grădinii Oteteleșanu începe să găzduiască trupe de revistă și comedie. Compania de Revistă: *Spiriduș*, condusă de Nicușor Constantinescu, Aurel Ion Maican, Nicu Kanner și Ion Anestin, a prezentat toată vara două spectacole de revistă, *Las că trece!* și *Nu că zic... dar spun*. Aceste ansambluri teatrale înjghebate doar pentru o vară se luptau din greu să supraviețuiască. Într-un interviu acordat în 1964 revistei *Teatrul*, Nicușor Constantinescu își amintea condițiile în care își desfășurau activitatea la Oteteleșanu:

„Dar iată-mă la 20 de ani, director: împreună cu Aurel Ion Maican, director al ansamblului ce juca la Parcul Oteteleșanu... Cu actori mulți și buni: Vraca, Calboreanu, Timică, Silvia Dumitrescu... toți asociați „la parte”. Greu. Mergea greu... aveam și reclame în reviste: se desfunda o sticlă de șampanie și fabrica Rhein ne trimitea trei sticle pe seară. Și, ce e mai important, o scenetă satiriza politica de „pertractări” a unui partid istoric de guvernământ. Toată conducerea partidului era înfățișată la o ședință interminabilă, în fața a două tăvi cu plăcintă: „din care luăm, cu

brânză sau cu carne?”... Plăcinta era furnizată de cunoscutul Follas... Dar, la rezezeală guvernul i-a majorat impozitul lui Follas, și acesta nu ne-a mai trimis plăcinta. „Scoateți scena și vă dau plăcinta...” ne-a trimis vorbă plăcintarul. Și n-am cedat. Conștiințele noastre tinere au rămas intransigente. Și, în continuare, după spectacol, împreună cu Ion Aurel Maican, mâncam numai covrigi cu... șampanie.”⁷²

Companiei Spiriduș i-a urmat, în 1927, o trupa condusă de Ionel Cigallia. Stagiunea a debutat cu o comedie bufă, *Agenția de căsătorie* de Ludwig Stark și Edmund Eysler. Cigallia a făcut o serie de transformări la Oteteleșanu: a ridicat lojele, a utilat scena cu un nou sistem de iluminat și a construit cabine pentru actori. Prin aceste lucrări de amenajare companiile teatrale erau scutite de anumite taxe. Dar, chiar și așa, câștigul era infim, fapt care ducea la rapida lor destrămare de la un an la altul. În aceeași vară s-a mai jucat comedia *Delictul din noaptea nunții*, o localizare făcută de soții Ionel și Veve Cigallia, după Arnold și Bach.

În anul 1928 la Oteteleșanu s-a instalat Compania Teatrul Nostru sub direcția regizorului Sică Alexandrescu. Scena a fost din nou reconstruită, iar grădina amenajată cu promenade, flori și lumină odihnitoare. Stagiunea a fost deschisă cu *Lumpatius Vagabondus* de Nestroy. Această veche

Ion Iancovescu

Lucia Sturdza-Bulandra

comedie cu cântece, pusă în scenă de Mime Mizu, a fost o mare cădere. Salvarea trupei a venit odată cu montarea comediei *Florette și Patapou* de Maurice Hennequin și Pierre Weber, în regia lui Ion Iancovescu. S-a mai jucat în acea vară *Puricele în ureche* de Georges Feydeau, *Moritz al II-lea* de Impekoven și Mathern (autori de vodeviluri din Austria și Germania) și *Divorțul Domnului Duval* de A. Pisson.

Revine pe scena de la Oteteleșanu, în fruntea unei companii de comedii, Velimir Maximilian. Prima premieră a avut loc la 30 mai 1929, cu farsa *Rămâi la nevastă-ta!* de Arnold și Bach.

⁷² Al. Popovici, în „Cu Nicușor Constantinescu despre el și despre alții”, din *Teatrul*, anul IX, nr. 2, feb. 1964, p. 80.

G. Storin

În anul 1930 stagiunea de vară a fost deschisă de Compania Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin. Și grădina migrează cu totul înspre teatrul de comedie. Renumita companie a prezentat: *Înapoi la școală* de André Birabeau, *Familia Bliss* de Noel Coward, *Niculescu Rasputin* de Vlădoianu și Kirițescu, *Mugurul* de Georges Feydeau, *Falsul înotător* de Arnold și Bach, *Femeia în flăcări* de Maurice Hennequin și Grosse. Prezența acestei trupe pe scena de la Oteteleșanu a fost remarcată și de criticii teatrali:

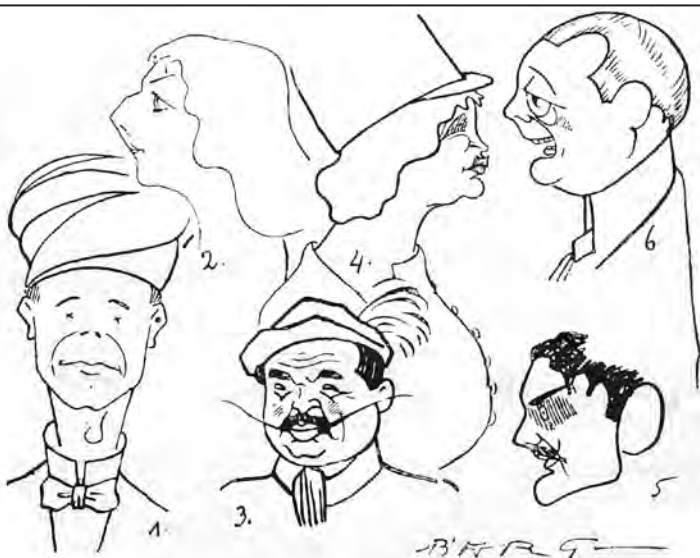
„Era timpul să se repună un nivel ridicat și în acest gen de spectacole pe cât de distractive pe atât de utile într-un oraș de mare anvergură dramatică.

Parcul Oteteleșanu și-a regăsit prestigiul de odinioară, căci numai aspectul lui exterior, complet transformat, trădează încă de la intrare un bun gust de cel mai încântător rafinament estetic.”⁷³

Din păcate, însă, frumoasa Grădină Oteteleșanu s-a mai bucurat de râsetele spectatorilor și de replicile actorilor doar o vară. În 1931, casa și grădina cu numele boierului oltean, care cumpărase locul, au dispărut sub loviturile târnăcoapelor, pentru ca în locul lor să poată fi înălțat Palatul Telefoanelor. Hohotele de râs, care umpleau parcul, au rămas doar amintire, câteva rânduri în cărțile memorialiștilor.

Caricatură la
„Fifi în taximetru”

1. Max (Velimir Maximilian)
2. Jenny Metaxa-Doro
3. Nae Ciucurete
4. Florica Florescu
5. Ion Niculescu
6. Ionel Cigallea

⁷³ V.T. în *Rampa*, anul X, nr. 3706, 3 iunie 1930, p. 6.

Teatrografie – Grădina Oteteleșanu

- 1904, 26 iunie – *Prințesa de Canari*, muzica Charles Lecocq; distribuția: Leontina Ioanid, Elena Teodorescu, Anna Grand, N. Niculescu-Buzău, Gogu Carussy, Velimir Maximilian, Nae Ciucurette.
- 1904 – *Vânt de primăvară* de Johann Strauss; din distribuție: Leontina Ioanid, Alexandru Bărcănescu, Niculescu-Buzău, Gogu Carussy.
- 1905, 3 iunie – *Vrăjitorii Nilului*, operetă englezească tradusă de Gusty.
- 1905, 10 iunie – *Cutreieră lumea*, muzica Edmund Eysler; distribuția: Elena Teodorescu, Anna Grand, M. Sion, Nae Ciucurette, Velimir Maximilian, Niculescu-Buzău, Alexandru Mihălescu, tenorul Klein.
- 1905, 18 iunie – *Frumoasa din New-York* de Sidney; distribuția: Nicolae Leonard, Leontina Ioanid, Gogu Carussy, Margareta Dan, Nae Ciucurette, Niculescu-Buzău.
- 1905, 4 iulie – *Moștenitorii veseli* de Winterberg; din distribuție: N. Niculescu-Buzău, Velimir Maximilian, Elena Teodorescu, Anna Grand, Aura Mihăilescu, Alexandru Mihălescu, Leontina Ioanid.
- 1906, 1 iunie – *Azilul fecioarelor*
- 1906, 15 iunie – *Văduviaara veselă* de Franz Lehar; din distribuție: Vasile Toneanu (*Danilo*).
- 1907, iunie – *Văduva veselă* de Franz Lehar; direcția de scenă Paul Gusty; conducerea muzicală Robert Franck; în rolul lui *Danilo* – Nicolae Leonard.
- 1907, august – *Liliacul* de Johann Strauss, distribuția: Velimir Maximilian, Nicolae Leonard, Nae Ciucurette, Grigore Petrovicescu, Const. Stănescu-Cerna, Alexandru Gheorghiu, Margareta Dan, Marietta Ionașcu, Elena Teodorescu-Leonard.
- 1908, iulie – *Lumpatius Vagabondus*, prelucrare de Paul Gusty după Nestroy; distribuția: Velimir Maximilian (*croitorul Ață*), Nae Ciucurette (*cismarul Curea*), Nicolae Soreanu (*tâmplarul Clei*).
- 1909, 11 iunie – *Husarii la manevră* de Emmerich Kálmán (premieră); distribuția: Velimir Maximilian, Nicolae Leonard, Nae Ciucurette, Florica Florescu, Elena Teodorescu-Leonard, Lucrezia Bârsescu.
- 1910, 1 iunie – *Johann al II-lea*; distribuția: Elena Teodorescu-Leonard, Anna Grand, Gogu Carussy, Nae Ciucurette, Grigore Petrovicescu.
- 1910 – *Pompierul de serviciu* de Cottens și Gavault; muzica de Varney; distribuția:

Gogu Carussy

- Elena Leonard, Florica Florescu, Velimir Maximilian, Gogu Carussy, Nae Ciucurette.
- 1912, 29 mai – *Păpușica*, muzica Leo Fall; distribuția: Ionel Cigallia, Velimir Maximilian, Nae Ciucurette, Alexandru Gheorghiu, Ion Bidescu, T. Dioghenide, N. Stănescu, Theo Teodorescu, D. Marinescu, P. Pagu, C. Stoienescu, Elena Teodorescu, Marietta Ionașcu-Dorna, Florica Florescu, S. Angelescu, C. Catziky, Theodora Vasilescu și d-ra Maria Filotti.
- 1912, 3 iunie – *Suzana*, muzica de Jean Gilbert; distribuția: Nicolae Leonard, Ionel Cigallia, Velimir Maximilian, Nae Ciucurette, Grigore Petrovicescu, Alexandru Gheorghiu, A. Popovici, Eliza Vasilescu, N. Stănescu, Ion Niculescu, D. Marinescu, G. Frunză, Florica Florescu, Anna Grand, Florica Cristoforeanu, Ecaterina Orbanu, N. Bădescu, St. Călinescu.
- 1912, 6 iunie – *Frumoasa Rizetta*; distribuția: Nicolae Leonard, Ionel Cigallia, Velimir Maximilian, Gheorghe D. Carussy, Nae Ciucurette, N. Stănescu, Theo Teodorescu, Marietta Tănăsescu, Anna Grand, Florica Cristoforeanu, Marietta Ionașcu, Ecaterina Alban, M. Nițescu, Elena Râmnicăneanu, M. Bălănescu, T. Rădulescu, Al. Prodan, S. Anghelescu, I. Cristovici, I. Bidescu.
- 1912, premiera 7 iunie – *Piatra-Neamț–Piatra-Olt*, vodevil localizat de Paul Gusty; muzica: Michaelis și Taund; distribuția: Marioara Cinski, Velimir Maximilian, Gheorghe D. Carussy, Nae Ciucurette, Ionel Cigallia, Elena Teodorescu, Jenny Metaxa-Doro, Anna Grand, Marietta Ionașcu, Alexandru Gheorghiu, Ion Niculescu, Grigore Petrovicescu, I. Bidescu, N. Bădescu.
- 1912, premiera 18 iunie – *Eva*, muzica de Franz Lehar, distribuția: Nicolae Leonard, Ionel Cigallia, Velimir Maximilian, Grigore Petrovicescu, Nae Simionescu, T. Dioghenid, Theo Teodorescu, D. Marinescu, Florica Florescu, Florica Cristoforeanu, P. Pagu, Marioara Cinski, N. Bădescu, N. Nițescu, Orthansa Popovici.
- 1912 – *Contele de Luxemburg* de Franz Lehar; distribuția: Elena Jippa Apăteanu (*Angela Didier*), Nicolae Leonard (*René, contele de Luxemburg*), Velimir Maximilian (*Brissard*), Florica Florescu (*Julietta*).
- 1912, iulie – *Dușmanul Femeilor* de Eysler; distribuția: Nicolae Leonard, Jean Niculescu, Gheorghe Carussy, Nae Ciucurette, Nae Simionescu, Elena Teodorescu, Anna Grand, Florica Florescu, N. Iliescu.
- 1912, iulie – *Fifi în taximetru*, muzica de Jean Gilbert; distribuția: Velimir Maximilian, Jean Niculescu, Nae Ciucurette, Ionel Cigallia, Grigore Petrovicescu, Mișu Ștefania, Nae Simionescu, Anna Grand, Florica Florescu, Elena Jippa Apăteanu, Ecaterina Orban.
- 1913, 18 mai – *Liliacul* de Johann Strauss; distribuția: Nicolae Leonard, Velimir Maximilian, Grigore Petrovicescu, Nae Ciucurette, Const. Stănescu-Cerna, Alexandru Gheorghiu, Natalia Iliescu, Virginia Miciora, Elena Mavrodi-Teodorescu, Natalia Bădescu, Ecaterina Orban, N. Stănescu, I. Bidescu, C. Dabija.

- 1913 – *Femeia modernă* de Jean Gilbert; distribuția: Gheorghe Carussy, Velimir Maximilian, Jean Niculescu, Ionel Cigallia, D. Marinescu, T. Teodorescu, Anna Grand, I. Stoenescu, Florica Florescu, Ecaterina Orban, Elena Mavrodi.
- 1913 – *După divorț*, muzica Leo Fall; distribuția: Velimir Maximilian, Alexandru Gheorghiu, Gogu Carussy, Ionel Cigallia, Tancred Dioghenide, Ion Niculescu, Nae Ciucurette, Grigore Petrovicescu, I. Stănescu, Elena Teodorescu, Florica Florescu, I. Bidescu, Claretaș Vermont, D. Marinescu.
- 1913 – *Eva*, muzica Franz Lehar; distribuția: Nicolae Leonard, Velimir Maximilian, Ionel Cigallia, Grigore Petrovicescu, Nae Simionescu, Tancred Dioghenide, I. Bidescu, Florica Cristoforeanu, Florica Florescu, Ecaterina Orban, P. Pagu, A. Garoescu, D. Marinescu, Natalia Bădescu, C. Catziky.
- 1913 – *Gospodăria Poloneză* de Winterberg; distribuția: Gogu Carussy, Const. Stănescu-Cerna, Velimir Maximilian, Tancred Dioghenide, Ionel Cigallia, Grigore Petrovicescu, Alexandru Gheorghiu, Anna Grand, Florica Florescu, Elena Teodorescu, Nelly Wanda, Natalia Bădescu, M. Nițescu, S. Angelescu, Orthansa Popovici.
- 1913 – *Casimir în cer*, muzica de Granichstaden; distribuția: Nae Ciucurette, Jean Niculescu, Nicolae Leonard, Tancred Dioghenide, Alexandru Gheorghiu, Grigore Petrovicescu, Anna Grand, Florica Cristoforeanu, Elena Mavrodi, Jeni Metaxa-Doro, P. Pagu, G. Biron, D. Marinescu, I. Stoenescu, Natalia Bădescu.
- 1913 – *Augustin*, muzica de Leo Fall; distribuția: Nae Ciucurette, Velimir Maximilian, Nicolae Leonard, Alexandru Gheorghiu, Ionel Cigallia, Mișu Ștefănescu, Grigore Petrovicescu, Tancred Dioghenide, I. Bidescu, Elena Jippa-Apăteanu, Jenny Metaxa-Doro.
- 1913 – *Dragoste de țigan*, muzica de Franz Lehar; distribuția: Gheorghe Carussy, Nicolae Leonard, Const. Stănescu-Cerna, I. Bidescu, Ionel Cigallia, Nae Ciucurette, Alexandru Gheorghiu, Theo Teodorescu, George Frunză, D. Marinescu, Nae Simionescu, P. Pagu, Virginia Miciora, Florica Florescu, Anna Grand, Elena Mavrodi.
- 1913 – *Dama în roșu*, distribuția: Nicolae Leonard, Velimir Maximilian, Gogu Carussy, Ion Niculescu, Tancred Dioghenide, Mișu Ștefănescu, C. Dabija, Grigore Petrovicescu, Nae Simionescu, Theo Teodorescu, P. Pagu, Alexandru Gheorghiu, Elena Apăteanu, Florica Florescu, Natalia Bădescu, N. Catzichi, N. Iliescu, V. Cuta.
- 1913, iunie – *Fifi în taximetru* de Jean Gilbert; distribuția: Velimir Maximilian, Jean Niculescu, Nae Ciucurette, Ionel Cigallia, Grigore Petrovicescu, Mișu Ștefănescu, Nae Simionescu, Anna Grand, Jenny Metaxa-Doro, Florica Florescu, Ecaterina Orban, Natalia Bădescu, M. Bălănescu, C. Catzichi.
- 1913 – *Prințesa de Trebizonda*, muzica de Jacques Offenbach; distribuția: Velimir Maximilian, Elena Mavrodi-Teodorescu, Ionel Cigallia, Gogu Carussy, Jean Niculescu, C. Dabija, Nae Simionescu, I. Bidescu, Florica Cristoforeanu,

- Jenny Metaxa-Doro, Anna Grand, Ecaterina Orban, Natalia Bădescu, S. Angelescu, M. Bălănescu.
- 1913, 3 iunie – *Gasparone* de Millöcker; distribuția: Virginia Miciora, Florica Cristoforeanu, Natalia Bădescu, Nicolae Leonard, Nae Ciucurette, Jean Niculescu, Gogu Carussy, Grigore Petrovicescu, Theo Teodorescu, I. Bidescu, Tancred Dioghenide.
- 1913, 11 iunie – *Obor Gara de Nord* de Emil și Dan Cerkez; distribuția: Nae Ciucurette, Alexandru Gheorghiu, Velimir Maximilian, Ionel Cigallia, M. Ștefănescu, Gogu Carussy, Jean Niculescu, Grigore Petrovicescu, N. Stănescu, Florica Cristoforeanu, Jenny Metaxa-Dora, C. Caziky, N. Bădescu, N. Ilescu, Mica C. Tisescu.
- 1913 – *Suzana* de Jean Gilbert; distribuția: Gogu Carussy, Velimir Maximilian, Const. Stănescu-Cerna, Ionel Cigallia, Alexandru Gheorghiu, Grigore Petrovicescu, Mica Orthansa Popovici, Eliza Vasilescu, Florica Florescu, Anna Grand, Florica Cristoforeanu, Natalia Bădescu, Ecaterina Bădescu, Tancred Dioghenide.
- 1916, 25 mai – *Când doi se iubesc*, muzica: Ed. Eysler; libretul: Wilner Bodauský; distribuția: Jean Niculescu, Florica Florescu, Anna Grand, Nae Ciucurette, Mișu Ștefănescu, Luiza Bărcănescu, Ion Petrescu; regia: Dumitru Mitu; dirijor: Alexandru Bărcănescu.
- 1917, 5 septembrie – *Cowboy*.
- 1917, 6 septembrie – *Povestirile lui Hoffmann*.
- 1921, august – *Mazurca albastră* de Franz Lehar; distribuția: Nicolae Leonard, Ida Simionescu, St. Gheorghiu, Velimir Maximilian, Nae Simionescu, Grigore Petrovicescu, Sylvia Dobrescu, P. Codruț, Ecaterina Petrovicescu, I. Solomonescu, L. Simionescu.
- 1924, premiera 31 mai – *Bayadera* de Emmerich Kálmán; distribuția: Nicolae Leonard, Nutzi Țăranu, Matilda Kriegel, Rosina Wiquelin, Nicu Kanner, Lică Rădulescu, Alexandru Gheorghiu; regia: Nicu Kanner.
- 1924 – *Fire de artist* de Eysler; distribuția: Nicolae Leonard, Stănescu-Cerna, George Timică, Lică Rădulescu, Gheorghiu, Nicu Kanner, Suzana Pope, Silvia Dobrescu, Matilda Kriegel, Silvia Cernea, Réne Niculescu; regia: Nicolae Leonard
- 1924, premiera 23 iunie – *Cui i-o spun?* de Nicu Kanner, Nicușor Constantinescu și Dinu Bodescu; distribuția: George Timică, Rozina Wiquelin, Lică Rădulescu, Lulu Kiriatic, Silvia Dobrescu, Matilda Kriegel, Silvia Cernea, Nicu Kanner, George Groner, C. Gheorghiu, Solomonescu.
- 1924, premiera 23 iulie – *Merge strună* de Mircea Ștefănescu și Alfred Moșoiu; distribuția: Nicolae Leonard, Tanți Cutava-Barozzi, Lulu Chiriatic, Rozina Wiquelin, Matilda Kiegel, George Timică, Silvia Cernea, Lică Rădulescu, George Băcleșeanu, George Groner, Solomonescu, Botez.
- 1926 – *Las'că trece* de Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner; regia: Aurel Ion

- Maican și Nicu Kanner; decoruri: Petrescu Muscă; muzica: Leo (Ignatz) Blum și Hary Schwarzmann; distribuția: George Timică, George Groner, Nicu Kanner, Titu Protopopescu, Rozina Wiquelin, Silvia Dumitrescu, Maria Stoienu, George Lascu, Mircea Pella, N. Demetriad, Botez.
- 1926 – *Nu că zic... dar spun* de Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner; regia: Aurel Ion Maican; scenografia: Ion Anestin; distribuția: Titu Protopopescu, George Groner, Nicu Kanner, Rozine Viquelin, Matilda Kriegel, Silvia Dumitrescu, Nicolae Demetriad, George Lascu.
- 1927 – *Agenția de căsătorie* de Ludwig Stark și Eysler; distribuția: Ionel Cigallia, Gogu Carussy, Radu Popea, George Florescu, G. Teodorescu, Veve Cigallia, Stela Bowy, Titty Agemolu, Nelly Constantinescu. Prețurile de intrare la acest spectacol: în față 500 lei, loje rangul I, rezervate 120 lei, stal I 80 lei, stal II 60 lei.
- 1928 – *Lupatius vagabondus* de Nestroy; distribuția: George Timică, Alexandru Ghibericon, Lascu, Anicuța Cârje, Marietta Deculescu, Nelly Caracioni, Sanda Țăranu, Ion Almășanu.
- 1928 – *Florette și Patapou* de Maurice Hennequin și Paul Weber; distribuția: George Timică (*Florette*), Alexandru Ionescu Ghibericon (*Patapou*), Elena Zamora (*Doamna Florette*) și Nelly Caracioni (*Doamna Patapou*).
- 1928 – *Divorțul domnului Duval* de A. Pison; din distribuție: George Timică și Nelly Caracioni; regia: Sică Alexandrescu.
- 1929, premiera 30 mai – *Rămâi la nevastă-ta!* de Arnold și Bach distribuția: Velimir Maximilian, Constantin Toneanu, Anicuța Cârje, Nora Piacentini, Ion Talianu, Maria Voluntaru, Fory Etterle, N. (Nacht) Stroe, Vasile Bulandra, Mircea Axente; regia: V. Maximilian.
- 1930 – *Înapoi la școală* de André Birabeau; distribuția: Lucia Sturdza Bulandra, Catușa Elvas, Silvia Demetrescu, Tony Bulandra, Velimir Maximilian, Ion Talianu, George Groner, I. Constantinescu, Emilia Demetra, Telly Bărbulescu; regia: V. Maximilian.
- 1930 – *Familia Bliss* de Noel Coward; distribuția: Lucia Sturdza-Bulandra, Ion Manolescu, Silvia Demetrescu, Alexandru Finți, George Groner, Tita Cristescu, I. Constantinescu, Thea Don; regia: Lucia Sturdza-Bulandra; premiera 31 iulie 1930
- 1930 – *Mugurul* de Georges Feydeau; distribuția: Lucia Sturdza Bulandra, Tony Bulandra, V. Popescu, Thea Don, Maria (Mania) Antonova, George Groner, Nelly Stelian, Tita Cristescu, Fory Etterle, Charlotte Brodier, Sofica Ionescu.
- 1930 – *Falsul înotător* de Arnold și Bach; distribuția: Velimir Maximilian, Nicolae Gărdescu, I. Del Vechio, Fory Etterle, Vasile Bulandra, M. Popescu, Catușa Elvas, S. Ionescu, Thea Don.
- 1930 – *Femeia în flăcări* de Maurice Hennequin și Grosse; distribuția: Velimir Maximilian, Marcel Enescu, Ion Talianu, George Groner, Catușa Elvas.

GRĂDINA AMBASADORI – AMICII ORBILOR – TEATRUL CĂRĂBUȘ

Grădina Ambasadori s-a aflat acolo unde este acum Ministerul de Interne, pe strada Academiei. Terenul aparținuse pe vremuri unui conte (contele de Roma), apoi a fost cumpărat de către fabricantul de mezeluri Pațak. Deschiderea primei stagiuni teatrale la Grădina Ambasadori a avut loc în 1906. Atunci s-au prezentat spectacole de varieteu și de balet (cu o trupă de 30 de balerine). În vara următoare scena grădinii a fost ocupată de Compania Artiștilor Asociați⁷⁴ condusă de Constantin Nottara și N. Niculescu-Buzău. Nottara a jucat zece zile, după care a plecat în concediu, întreprinderea teatrală lăsând-o în grija asociatului său. Primul spectacol a fost *Dama de la Maxim*, de Georges Feydeau. Spectacolul s-a

Constantin Nottara

jucat fără întrerupere timp de 15 zile, un adevărat succes pentru acea vreme. Și tot în acea vară Niculescu-Buzău l-a descoperit pe George Timică. Acesta fusese luat pentru a face munca de copiator de roluri. Într-una din zile Niculescu-Buzău i-a încredințat un rol de figurație într-unul din spectacolele sale, și pentru că numele-i era identic cu al antreprenorului Mitică Georgescu, l-a trecut pe afiș George Timică, anagrama lui Mitică. A fost debutul excelentului comedian de mai târziu.

În aceeași vară s-a mai jucat *Zozo*, localizare de George Ranetti, *Copiii nimănui*, dramă de Emil Nicolau, *Haplea!*, cu Niculescu-Buzău în rolul lui Haplea, *Țivila de la Hotel Ghidale*. Despre *Țivila de la Hotel Ghidale* se spunea că: „Cine vrea să râdă cu hohote, să vină astăseară la Grădina Ambasadori să vadă pe copilul risfățat al Bucureștilor, Niculescu-Buzău, în rolul lui Dinică Ghioftea”⁷⁵.

Un alt spectacol care a făcut seri pline la Ambasadori a fost *Qvartirul domnului Maior*, cu Niculescu-Buzău în rolul maiorului *Labourdette*.

⁷⁴ Asociația avea în componența sa pe: George Achille, Alexandru Belcot, Alexandru Demetrescu-Dan, C.C. Penel, Avram Nicolau, Mișu Fotino, Constandache-Huși, Mișu Ștefănescu, doamnele: Pepi Moor, Jenny Ioanin, Cornescu, Alexandrina Alexandrescu, Aura Fotino, Olga Culitza, Betina Săvulescu.

⁷⁵ *Dimineața*, anul IV, nr. 1238, 5 iulie 1907.

În 1908 Al. Demetrescu Dan, societarul Teatrului Național din Craiova, a închiriat grădina de la patronul Carol Pațak. Stagiunea a deschis-o cu o operetă, dar Pațak a fost nemulțumit de reprezentație și contractul a fost reziliat. După eșecul lui Demetrescu Dan, a jucat o nouă trupă finanțată de Alexandru Davila. Se pare că nu a avut un câștig financiar pe măsura așteptărilor sale, în schimb a câștigat prin descoperirea unor actori pe care i-a luat în viitoarea Companie Dramatică Davila.

În 1909 a revenit la Ambasadori Niculescu-Buzău și trupa sa. Au avut un numeros public la spectacolul *Manasse*, cu Nottara în rolul principal și Ion Morțun (care a jucat la dublu cu Const. Tănase) în *Zelig Șor*. Au urmat în august comediile *Zozo* și *Popescu petrece*. Cu mare succes s-a jucat *Schakespeare-bey*, o localizare făcută de Emil Fagure, apoi farsa militară *Nasturele lui Șpriț*.

La 31 martie 1910 Compania Dramatică Davila își încheiase prima stagiune. Dar odată cu sosirea verii s-a angajat să joace pe scena de la Ambasadori. Primul spectacol a fost *Domnul Zero*, după Gavault și Mouezi-Eon; *Vezi de Amalia* de Feydeau, *Norocul lui Bibiță e colosal*, *Chefla toartă*, *Măgarul lui Buridan*, *Refugiul*, *Manasse*, *Stane de piatră*. În aceeași vară o trupă de operetă a prezentat: *Voievodul țiganilor*, *Văduva veselă*, *Prințesa dolarilor*. Trupa avea în componență sa pe Margareta Demetrescu-Dan, venită de la Teatrul Național din Craiova, Constantin Tănase și Alexandru Bărcănescu ca dirijor al orchestrei.

Niculescu-Buzău revine la Ambasadori și în vara anului 1912, în fruntea unei noi trupe⁷⁶. S-au reprezentat atunci spectacolele *La bal mascat*, *Onorabilul*, *Bébé*, *Zece minute în automobil*, *Bravo Comisar!*.

Prin vara lui 1915 investitorul, care luase această grădină în antrepriză, i-a schimbat numele în *Amicii Orbilor*. În acel an s-au dat reprezentațiile: *E lată rău* de Victor Eftimiu (în care s-au remarcat Nicu Kanner, Rabega, Mișu Ștefănescu), *Cum am face?* și *Marafet-bucluc* (cu Const. Tănase, Marioara Cinski și George Timică).

În 5 septembrie 1917 s-a dat un spectacol în beneficiul soldaților orbi. Programul acestui spectacol conținea printre altele: o comedie *cu mult umor*; versuri recitate de Ion Iancovescu, Maria Giurgea și A. de Herz și revista *Dă-i drumul odată și mor* de A. de Herz.

În 1918 Compania Gabrielescu, condusă de Avram Nicolau, a jucat cu mare vervă revistele scrise de dramaturgul A. de Herz: *Fata cu trei case din dafin*, *Țațo nu te supăra*, *Bac* (titlul inspirat de jocul de cărți baccara).

⁷⁶ Trupa avea în componență pe: Alexandrina Alexandrescu, Natalia Vasiliu, Eleonora Buzău, Lucrezia Brezeanu, Ion Morțun, Mișu Ștefănescu, Mișu Fotino, St. Decu, A. Economu, Const. Stăncescu, V. Romano-Napoleon.

*

Spectacolele de *revistă* începuseră să se impună în fața celor de operetă. Constantin Tănase își înjghebase un ansamblu de teatru de revistă, dar îi lipsea locul în care să-și poată desfășura activitatea. Demersurile lui făcute la forurile abilitate în vederea transformării grădinii Amicii Orbilor într-un spațiu destinat teatrului de revistă au dat roade. Astfel, la 23 mai 1919 s-a pus piatra de fundament a Teatrului Cărbuș, construcția ridicându-se după schițele arhitectului Van Saanen, iar o parte din finanțare suportând-o un anume Balaci. Constantin Tănase mărturisea în ziarul *Rampa*⁷⁷: „*Când m-am uitat la planul grădinii am văzut că semăna cu un cărbuș. Și cum se spunea că insecta asta era ținută de egipteni de bon augure, am adoptat-o*”. Cel care a fost alături de Tănase în deschiderea acestei întreprinderi teatrale se numea N. Grigorescu-Tuciu. La 1 iulie 1919 a avut loc o repetiție generală cu public la spectacolul *Pisica pe orez* de Constantin Solomonescu și Mircea Rădulescu. A doua seară a avut loc premiera oficială a acestui spectacol. Despre seara de 2 iulie 1919 ne-a lăsat mărturie regizorul Mihai Zirra, care, copil fiind pe atunci, nu a uitat niciodată acest eveniment cultural al Bucureștilor: „*În vara anului 1919 am intrat prima oară în arena Cărbuș de pe strada Academiei și am văzut pentru prima oară cum arată o grădină cu 2000 de locuri în care nici un scaun nu era gol. Abia de-am avut timp să mă mir de cele văzute că luminile s-au stins, și-a început să cânte orghestra și pe urmă câteva cortine strălucitoare, care s-au ridicat pe rând, două fracuri elegante, apoi patruzeci de pulpe frumoase, apoi încă 20 de fracuri, apoi două toalete elegante, pe urmă altele și altele și la urmă un domn cu un nas enorm și un tunet de aplauze. În fața mea se arăta prima oară: Tănase. În cea dintâi stagiune de vară cu care se inaugurase Cărbușul. La 11 ani, nu cred că mintea mea s-o fi luat înaintea celor văzute...dar mirajul era desfătător.*”⁷⁸

Al doilea spectacol a fost *Sistem Klayton* de Durstoy. Până la 30 septembrie 1919 când s-a încheiat stagiunea, cele două spectacole ale Teatrului de vară Cărbuș s-au jucat alternativ.

Cupletul, transmitător de nuanțe, sensuri ascunse, săgeți satirice, este motorul spectacolului de revistă. Tănase, demn urmaș al lui I.D. Ionescu, a făcut din cuplet o adevărată artă, a dat culoare unui personaj fără a se pierde în detalii, a știut, ca nimeni altul, să coloreze aluzia și să o transforme într-o adevărată armă împotriva impostorilor, politicienilor sau a hoțiilor.

⁷⁷ Jack Berariu, în *Tănase ne povestește de cariera lui de 30 de ani*, din *Rampa*, anul 18, nr. 5137, 26 februarie 1935, p. 2.

⁷⁸ Mihai Zirra, *Am ales Teatrul Radiofonic...*, Editura Casa Radio, București, 2009

Ce a reprezentat cupletul pentru actorul Tănase aflăm dintr-o mărturie făcută peste ani în ziarul *Rampa*:

„Întâi îl citesc de vreo două-trei ori ca să-i prind bine sensul. Apoi încep să-l învăț, în care timp nu țin seama de ritm și de muzică, ci îl spun așa ca și cum aș vorbi cu cineva. Cupletul reprezintă întotdeauna un „of” al omului necăjit. Pentru că ăsta e genul de roluri pe care-l joc eu. Și omul necăjit trebuie să se revolte, să-și spună ceea ce-l roade. De aceea cupletul la mine pierde noțiunea de poezie pe muzică și devine o petiție îndrăzneată adresată verbal printr-un intermediar: scena. Vasăzică încep să-l învăț cântându-i intonațiile juste. Lucrul ăsta de laborator scenic vine perfecționat la fiecare repetiție. În clipa în care m-am fixat definitiv asupra intonației, atunci cupletul e gata și poate fi spus, așa cum aș spune altceva. Cred că ăsta e succesul la mine că spun poanta cum ar spune-o orice om. Nu mă complic cu interpretări misterioase cum ar face-o altul închipuindu-și că orice rolișor e Hamlet.”⁷⁹

*

Stagiunea de vară din 1921 s-a deschis cu spectacolul *Ca la noi la nimeni*, i-au urmat *Jaff-Band* și *Brambura*. În 1922 Alfred Moșoiu și Mircea Rădulescu au scris pentru Teatrul Cărbuș revista *Rabdă inimă și taci*. Trebuie spus că aceste texte din actualitatea imediată aveau o viață scurtă, doar de o vară, cu tot succesul de public pe care-l înregistrau. Anul 1923 a adus pe scena Cărbușului spectacolul *Care dă mai mult?* de A. de Herz, în care Tănase a interpretat rolul *acarului Păun*, simbolul țăpului ispășitor în urma catastrofei feroviare de la Vintileasa. Cărbușul domina la acea vreme toate teatrele de vară, atât prin textele montate, cât și prin excepționala trupă pe care și-o formase. Tănase era nu doar un bun organizator, ci și un mare descoperitor de talente. Patru dive ale genului erau adulate de publicul bucureștean: Natalia Pavelescu, Lizica Petrescu, Marilena Bodescu, Țuki Eremia. Din deseale lui călătorii în străinătate aducea noutăți regizorale și tehnică de scenă. În stagiunea din 1924, deschisă la 31 mai cu revista *Vorba vine!*, a folosit un sistem de proiecție prin care un obiect azvârlit pe scenă dădea iluzia că e azvârlit în sală. O nouă premieră a avut loc în luna iulie cu spectacolul *Ce-are a face* de A. de Herz și Durstoy.

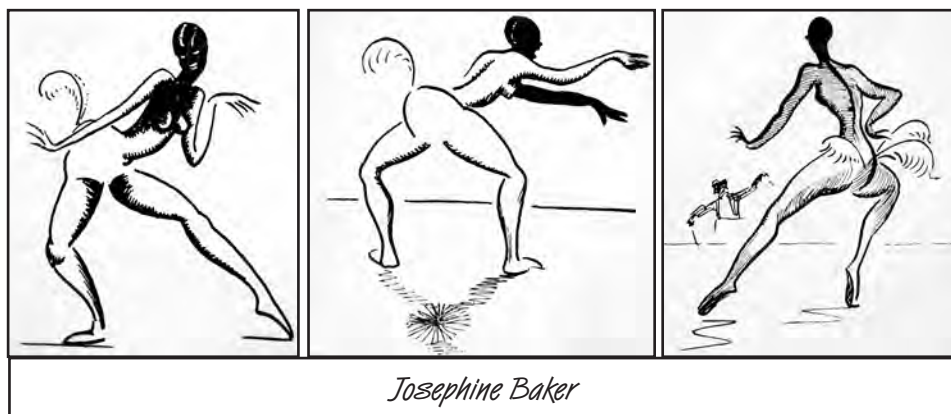
În vara anului 1925 Tănase l-a invitat pe regizorul de dramă Soare Z. Soare pentru a monta revista *Ține-te bine!* de Nick și Keops, în decorurile lui Victor Feodorov. Dar spectacolul nu a avut succesul așteptat.

La 1 iunie 1926 stagiunea s-a deschis cu spectacolul *Așa e viața* de Nicoale Kirițescu. Pentru această montare Tănase a recurs la un nou sistem

⁷⁹ *Rampa*, anul 20, nr. 5884, luni 23 august 1937, p. 1.

de iluminat, scopul fiind acela de a da o strălucire aparte divelor îmbrăcate în rochiile comandate la Paris sau lucrate în București după schițele de costume ale talentatei pictorițe-scenografe Elena Barlo. La 7 iulie a avut loc o altă premieră, *Este dar s-a isprăvit* de Alfred Moșoiu și Mircea Rădulescu, iar în 13 august pe aceeași scenă s-a prezentat *Nostimă cu picățele*. Într-un ritm infernal trupa de la Cărbuș a prezentat în acea vară câte o premieră pe lună. Concurența nu dădea voie la odihnă. Critica primea cu rezerve sau cu entuziasm fiecare spectacol. Este demn de remarcat faptul că o serie de nume ale avangardei plastice române s-au implicat în crearea fie a costumelor, fie a decorurilor acestor spectacole: Elena Barlo, M.H. Maxy, Victor Feodorov. În plan coregrafic numele Floriei Capsali apărea pe afișe tot mai des.

Stagiunea anului 1927 s-a deschis cu *Zodia Porcului* de Nicolae Kirițescu. Baletul acestei reviste avea 80 de persoane și doi soliști de la Opera din Paris: Ernest Rieaux și Marcelle Maury. Tănase avea acest obicei de-a aduce artiști de la Paris, știind că un nume străin pe afiș atrăgea un public numeros. În acea vară, pe lângă dansatorii amintiți, a fost invitat și un renumit comic francez, Dranem. Acesta a prezentat un program extrem de complex: de la șansonete, la arii din operete și de la cuplete de revistă, la texte de comedie.

Aurmat vara lui 1928 când stagiunea a fost deschisă cu spectacolul *Cioc, cioc, cioc!* de N. Kirițescu. Dar acest an a intrat în conștiința bucureștenilor datorită prezenței unei mari vedete internaționale, negresa „răscolitoare de scandal” Josephine Baker. Ea a jucat în revista *Negru pe alb*, scrisă de A. de Herz (Puck), Nicolae Kirițescu (Nick), și Nicolae Vlădoianu (Keops). Josephine Baker avea la acea vreme 22 de ani, era plină de viață și îndrăzneală. Prezența ei a făcut ca Teatrul Cărbuș să fie de-a dreptul asaltat de publicul din București. În aceeași vară pe scena de la Cărbuș

a mai fost invitată și Zizi Moustic, de la Folies Bergères. Stagiunea s-a încheiat cu spectacolul *Între ciocan și nicovală* de N. Kirițescu, pe muzica lui Ion Vasilescu, Ionel Fernic și R. Laver.

Josephine Baker și Constantin Tănase

Cu revista *În plin!* s-a deschis stagiunea anului 1929. Tănase se întorsese de la Paris cu o parte din decorurile și costumele lucrate la Casa Rottemberg și Goldin. Faptul acesta nu a trecut neobservat în București, iar Nicușor Constantinescu a surprins momentul în stilul său de textier pentru teatrul de revistă:

„Ce să fie?...Ce să fie...?
De patru zile-n capitală
E-o perturbare generală.
Pe străzi și în restaurante
Femei picante, excitante
Cu buze rumene fardate
Și parfumate și decoltate,
Femei pe care niciodată
Pe nicăieri nu le-am văzut
Ca o ispită fermecate
De patru zile-au apărut...

De unde vin aceste fete
 Cu farmecul lor să ne-mbete?
 Și spre iubire să ne-mbie!...
 Ce să fie?...ce să fie...?
 De patru zile-n București
 Oriunde te-nvârtești
 Ești ca-n Maroc!
 Dai de arabi c-obrajii negri de catran
 Și păr buclat de astrahan...
 De unde au venit, bădie?
 Ce să fie?...Ce să fie?!...

De patru zile pe Regală și-Academiei
 Nu poți trece
 Că vin căruțe, câte zece
 Și camioane cu decoruri,
 Cu becuri, aur și mărgelă,
 Mătăsuri, panglici, aparate, catifele...
 Ce-nseamnă caravana asta
 Împovărată-n bogăție?
 Ce să fie?...Ce să fie?...

De patru zile cetățeanul
 Privea minunea nedecis:
 – Bre!...Ce să fie?...
 – Ce să fie? S-a-ntors Tănase din Paris.”⁸⁰

Spectacolul *Ai...n-ai...dai!* a deschis stagiunea din vara anului 1930. Nicolae Kirițescu, autorul revistei, mărturisea în ziarul *Rampa*:

„Revista de anul acesta și-a împrumutat titlul de la o expresie și actuală și populară, și care e obsesia tuturor „ai, n-ai, dai”. Iată, cu ploaia de biruri, sarcini financiare de tot felul și obligații de tot soiul: care ne iau și ultimul ban din buzunar, cetățenii protestează cât pot, dar la urmă se resemnează și „Ai n-ai dai!”. ”⁸¹

A urmat, în aceeași vară, *Cărăbuș 1930* de Nicolae Vlădoianu și Nicușor Constantinescu, spectacol jucat până la sfârșitul stagiunii.

⁸⁰ Nicușor Constantinescu, în *Revista Tănase*, din *Rampa*, anul XIV, nr. 2384, luni 6 mai 1929, p.1.

⁸¹ Nicolae Kirițescu, în *Ce ne spune N. Kirițescu despre revista „Ai n-ai dai!”*, din *Rampa*, anul X, nr. 3703, 29 mai 1930, p. 4.

În 1931 scena Cărbușului a lansat o nouă vedetă a genului revuistic, Mia Apostolescu. Ea a debutat în spectacolul *Alo!...Radio Cărbuș!* de Vlădoianu și Constantinescu. Textul acestui spectacol era o adevărată tribună a opiniei publice împotriva guvernului țărănist. Cupletul *Uite mamă preceptorul!*, interpretat de Tănase, stârnise haz mare prin „târgul” bucureștean:

*„Uite mamă preceptorul, preceptorul, preceptorul,
Care ne-a luat și toporul
Până ieri era calicul
Azi el se plimbă cu buikul
Vedea-l-aș plimbat cu dricul
Ah! Vedea-l-aș eu pe el
Cu pantofii de brunel
Proprietar la Pătrunjel”*

Sau

*„Uite mamă Mihalache, Mihalache țărănistul
Cum face pe bonjuristul
Până ieri n-avea parale
Și umbla-n picioarele goale
Astăzi umblă-n pijamale
Vedea-l-aș pierzând pitacii
Stând la școală cu ciracii
Și trăgând de coada vacii.”*

Aurel Munteanu, Constantin Tănase și Alexandru Giurgaru

A urmat la 22 iulie 1931 spectacolul *În Draci* de N. Kirițescu, care s-a jucat până la închiderea stagiunii.

Vara anului 1932 a fost foarte ploioasă, fapt care a adus mare pagubă trupelor și patronilor grădinilor. Prima premieră a fost *La lozul Cărăbușului* de N. Kirițescu. Apoi a urmat *Ura, Cărăbuș!*, o revistă care cuprinde cuplete cu subiecte din actualitatea politică, sportivă, mondenă, socială și economică. Muzica era compusă de Gherase Dendrino.

Fory Etterle.

În 1933 Tănase a angajat noi artiști în trupa sa. Scena a fost modificată, extinzând-o în adâncime și utilând-o cu un nou sistem de iluminat adus de la Berlin. Textele erau scrise de aceiași: Vlădoianu, Kirițescu și Constantinescu, iar muzica era compusă de Ion Vasilescu și Gherase Dendrino. Trupa de balet era formată din 80 de fete și 24 de băieți. Premierile acelei veri au fost: *Cărăbușul cântă* și *Cărăbușul în splendoare*. Din trupă făceau parte o serie de vedete ale revistei românești: Silly Vasiliu, Lizica Petrescu, Mia Steriade, Lulu Savu, Lisette Vereea, Virginica Popescu, alături de ele figurând și numele lui George Groner, Ion Talianu, Aurel Munteanu, Fory Etterle. Dacă ploaia și penele de curent i-au făcut viața amară lui Tănase, nici primarul

Bucureștilor, Dem Dobrescu, nu l-a scutit de neplăceri. Disputa dintre cei doi nu era lipsită de savoare:

„[...] Dem Dobrescu: *Domnule Tănase, nu-ți pot elibera autorizație dacă nu-ți construiești grădina din beton.*

Tănase: *Din beton?*

D: *Da, ca să nu ia foc!*

T: *Cărăbușul să ia foc?*

D: *Sigur că da!*

T: *Păi n-a luat el atâția ani!*

D: *Dar poate să ia foc anul ăsta!*

T: *Păi, dacă ia foc gardul, vin toți spectatorii, scuiță odată și gata focul. Dacă arde scena, păi, spectacol mai frumos se poate? O să privească oamenii în contul biletului și gata.*

D: *Știți ce? Mergeți la dl. Mavrodi să vă dea autorizația.*

T: *Ce să caut la Mavrodi? Dumnealui e cu piesele și cu actorii, nu cu clădirile din București.*

D: *Uite, eu v-aș da autorizație, dar se opune dl. Niculescu de la arhitectură.*

T: *Se opune dl. Niculescu? Păi, bine dl. Primar, mă vezi pe mine? Păi, cum fac odată așa pe Calea Victoriei (și și-a pus melonul à la Napoleon) se strânge buluc de lume în jurul meu. Păi, chem toți actorii mei lângă mine și țin discursuri. Și știi că noi avem simpatia publicului. Pe urmă mă duc la Majestatea Sa și am să-i spun că în România dl. Niculescu de la primărie e un fel de vice-rege.*" ⁸²

Dincolo de anecdotică, într-adevăr, Tănase se bucura nu doar de simpatia unui numeros public, ci și de cea a regelui Carol al II-lea.

În 1934 alături de vedetele consacrate Tănase angajase pentru acea stagiune pe Maud Mary și pe Maria Atanasiu (Maria Tănase). Primul spectacol a fost *Cărăbuș Expres* de N. Kirițescu, în care Tănase lansează cupletul-șlagăr *E frumos, nu-i frumos*. O altă premieră, *La mai mare!*, a avut loc la 4 august. La 6 iunie 1935 stagiunea a început cu Luna Cărăbușului, urmată la 24 iulie de *Hip! Hop! Ura!*. Unul din cupletele acestei reviste – *Poți să spui? Nu poți să spui!* – făcea aluzie la personalități politice cunoscute:

I. *Multe-ar fi, vere, de spus
Multe sunt cu ăla-n sus
E ceva la locul lui?
Dar poți să spui? Nu poți să spui!
Nici nu poți deschide gura
Că ți-o foarfecă cenzura
Și de-ai vrea să te opui
Poți să spui? Nu poți să spui!
Poți să spui lui Dom' Primar
C-a luat neica un hectar
I-am mai pus niște uluci
A pus trei turci în papuci
Și la tot ăst ciumbușluc
I-a zis Hanul lui Manuc
C-asta-i slăbiciunea lui
Poți să spui? Nu poți să spui!*

II. *Când la teatru mergi, bădie,
Și-are Iorga-o tragedie
La antract pe coridor;
Dai de domnul autor:
„Ei, ce zici, cum a ieșit?”*

*Poți să-i spui că ai dormit
Când vezi barba dumnealui?
Poți să spui? Nu poți să spui!
Și-atunci el încurajat
Pleac-acas imediat
Și-ntre-o ciorbă și-o tocană
Mai scrie-o dramă romană.
Poți să sari în capul lui
Să-i spui pune lira-n cui
Că suntem, pardon, sătui!
Poți să spui? Nu poți să spui!*

III. *A născut Madam Petrescu
E-ncântat Domnul Petrescu
Să-l vezi dis-de-dimineată
Cum stă cu copilu-n brațe
Cum se joacă cu băiatul
Mândru, parcă-i Împăratul,
Poți să-i spui că nu-i al lui?
Poți să-i spui? Nu poți să-i spui!
Dacă-l iei pe îndelete
Ce să spui, dragă băiete,*

⁸² Ioan Massoff, în *Conflictul Dem Dobrescu-Tănase*, din *Rampa*, anul XVI, nr. 4594, 10 mai 1933, p.1.

*La păr seamănă cu Lică,
Are nasul lui Petrică,
Are ochii lui Fănică,
De la tată-său, va să zică
Doar intenția i-a lui
Dar poți să-i spui? Nu poți să-i spui!*

IV. Avem azi la industrie
*Specialist în doftorie
Ca să exportăm din țară
Ne-a prescris el sare-amară
Și văzând că tot nu iese*

*Ne-a prescris la cap comprese
C-asta-i meseria lui
Dar... Poți să spui? Nu poți să spui!
La fel și la armament
E un tânăr eminent
Devenit într-un moment
Maestru-n bombardament
Așa-s specialist și eu
Mănânc fasole mereu
Dar ... Poți să spui? Nu poți să spui!*

(*Rampa*, anul 18, nr. 5284, luni 26 august 1935, p. 4.)

*

De multe ori schimbările bruște din viața politică dădeau adevărate palpații, atât textierilor, cât și lui Tănase. Această echipă – textieri, director de scenă, actori – trebuia să urmărească viața bucureșteană în toate aspectele ei, informația de ultimă oră putând schimba scene întregi din spectacol. Parodierea unui fapt care nu mai era din imediata actualitate nu-și mai avea rostul. În atare situație se ajungea la modificări rapide ale textului, iar interpreții trebuiau să le „preia din mers” pentru ca reprezentația să fie fără șincope.

În 1936 Cărbușul și-a deschis stagiunea cu vodevilul *Barca pe valuri* de N. Kirițescu, Sică Alexandrescu și Tudor Mușatescu. Divertismentele muzicale au fost semnate de compozitorul Gherase Dendrino. Cea de-a doua premieră a verii a avut loc la 1 august cu opereta *Trei fete cucuiete* (*Trois jeunes filles*) de Yves Mirande și Albert Willemetz, pe muzica lui Raoul Moretti. Spectacolul aducea în prim plan pe una dintre cele mai talentate artiste de teatru de revistă și operetă, Elena Zamora⁸³.

⁸³ Elena Stănescu (Zamora), a fost descoperită de N. Niculescu-Buzău, pe când acesta se afla în 1917 în refugiu la Iași. A debutat la Iași în opereta *M-lle Nitouche*, cu numele de Zamora. A trecut în trupa de operetă condusă de Avram Nicolau, a jucat la Teatrul Popular în comedia *Extemporalul* alături de Ion Morțun, apoi la Teatrul Trianon din strada Lipscani. A jucat în Franța, Spania, Anglia, Egipt, Italia. În 1928 se afla la Paris unde l-a întâlnit pe tenorul Nicolae Leonard. Acesta încheiase un contract cu Teatrul Alhambra. A convins-o să vină la București în echipa de la Alhambra, lucru pe care artista l-a acceptat. A fost de bun augur, căci la unul din spectacole a văzut-o Nona Ottescu, care i-a propus o stagiune la Opera Română. În vara care a urmat Elena Zamora a jucat pe scena grădinii Marconi în *M-lle Nitouche*, sub direcția de scenă a lui Sică Alexandrescu. A jucat și pe scena de vară a Teatrului Nou. În 1936 a fost angajată de Constantin Tănase la Teatrul Cărbuș. În stagiunea 1936-1937 a fost solicitată de regizorul Aurel Maican la Teatrul de operetă și comedie din Chișinău. În 1938 avea un contract la Teatrul Mogador din Paris.

După un lung turneu prin țară trupa Cărbușului și-a deschis stagiunea din 1937, ceva mai târziu, cu revista *Cărbuș Expres*. A fost singurul spectacol prezentat în acea vară.

Chiar dacă lucrarea aceasta se referă doar la spectacolele din stagiunile de vară nu putem să nu amintim drama din seara zilei de 22 decembrie 1937, când a izbucnit un incendiu în plin spectacol la Teatrul Eforie, sediul de iarnă al Teatrului Cărbuș. Atunci au ars două teatre: Teatrul Eforie și Teatrul Vesel, condus de Sică Alexandrescu și Tudor Mușatescu. Simpatia de care se bucura Tănase avea să ducă la strângerea rapidă a unor fonduri și, implicit, la deschiderea în 1938 a unui nou sediu de iarnă al trupei lui Tănase, Teatrul Savoy. Regele Carol al II-lea a donat o sumă apreciabilă pentru acest nou sediu, ca semn al admirației pe care o avea pentru artistului Constantin Tănase.

În vara anului 1938 Tănase, refăcut moral după drama din decembrie, revine pe scena Cărbușului cu spectacolul *De lemn Tănase* din care cenzura avea să suprima cupletul referitor la Hitler, *Nu se știe. Să se știe!*:

„Azi Europa e pe ace,
Uite pace, nu e pace...!
Francezul trimite-o notă,
Englezul nu spune-o iotă,
Italianul îl invită
Și domnul Hitler profită“.

Acesta a fost ultimul spectacol pe care trupa lui Tănase l-a prezentat pe scena Cărbușului. Din rațiuni edilitare teatrul de vară Cărbuș a fost dărâmat în toamna lui 1938. Trupa și-a continuat activitatea pe alte scene.

Teatrografii

Grădina Ambasadori

1907, premiera 13/25 iulie – *Haplea!*; distribuția: Niculescu-Buzău, George Achille, Cazimir Belcot, Paulina Moor, Margareta Alexandrescu, Olga Culitza, Alexandru Dan.

1907, premiera 24 iunie/6 iulie – *Țivila de Hotel Ghidale*; distribuția: Niculescu-Buzău (*Dinică Ghidale*), Margareta Alexandrescu (*Reghina Ghidale*), Ștefan Decu (*Bercu Ghidale*), Cazimir Belcot (*Mugurescu*), George Achille (*căpitanul Pesmet*), Fotino (*Mișu Sfârlează*), Ionel Cigallia (*Ionescu*), Olga Culitza (*Lina Gagică*), d-ra Niculescu-Huși (*Cocuța lui Mugurescu*).

1907, premiera 8 iulie – *Qvartirul domnului Maior*.

1912, 4 iunie – *Bébé*; distribuția: Niculescu-Buzău, Mircea Pella, Alexandrina Alexandrescu, Lucrezia Brezeanu, Natalia Vasiliu, Eleonora Buzău, Mișu Ștefănescu, Mișu Fotino; regia Vasile Enescu.

1912, premiera 13 iunie – *Zece minute în automobil* de George Berr și Pierre Decoucelle; distribuția: N. Niculescu-Buzău, Ion Morțun, Alexandrina Alexandrescu, Natalia Vasiliu, Eleonora Buzău, Mișu Ștefănescu, Mișu Fotino, Aura Fotino, Geo, V. Romano.

Grădina Amicii Orbilor

1917, 5 septembrie – *Dă-i drumul odată că mor* de A. de Herz; distribuția: Virginia Miciora, Anna Grand, Ecaterina Vasiliu, Lilly Tănăsescu, Titina Lăzărescu, Alexandru Demetrescu de Sylva, Alexandru Mihalescu, Jean Niculescu, Nicu Kanner.

1917, 6 septembrie – *Treci la rând* de A. de Herz; distribuția: Virginia Miciora, Anna Grand, Ecaterina Vasiliu, Lilly Tănăsescu, Alexandru Demetrescu de Sylva, Jean Niculescu, Nicu Kanner, Titina Lăzărescu.

1918, premiera 1 iunie – *Fata cu trei case din dafin* de A. de Herz; distribuția: Nicu Kanner, Anna Grand, Marilena Bodescu, Lily Tănăsescu, Gina Hermeziu, Petre Ghimpețeanu, Lică Rădulescu, I.T. Georgean, Bob Hopkins.

1918, premiera 24 iunie – *Țațo nu te supăra* de A. de Herz; distribuția: Jean Niculescu, Petre Ghimpețeanu, Marilena Bodescu, Nicu Kanner, Lică Rădulescu, Bob Hopkins.

1918, premiera 22 iulie 1918 – *Bac* de A. de Herz; distribuția: Marilena Bodescu, Ana Grand, Lilly Tănăsescu, Gina Hermeziu, Jean Niculescu, Nicu Kanner, Petre Ghimpețeanu, Lică Rădulescu, M. Graur, I.T. Georgean, I. Wasisky, Bob Hopkins.

Teatrul Cărbuș

1919, 2 iulie – *Pisica pe orez* de Constantin Solomonescu și Mircea Rădulescu

1919, august – *Sistem Klayton* de Durstoy; distribuția: Constantin Tănase, Titu Protopopescu, doamnele: Castriș, M. Pavelescu, M. Grozăvescu, M. Silberman, balerina Roszi Roszi, dansatoarea Bela.

1921, iunie – *Ca la noi la nimeni* de Durstoy; distribuția: Const. Tănase, Titu Protopopescu, I. Pizone, Theo Teodorescu, Natalia Pavelescu, Mircea Rădulescu, Ecaterina Vasiliu, Brândușa Grozăvescu, Rodica Ciucurescu, Paula Protopopescu; orchestra condusă de Alexandru Bărcănescu.

1921 – *Brambura* de Ion Pribeagu și George Anonimu; distribuția: Const. Tănase, Titu Protopopescu, I. Pizone, Dan Demetrescu, Lorentz, Theo Teodorescu,

- Natalița Pavelescu, Ecaterina Vasiliu, Mia Rădulescu, Paula Protopopescu.
- 1924 – *Vorba vine!* de Nick și Keops; distribuția: Țuki Eremia, Lizica Petrescu, Violeta Ionescu, Natalița Pavelescu, Ecaterina Vasiliu, Puica Periețeanu, Const. Tănase, Titu Protopopescu, Pizone, Codruț, Dan Demetrescu, M. Șerbănescu, Al. Giovani, I. Petrescu; regia: C. Tănase; decoruri: Petre Muscă; costumele: după schițele pictorului Ioanid și executate de Florica Scârțan; muzica: Claretaș Vermont; conducerea muzicală: Alexandru Bărcănescu.
- 1924, iulie – *Ce-are a face?* de A. de Herz și Durstoy; distribuția: Prince, Tănase, Țuki Eremia, Lizica Petrescu, I. Codruț, Pizone; regia: Const. Tănase, costumele: Ioanid; decorurile: Petrescu Muscă și Burthardt; coregrafia: Rozzi-Rozzi; conducerea muzicală: Alexandru Bărcănescu și Claretaș Vermont.
- 1926, 1 iunie – *Așa e viața!* de Nicolae Kirițescu; decoruri: Victor Feodorov; schițe de decor: Elena Barlo; conducerea muzicală: Alexandru Bărcănescu și Claretaș-Vermont; distribuția: Natalia Pavelescu, Lizica Petrescu, Violeta Ionescu, Marilena Bodescu-Vlădoianu, Const. Tănase, Pizone, Dan Demetrescu, Gheorghiu, Giovani, Codruț, Stela Bovy.
- 1927 – *Zodia Porcului*, de Nicolae Kirițescu; distribuția: Natalița Pavelescu, Țuki Eremia, Lizica Petrescu, Ecaterina Vasile, Violeta Ionescu, Jana Doljan, Const. Tănase, Titu Protopopescu, Dan Demetrescu, Lorentz; conducerea muzicală: Alexandru Bărcănescu și Claretaș-Vermont.
- 1929, premiera 30 mai – *În plin!*; distribuția: Natalița Pavelescu, Lizica Petrescu, Constantin Tănase, Alexandru Giugaru, Sofia Ionescu, Violeta Ionescu, Dan Demetrescu; regia: Jan Karryl; conducerea muzicală: Ben Harris.
- 1930 – *Cărăbuș 1930* de Nicolae Vlădoianu; distribuția: Natalița Pavelescu, Lizica Petrescu, Lulu Savu, Cleo Dragomirescu, Nelly Petrescu, Paula Georgescu, Elena Bulandra, Const. Tănase, Alexandru Giugaru, N. (Nacht) Stroe, Dan Demetrescu, Jean Angelescu, Ladislau Groff.
- 1931, 2 iunie – *Allo... Radio Cărăbuș!* de Nicolae Vlădoianu și Nicușor Constantinescu; distribuția: Mia Apostolescu, Const. Tănase, Lizica Petrescu, Alexandru Giugaru, N. Stroe, M. Milian, Jean Angelescu, Cleo Dragomirescu, Landislau Groff, Ștefan Glodariu, Johan, Lulu Savu, Ștefania Popescu, Willy Petrescu.
- 1932 – *În draci!* de Nicolae Kirițescu; distribuția: Lizica Petrescu, Lulu Savu, Cleo Dragomirescu, Ladislau Groff, Alexandru Giugaru, N. Stroe, Milică Milian, Dan Demetrescu, Anghelescu, Lorentz; regia: Const. Tănase.
- 1932 – *La lozul Cărăbușului* de Nicolae Kirițescu; distribuția: Elena Zamora, Lizica Petrescu, Consuela Munteanu, Lulu Savu, Consuela Dragomirescu, Mia Apostolescu, Violette Socaly, Willy Petrescu, Const. Tănase, Niculescu-Buzău, Alexandru Giugaru, Aurel Munteanu, N. Stroe, Ștefan Glodariu, Giovani.
- 1932 – *Ura Cărăbuș!*; distribuția: Elena Zamora, Lizica Petrescu, Lulu Savu,

- Vera Violeta, Niculescu-Buzău, Alexandru Giugaru, Aurel Munteanu, Milică Milian, N. Stroe, Giovanni, Ștefan Glodariu; muzica originală: Gherase Dendrino.
- 1933, premiera 2 iunie – *Cărăbușul cântă*; distribuția: Silly Vasiliu, Lizica Petrescu, Mia Steriade, Lulu Savu, Lisette Vereă, Virginia Popescu, Willy Petrescu, Marioara Marinescu, Rica Marinescu, Ion Talianu, Const. Tănase, Aurel Munteanu, Ch. Fory Etterle, Richard Rang, Ștefan Glodariu, Jimmy Sinclair, M. Demetrescu.
- 1933 – *Cărăbușul în splendoare*; distribuția: Mia Steriade, Lizica Petrescu, George Groner, Ion Talianu, Lulu Savu, Lisette Vereă, Silly Vasiliu, Virginia Popescu, Aurel Munteanu, Const. Tănase; decoruri: Traian Cornescu, Alexandru Caramanlău; coregrafia: S. Siomin și Anny Siomin.
- 1934 – *Cărăbuș expres* de Nicolae Kirițescu; distribuția: Lizica Petrescu, Mia Steriade, Maud Mary, Lulu Savu, Lisette Vereă, Rica Martinescu, Marion Martinescu, Rada Moldoveanu, Elisa Lame, Alexandru Giugaru, Aurel Munteanu, Milică Milian, Ștefan Glodariu, M. Emilian, Radu Valer, Roman, Ion Dinescu, Trestian, Const. Tănase; coregrafia: Floria Capsali și Clark Nichols.
- 1934 – *La mai mare!* de Nicolae Kirițescu, P. Andreescu, Dinu Bodescu; distribuția: Const. Tănase, Al. Giugaru, Aurel Munteanu, Milică Milian, Lizica Petrescu, Mia Steriade, Maud Mary, Lisette Vereă, Lulu Savu, Lia Bogdan, Lulu Modigo, Marioara Șui, Rica Martinescu, Vera Pașuc, Rada Moldovanu, Maria Atanasiu (Maria Tănase), H. Gamberotto, Marcel Emilian, Ștefan Glodariu, Nae Roman, Radu Valer, Dinescu, Trestian; coregrafia: Floria Capsali și Clark Nichols; muzica: P. Andreescu, Gherase Dendrino, Wilnoff.
- 1935, 6 iunie – *Luna Cărăbușului*; distribuția: Silly Vasiliu, Lulu Savu, Maud Mary, Virginia Popescu, Florica Demion, Itza Dory, Joujou Pavelescu, Viorel Chicideanu, Alexandru Giugaru, Ștefan Glodariu, Trestian, Milică Milian, Nae Roman, Ion Dinescu, Aurel Munteanu; muzica: Gherase Dendrino, Ionel Fernic, Petre Andreescu, Anghel Midescu; regia: Nicolae Kirițescu; coregrafia: Floria Capsali și Clark Nichols.
- 1935, 24 iulie – *Hip! Hop! Ura!* De Nicolae Kirițescu; distribuția: Const. Tănase, Silly Vasiliu, Lulu Savu, Virginia Popescu, Maud Mary, Joujou Pavelescu, Florica Demion, Itza Puschi, Tantzi Grigoriu, Viorel Chicideanu, Al. Giugaru (Sandu-Huși) și dansatorii acrobatici americani: Lore și 3 Jaks. Muzica: Gherase Dendrino și Petre Andreescu; coregrafia: Floria Capsali și Clark Nichols.
- 1936, premiera 18 iunie – *Barca pe valuri*, de Nicolae Kirițescu, Sică Alexandrescu și Tudor Mușatescu; distribuția: Const. Tănase, Alexandru Giugaru, Ion Talianu, Nae Roman, Piu Mironescu, Vasile Lăzărescu, N. Balaban,

Ion Dinescu, Trestian, Maud Mary, Annie Capustin, Didi Theodorescu, Cecil Grigoriu, Donna Carozzi, Magda Hagiescu, Margareta Gheorghe, Tanți Dinescu, Renné Annie, Elena Nicolau; decoruri: Al. Caramanlău și Roehroffer; regia: Nicolae Kirițescu.

1936 – *Trei fete cucuiete* de Yves Mirande și Albert Willemetz; muzica: Raoul Moretti; distribuția: Elena Zamora-Chicideanu, Mircea Balaban, Ion Talianu, Nae Roman, Piu Mironescu, Ion Dinescu, Alexandru Giugaru, Renée Annie, Didi Teodorescu, Annie Capustin, Margareta Gheorghiu; regia. N. Kirițescu; scenografia: Alexandru Caramanlău; coregrafia: Floria Capsali; dirijor: Gherase Dendrino.

1937 – *Cărăbuș Expres*; distribuția: Const. Tănase, Liana Mihăilescu, Nutzi Pantazi, Vivette Popescu, Elena Burmaz, Alexandru Giugaru, Nae Roman, Ion Dinescu, Trestianu, Ion Antonescu, Călin Botez, Țuki Iliescu, Puiu Maximilian; regia: Nicolae Kirițescu; muzica: Gherase Dendrino, Elly Roman, Corolagos, Willnov; numere de acrobație: acrobatul Frankis, duetul step: Ritta și Chaly Jenkins.

1938, premiera: 24 iunie – *De lemn Tănase*; distribuția: Mia Apostolescu, Lisette Vereă, Joujou Pavelescu, Sofica Ionescu, Elena Burmaz, Severa Moreli, Jeni Ceaușu, Geta Antonescu, Liana Mihăilescu, G. Trestian, Ion Talianu, Ion Dinescu, Puiu Șerbu, Emil Popescu; textele: Nican, Fulga, Cristodolu, Puiu Maximilian, Stroe și Vasilache.

GRĂDINA COLOS

A fost situată pe Calea Victoriei, lângă Prefectura Poliției. La 14 august 1916 Constantin Tănase a jucat pe această scenă, cu mare succes, în spectacolul *În foi de viță*. În vara lui 1918 grădina și-a schimbat numele în Arena Păcii, iar stagiunea a fost deschisă cu două spectacole de revistă *Azi aici, mâine-n Focșani* de Ion Pribeagu (care semna cu pseudonimul Mititelu) și *A fost un vis* de George Topârceanu și G. Todie. Trupa interpretă avea în componență pe Nae Ciucurette, Natalia Pavelescu, Iorgu Tomescu, Natalia Angelescu, Catușa Elvass și I. Iliescu. Un alt spectacol de revistă cu mare succes la public a fost *La Iași*. Textul conținea cuplete cu referiri la război. Actorul Iorgu Tomescu era aplaudat frenetic pentru rolul bolșevicului. În aceeași vară o altă revistă, *Ausweis!* atrăgea un numeros public la Grădina Arena Păcii. Reclama din ziare o prezenta ca „revistă pudică în 2 acte și jumătate de N. Georgescu-Ștefănești și Mihnea I. Socec”. Pudică sau nu, această revistă l-a determinat pe dramaturgul și ziaristul A. de Herz să scrie o cronică acidă: „*Multe buclucuri ne-or fi făcut ausweisurile, dar să ne răpească o seară din viața, este o crimă pe care nu i-o iertăm. Am avut prilejul în Bucureștiul nostru să asist la cea mai ofensatoare indiferență a unui public față de un spectacol din cale afară de slab. Tot ce este bun din revistă este prologul și cupletul refugiatului, care este al domnului Manu, artist ce se află deocamdată la Iași și căruia nu i s-a făcut cinstea punerii numelui pe afiș*”.⁸⁴

Din 1929 Grădina a revenit la vechiul nume, Colos. Și-a deschis stagiunea de vară la 28 mai cu *Lele cu scurteică verde* de Nicon și Nican, la care spectatorii au dat năvală.

În vara anului 1930 și-a schimbat din nou numele, Teatrul Neptun. Stagiunea s-a deschis la 3 iunie cu o comedie-muzicală, *Flossie* de Marcel Gerbidon. Montarea spectacolului a fost realizată de regizorul Soare Z. Soare, iar scenografia de Victor Feodorov. O a doua premieră, *Odată și bine!* de Ion Pribeagu, a avut loc în luna iulie. A urmat *S-o luăm de la-nceput* de Chilon-Chilonides, în regia și decorurile semnate de Johan Howath, de la Opera din Berlin. De asemenea trupa de balet, condusă de S. Siomin, avea în componența sa dansatori veniți de la Berlin. Directorul artistic al trupei era N.N. Șerbănescu.

La 8 iunie 1931 Compania de revistă „Pitpalacul”, condusă de Kanner și Pizone, a deschis stagiunea cu revista *Nimic nou pe frontul București* de N. Kirițescu și N. Kanner. Din trupă făceau parte nume mari ale teatrului de revistă: Natalia Pavelescu, Rosina Wiquelin, Jana Doljan, Lia Antoniu,

⁸⁴ *Scena*, anul II, nr. 190, 20 iulie 1918, p. 2.

Nicu Kanner, Ion Pizone, Niculescu-Buzău, tenorul Bruno. Cea de-a doua premieră a Companiei „Pitpalacul” a avut loc la 8 august cu revista *Ați gustat revista noastră* de N. Kanner și N. Kirițescu.

*Trupa Alhambra. Rîndul de jos, de la dreapta la stînga:
Maria Wauvrina, Nicolae Vlădoianu, Lulu Savu*

În 1932 Grădina Colos a devenit sediul teatrului de vară al Companiei Alhambra. În urma lucrărilor de aliniere a străzilor de pe Calea Victoriei a fost renovată complet: scena a fost reconstruită, mărind-o cu 3 m; locul orchestrei a fost săpat la o jumătate de metru sub scenă, micșorându-se spațiul dintre rampă și scaune; s-au construit loji; scena, scaunele și părțile laterale au fost vopsite în vernil, iar de jur-împrejur s-au pus flori în vase mascate cu lemn. Sub noua sa înfățișare grădina și-a deschis porțile în seara zilei de 1 iunie 1932 cu spectacolul *Parada Colos* de N. Kirițescu, N. Vlădoianu și N. Constantinescu. Spectacolul a avut un succes „nebun” datorat cupletelor: *Așa-i românul!*, *Mihalache la Geneva* sau *Cine ne conduce* interpretate de Constantin Toneanu. Ilariantă era apariția lui Ion Talianu în ipostaza omului politic Constantin Argetoianu. Vestea străbătuse capitala și publicul venea seară de seară să vadă un grup de actori care satirizau viața politică din epocă. O a doua premieră a fost *Votați Colos* de N. Vlădoianu și N. Constantinescu. La aceste spectacole s-au făcut primii

pași în muzica ușoară românească, lansându-se cântecul *Suflet candriu de papugiu* de Ion Vasilescu. Alături de Ion Vasilescu, care era și conducătorul orchestrei, s-au aflat Elly Roman și Alexandru Leon. Ultima premieră a verii a fost *Votați Parada*.

În 1933 la Colos și-a anunțat prezența o nouă companie de revistă, Teatrul Empire⁸⁵, sub direcția lui Cristian Teodorescu. Compania a debutat la 1 iunie cu spectacolul *București-Paris* de Ion Manu și Jack Berariu.

O lungă perioadă de timp presa nu a mai consemnat existența vreunei activități artistice la această grădină. În iunie 1937 o trupă condusă de George Groner a înființat Teatrul Arpa și a deschis la Colos stagiunea cu opereta *Azi mă însor* (titlul original *Un chapeau de Paille d'Italie*) după Eugene Labiche. Din 19 iunie o nouă trupă, condusă de Constantin Toneanu, a jucat comedia *Scandalul la trei papuci* și opereta *Mademoiselle Nitouche*.

În 1938 compozitorul Ion Vasilescu, care-și crease propria trupă, deschide stagiunea de vară de la Colos-Arpa cu revista *De la munte la mare*. Atunci s-au lansat șlagărele: *Adio, bătrâne București!*, *Mai puneți una roșie*, *De la munte la mare*, *Tot te duc cu mine la Bacău*.

În vara anului 1940 o trupă condusă de regizorul Sică Alexandrescu a deschis stagiunea la 19 iulie cu o comedie muzicală, *Un vals ca pe vremuri*, de Nicușor Constantinescu și Vasile Timuș.

În următorul an Grădina Colos a dat prilejul unei dispute între directorul de la Alhambra, Nicolae Vlădoianu și grupul de artiști Grigore Vasiliu-Birlic, Mișu Fotino și Aurel Ion Maican. Vlădoianu, care deținea autorizația de funcționare la Colos, a renunțat din cauza chiriei prea mari. Grădina a fost adjudecată de Birlic, în urma unei licitații, cu suma de 255.000 lei. Ministerul de Finanțe a anulat această licitație și Grădina Colos a revenit primului competitor, N. Vlădoianu, cu suma de 550.000 lei. Teatrul Alhambra avea să deschidă stagiunea la 12 iunie 1941 cu opereta *Vagabonzii*. Spectacolul a stabilit la primul spectacol un record de vânzare, 186.000 lei.

Grădina Colos a dispărut „ușor” ca mai toate „suratele” sale.

⁸⁵ Trupa: Elisa la Porta, Mia Apostolescu, Elena Zamora, Sofica Ionescu, Lulu Modigo, Wanda Sever, Mihai Maximilian, Ion Manu, Vasile Vasilache, N. Stroe, Nae Roman, Liviu Șerban, tenorul Szekelly de la Opera din Cluj, coregrafa Leria Niki-Cucu.

Teatrografie – Grădina Colos

- 1918, premiera 30 mai – *Azi aici, mâine-n Focșani* de Ion Pribeagu; distribuția: Nae Ciucurette, Iorgu Tomescu, Iliescu, Natalia Pavelescu, Natalia Angelescu, Catușa Elvass.
- A fost un vis* de George Topârceanu și G. Todie; distribuția: Nae Ciucurette, Iorgu Tomescu, Natalia Pavelescu, Natalia Angelescu.
- 1918, premiera 21 iunie – *La Iași*; distribuția: Iorgu Tomescu, Nae Ciucurette, Catușa Elvass, Iliescu.
- 1918, premiera 18 iulie – *Ausweis!*; distribuția: Nae Ciucurette, Iorgu Tomescu, Natalia Pavelescu, Eliza Eremia, Natalia Angelescu, Puica Stănescu, Maria Wauvrina.
- 1929, 28 mai – *Lele cu scurteică verde* de Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner; distribuția: Marilena Bodescu, Nutzi Morțun, Veve Cigallia, Consuela Dumitru, Nelly Nicoran, Ion Brătulescu, Titi Protopopescu; decorurile: Ion Anestiu, muzica: Raoul Scully; dirijor: Hary Schwartzmann. Prețul unui bilet era între 80 și 60 lei.
- 1930, 3 iunie – *Flossie* de Marcel Gerbidon (libretist), Joseph Syulc (compozitor); distribuția: Elena Zamora, Ion Morțun, N. Niculescu-Buzău, I. Baldovin, Puica Periețeanu, Nutzi Morțun, I. Pizone, Petre Ștefănescu, Nina Boty, Venera Popovici; regia: Soare Z. Soare; scenografia: Victor Feodorov.
- 1930, iulie – *Odată și bine!* de Ion Pribeagu; distribuția: Elena Zamora, Țuki Eremia, Venera Popovici, Consuela Dumitriu, Ștefania Popescu, Niculescu-Buzău, I. Baldovin, Romeo Lăzărescu, Mia Apostolescu.
- 1930, premiera 12 august – *S-o luăm de la-nceput* de Chilon-Chilonides; distribuția: Niculescu-Buzău, Titu Protopopescu, Milică Milian, Consuela Dumitriu, Veve Cigallia, Lulu Nicolau; coregrafia: S. Siomin.
- 1930, 8 iunie – *Nimic nou pe frontul București* de N. Kirițescu și N. Kanner; distribuția: Natalița Pavelescu, Rosina Wiquelin, Jana Doljan, Lia Antoniu, Nicu Kanner, Ion Pizone, N. Niculescu-Buzău, tenorul Bruno.
- 1931, 8 august – *Ați gustat revista noastră* de Nicu Kanner și Nicolae Kirițescu; distribuția: Natalița Pavelescu, Rosina Wiquelin, Jana Doljan, Nelly Caracioni, Mia Marinescu, Vera Taco, N. Niculescu-Buzău, Siomin Willy, Nicu Kanner, Pizone.
- 1932, 1 iunie – *Parada Colos* de Nicolae Kirițescu, Nicolae Vlădoianu, Nicușor Constantinescu; distribuția: Marilena Bodescu, Lilly Vasiliu, Lulu Nicolau, Vera Taco, Sofica Ionescu, W. Imre, Const. Toneanu, Ion Talianu, Gh. Băcleșeanu, George Groner, Marcel Emilian, Vasile Vasilache, V. Dinescu, Richard Rang; regia: Nicolae Kirițescu, decorurile: Alexandru Caramanlău; costumele: Casa Passcot din Paris; dirijorul orchestrei: Ion Vasilescu.
- 1932 – *Votați Colos* de N. Vlădoianu; distribuția: Const. Toneanu, Ion Talianu,

- George Groner, Marcel Emilian, Vasile Vasilache, R. Rang, Nae Roman, M. Mazilu, Ion Dinescu, Marilena Bodescu, Lilly Vasiliu, Lulu Nicolau, Vera Taco; decoruri: Alexandru Caramanlău.
- 1933, 1 iunie – *București-Paris* de Ion Manu și Jack Berariu; distribuția: Mihai Maximilian, Ion Manu, Alexandru Giugaru, Nae Roman, Stroe și Vasilache, Elena Zamora, Mia Apostolescu, Vera Taco.
- 1937 – *Azi mă însor* (titlul original *Un chapeau de Paille d'Italie*) după Labiche; distribuția: George Groner, Marcel Enescu, Dan Dumitrescu, Mihail Zirra, Marcel Emilian, Chr. Etterle, Vasile Bulandra, Al. Jeles, Joujou Pavelescu, Florica Demion, Sofica Ionescu, Agnia Bogoslava, Marga Hagiescu, Anie Lucie, Tutzi Oroveanu, Bobby Gerescu, Mihăileanu; regia: G. Groner; conducerea muzicală: Mișu Constantinescu; coregrafia: Annie și S. Siomin; decoruri: Modran; cuplete și parodii: Nicușor Constantinescu.
- 1937 – *Scandalul la trei papuci*; distribuția: Ionel Țăranu, Ion Talianu, Nicolae Gărdescu, Virginica Popescu.
- 1938, premiera 1 iunie 1932 – *De la munte la mare*; distribuția: Virginica Popescu, Florica Demion, Jana Doljan, Marga Rădulescu, Henriette Gamberto, Lulu Savu, George Groner, C. Antoniu, R. Rang, Marcel Emilian, H. Nicolaide, Al. Giovani; muzica: Ion Vasilescu; dirijor: Mișu Constantinescu.
- 1940, 19 iulie – *Un vals ca pe vremuri* de Nicușor Constantinescu și Vasile Timuș; distribuția: George Timică, Const. Toneanu, Ion Dacian, Niculescu-Buzău, Lisette Vereă, Tantzi Căpățână, Silvia Fulda, Florica Demion, Nicolae Gărdescu, Ileana Simo, Agnia Bogoslava; regia: Soare Z. Soare; scenografia: W. Siegfried; muzica: Nello Manzatti și Mișu Constantinescu.
- 1941, 12 iunie – *Vagabonzii* de Zihrer; distribuția: George Timică, Silvia Dumitrescu, Virginica Popescu, Jules Cazaban, Maria Wauvrina, Richard Rang, Nicolae Gărdescu, N. Antoniu, Ion Dacian, Liana Mihăilescu, Lulu Savu, Marga Rădulescu, Puiu Șerbu, Jenny Socol; decoruri: Alexandru Caramanlău; coregrafia: Floria Capsali.

TEATRUL NOU

Era situat în Calea Văcărești, nr. 23 și a intrat în circuitul teatrelor de vară în 1923.

„Intrarea în grădina de spectacol se făcea printr-un arc de triumf împrejmuț de o cafenea în care se bea ceai cu porția și cu simigieria în fața căreia clocotește un lighean de gogoși, plăcinte cu brânză și vișini și unde se etalează specialitatea casei: mălai dulce. După ce parcurgi primul arc de triumf, ești înconjurat într-o grădină de miniaturi – «grădină» intitulată pompos – de fapt o curte cu mese și scaune legendare, unde se joacă domino, se bea ceai „percuschiă” și se mănâncă pastramă fumegândă. Luând bilete la casă intri în grădina propriu-zisă a teatrului care nu știi cărei cauze se intitulează Nou.”⁸⁶

Textele revistelor prezentate pe această scenă erau foarte bine scrise, jocul actorilor evrei era remarcabil, ca urmare, și succesul era pe măsură. Unul din spectacolele cu mare succes a fost *Hocus-Pocus* de Ion Pribeagu.

În următorul an, 1924, o trupă evreiască a prezentat spectacolul *Ef!...Ef...!* de Osy și William, cu un subiect din viața evreilor din România. S-au remarcat actorii Tina Tuchen și Sadigurski. A urmat în 1926 spectacolul de revistă *„Treanca-Fleanca”* de Ion Pribeagu, montat în decoruri în stil expresionist și interpretat de Nae Simionescu, Nae Tomescu, Adina Simionescu, Dodelle Stănescu, Jenny Selzer, Lucia Tomescu, Stamate, Lorentz.

Stagiunea din 1927 s-a deschis la 28 mai de către compania teatrală condusă de I. Pizone și N. Kanner, cu spectacolul *Treaba mea* de Nicon, Nican și Bodin. Baletul, condus de profesorul Willy, era compus din 40 de persoane, schițele decorurilor erau semnate de cunoscutul pictor-scenograf Traian Cornescu, iar orchestra era dirijată de Hary Schwartzmann.

„Montarea acestei reviste a stârnit admirația tuturor: Bogăția costumelor sclipitoare, toalete scumpe, decoruri sugestive au contribuit în mare parte la succesul serii. Baletul aranjat de profesorul Willy a fost viu aplaudat.” – se spunea în *Rampa* din 1 iunie 1927.

O bună bucată de vreme ziarele nu ne mai dau știri despre activitatea de la Teatrul Nou. În 1930 o trupă din Vilna, care avea în componența sa pe tenorul David Seiderman și subreta Ana Lerner, prezintă opereta *Maske wert a Kale*. Orchestra era dirijată de Boris Segal.

În vara lui 1931 la Teatrul Nou o trupă⁸⁷ condusă de actorul Iosif Bulov

⁸⁶ S. Podoleanu, în *Plimbări prin teatrele de vară*, din *Rampa*, anul 19, nr. 5555, 23 iulie 1936.

⁸⁷ Din această trupă mai făceau parte Liuba Kadison, Leo Kadison și I. Schönbaum.

a prezentat o serie de spectacole: *Periferie*, de František Langer, *Chibițul* de Rabinsohn, *Samson și Dalila* de Sven Lange, *Colibri*. Jocul acestui actor de excepție fascina publicul venit din toate colțurile capitalei. Despre spectacolul *Colibri*, o poveste melodică în 12 tablouri, ziarul *Rampa* consemna:

„*O înlănțuire de tablouri, de dramatizări ale unor melodii populare evreiești, legate între ele de aceeași atmosferă specifică de amestec de melancolie și umor de ghetou. (...) Dintr-o melodie oarecare, în care s-au cristalizat în decursul deceniilor trăsături caracteristice ale unui popor întreg, actorii lui Bulow reconstituiesc o dramă, atât de intens re trăită încât înlocuiește în câteva clipe, în câteva gesturi și în puține cuvinte un întreg tratat de filosofie și de psihologie.*”⁸⁸

Desprins din Trupa din Vilna, Bulov, actor și regizor deopotrivă, a adus pe scena Teatrului Nou un joc bazat pe accentuarea stărilor interioare ale personajelor. Criticul și istoricul literar Paul Zarifopol, încântat de arta interpretativă a marelui actor, spunea :

„*Bulov joacă neîntrerupt. În această privință nu am văzut joc comparabil cu al lui. Umplutură nu există și nu există goluri. (...) Bulov animează fiecare lucru pe care-l atinge; ziar, gheață, șapcă, bretele, telefon, toate mărunțișurile materiale prin atingerea lui, învie, intră și el în joc, în dramă, contribuie să dea un relief neașteptat, straniu chiar, întregii vieți a tabloului. Jocul lui ne ține într-o neliniște încântătoare: este o întrecere, pare că, între atenția noastră încordată la maximum și creativitatea neîntreruptă a demoniului artist.*”⁸⁹

În anul următor o altă trupă evreiască, condusă de comediantul american Ludwig Satz, a prezentat la 8 iulie comedia muzicală *Der Ledikgehr* de Lilien (titlul a fost tradus *Tâlharul* sau *Pierde vară*). Deși spectacolul a început foarte târziu, aproape de ora 23, grădina a fost neîncăpătoare. A urmat o a doua premieră, a aceleași trupe, cu o piesă de factură socială, *Totul pentru copii*. La 24 august se dădea prima reprezentație a tragi-comediei *Concurenții* de Jonas Rosenfeld. În 1933 la Teatrul Nou o altă trupă evreiască joacă două spectacole: *Femei în noapte*, o lucrare dramatică despre care se spunea că făcea „*pe spectator să treacă prin toate gamele sufletești, de la voioșie la lacrimi*”, cu Mișa Fișzohn în rolul principal, și revistă *Ghetto râde!* de Ion Pribeagu. În vara anului 1934 Teatrul Nou începe o colaborare cu Iacob Sternberg. S-au montat două spectacole, care s-au jucat întreaga stagiune estivală: *O mamă înțeleaptă* și *Stafide cu migdale*,

⁸⁸ L.A., în *Cabaretul literar evreiesc al lui Iosef Bulow*, din *Rampa*, XVI, nr. 4064, 9 august 1931.

⁸⁹ Paul Zarifopol, în *Dimineața*, anul XXVII, nr. 8856, p. 3, din 21 august 1931.

revista lui Iacob Sternberg și M. Atman. În anul următor conducerea a fost preluată de Sternberg. Stagiunea s-a deschis la 15 iunie 1935 cu opereta *Comedianții* de I. Sternberg, în care subreta Sidy Thal a făcut o vară de neuitat pentru publicul fidel al acestui teatru.

Teatrul Nou era de-acum un loc râvnit de mulți artiști. Dar aici au predominat trupele evreiești. Doi cunoscuți comedieni ai capitalei, Stroe și Vasilache, veniți de la Teatrul Cărbuș, au reușit să închirieze scena pentru vara anului 1936. S-a jucat întreaga vară revista *Bucureștiul râde-Bucureștiul plânge*. În iunie 1937 trupa⁹⁰ condusă de Constantin Toneanu a jucat două comedii: *Scandal la trei papuci* și *Femei și paiate*. Apoi scena a fost solicitată de o altă echipă de teatru condusă de Natalița Pavelescu, care a prezentat farsa *Raiul* de P. Vottel și Goldflek. În anii 1938 și 1940 a revenit la Teatrul Nou trupa evreiască, în frunte cu Sidy Thal. Prezența acestei artiste făcea ca întotdeauna grădina să fie plină de spectatori.

Teatrul Nou și-a încetat frumoasa activitate artistică din cauza situației politice din țară.

Teatrografie – Teatrul Nou

1923 – *Hocus-Pocus!* de Ion Pribeagu.

1924 – *Ef...! Ef...!* de Osy și William; din distribuție: Tina Tuchen și Sadigurski.

1926 – *Treanca Fleanca* de Ion Pribeagu; distribuția: Nae Simionescu, Nae Tomescu, Adina Simionescu, Dodelle Stănescu, Jenny Selzer, Lucia Tomescu, Stamate, Lorentz.

1927, 28 mai – *Treaba mea!* de N. Constantinescu, N. Kanner, Dinu Bodescu; distribuția: Marilena Bodescu, Silly Vasiliu, Dodelle Stănescu, Jeny Zelter, Lori Bogdan, Pizzone și Kanner, Alexandru Giugaru, Botez; regia: Pizzone și Nicu Kanner.

1930 – *Maske wert a Kale*; din distribuție: David Seiderman, Ana Lerner; conducerea muzicală: Boris Segal.

1931 – *Periferie* de František Langer; distribuția: trupa condusă de Iosif Bulov.

1931 – *Samson și Dalila*; distribuția: trupa condusă de Iosif Bulov.

1931 – *Chibițul* de Rabinsohn; distribuția: Iosif Bulov, Liuba Kadison, Leo Kadison și I. Schönbaum.

1932, 8 iulie – *Tălharul (Der Ledikgehr)*; distribuția: Mania Picus, Naomi Natan, S. Natan, Etty Sadigurski, Jeny Zelter, S. Smilovici, Ludwig Satz; regia Ludwig Satz.

⁹⁰ Din această trupă făceau parte actorii Constatin Toneanu, Ionel Țăranu, Renée Annie, Virginica Popescu.

- 1934 – *O mamă înțeleaptă* de Iacob Sternberg și M. Atman; distribuția: Gina Zlataia, Jenny Smilovici, Lidya Potozkaia.
- 1934 – *Stafile cu migdale* de Iacob Sternberg și M. Atman; regia: I. Sternberg, compozitor: Max Halm, decoruri: H. Maxy, coregrafia: Jimmy Sinclair, costume: Nadia Apostolescu.
- 1935, 15 iunie – *Comedianții* de Iacob Sternberg; distribuția: Sidy Thal, R. Facher, S. Goldenberg, L. Rizler, Adolf Tefner, B. Lidu, B. Sterling, Roitman, Lidin; regia: B. Rinzier; dirijor: M. Krisler.
- 1936 – *Bucureștiul râde, Bucureștiul plânge!*; distribuția: Stroe, Vasilache, Lisette Vereea, Nutzi Pantazi, Virginica Romanovski, Itza Puști, Hermina Tecuceanu, Iordănescu-Bruno, I. Iliescu, tenorul Petculescu, Al. Braun, Antonescu, N. Georgescu; coregrafia: S. și Annie Siomin și Oleg Danovski; compozitorii: Max Halm, Petre Romea, Vasile Vasilache; textul: Puiu Maximilian, Nați-Nați și Stroe și Vasilache.
- 1937 – *Scandal la trei papuci*; distribuția: Ionel Țăranu, Renée Annie, Virginica Popescu.
- 1937 – *Raiul* de P. Vottel și Goldflek; distribuția: Natalița Pavelescu, Rely Brateș, Leny Grigoriu, Nelly Constantinescu, Angela Demetrian, Virginia Georgescu, Gh. Damian, Vasile Bulandra, Sanda Rădulescu, Titu Petripop, Dem. Mereanu, M. Ionescu.

GRĂDINA IZBÂNDA

Această grădină a apărut în circuitul teatrelor de vară în 1932. Era situată în Calea Văcărești, nr. 21. Primele trupe care au jucat pe această scenă au fost cele evreiești. În vara anului 1932 au jucat: Trupa din Vilna, trupa lui Satz, trupă condusă de Hyman Prizant. Ultima a avut mare succes cu opereta *Mazel-Tow*, în interpretarea lui Hyman, Sevilla Pastor, Erna Siegler și Askenazi. În iunie 1934 la Grădina Izbânda s-a deschis stagiunea cu revista *A noastră e izbânda* de Ben-Eli, în care spectatorului îi era prezentat un București cu toate „tarele” pe care le avea la acea vreme.

Anul 1935 l-a avut amfitrion pe Velimir Maximilian, care-și înființase o companie de comedii. Prima premieră a fost *Domnul de la ora 5*, adaptare de A. de Herz după Pierre Weber. Serile de la Izbânda erau animate de un public încântat de jocul actorilor acestei companii. Nici nu putea fi altfel, dacă ne gândim la publicul sărac al cartierului Văcărești și la șansa de-ai putea vedea pe artiștii Velimir Maximilian, George Timică sau Ion Talianu. Au urmat spectacolele *Cine fuse și duse* (*Une poule sur le mur*) de Leopold Marchand (această piesă avusese premiera absolută la 9 februarie 1933 la Théâtre de Variétés din Paris), *Adevărul gol-goluț*, adaptarea lui Pierre Weber după James Montgomery. La sfârșitul stagiunii au mai dat câteva reprezentații cu *Domnul de la ora 5*.

Velimir Maximilian

În următorul an Grădina Izbânda ajunsese subiect pentru presa vremii. Totul a început din cauza unui anume Negrescu, care-și crease o trupă pe care nu o plătea la timp. Reușiseră să joace două spectacole: *Agafon* și *Blonda de la Căciulata*, dar nu au fost decât două căderi. După îndepărtarea acestui om nepriceput în ale teatrului, la direcția Teatrului de vară Izbânda a venit Iacob Sternberg. Acesta a format o trupă de operetă. Din trupa lui Sternberg s-a evidențiat subreta Sidy Thal, care printr-un joc excepțional (prin gest, mimică, voce, ritm) a dat o lecție de înalt profesionalism în comedia muzicală *Umbra galbenă* de L. Mallech.

În vara lui 1937 Sidy Thal și Adolf Teffner, aflați în fruntea unui ansamblu evreiesc, după un lung turneu prin România au revenit pe această scenă. Succesul a fost mai mult decât îmbucurător, totul datorându-se

montării moderne realizate de Sternberg și excepționalului joc al actorilor. În fiecare seară grădina devenea neîncăpătoare. La spectacolele de aici participau nu doar publicul din cartier, ci și cei mai avizați oameni de teatru ai Bucureștilor. Primul spectacol, *Comoara de Shalom Alehem*, a avut loc la data de 11 iunie 1937. Despre acest spectacol regizorul Sternberg mărturisea în ziarul *Rampa* din 11 iunie 1937:

„Faptul că aportul meu face parte din însăși sursa inspirației shalom-alehemiene îmi întărește conștiința că acea complectare făcută de mine operei este un pios omagiu adus marelui poet. Cât privește interpretarea modernistă de care am fost călăuzit din punct de vedere regizoral, ea este justificată de cele spuse mai sus: numai datorită regiei moderne s-a putut releva potențialul teatral care sălășluia în opera literară a lui Shalom-Alehem.”

În ce privea concepția regizorală Sternberg ținea să menționeze:

„Cu toate că sunt taxat de critica noastră teatrală și de către public drept un incorigibil adept al teatrului sintetic, mă folosesc de acest prilej să declar cu tărie că nu aparțin unei singure școli teatrale, ci din contra, cred că fiecare piesă impune o altă cheie de regie. Este o coincidență numai faptul că piesele puse în scenă de mine, aparținând unui repertoriu folkloristic adaptat nivelului actual al scenei evreiești din România, se pretează formulei teatrului sintetic, cea mai adecvată artei populare. [...] Deci, eu care sunt etichetat drept un expresionist incorigibil, sunt de fapt un devotat al realismului autentic, al realismului sublimat, căruia, ca atare, nu-i este permis să negligeze nimic din tot ce a dobândit pentru teatrul modern regia experimentată în ultimii treizeci de ani.”⁹¹

O altă premieră a stagiunii verii 1937 a fost comedia muzicală *Corpus delicti* de I. Sternberg și I. Gordin, apoi, a urmat *Umbra galbenă*, o prelucrare după L. Mallech (ziarist, dramaturg, publicist evreu, care a dispărut prematur) de Iacob Sternberg. Spectacolul avusese succes cu un an în urmă, de aceea Sternberg ținuse să-l introducă din nou în repertoriu.

Trei spectacole s-au prezentat în vara lui 1937 și toate trei au primit elogiile criticii. Trebuie remarcat faptul că alături de Sternberg la reușita acestor spectacole a contribuit și remarcabilul scenograf George Löwendal.

Scena de la Izbânda destinată la început oamenilor din cartierul Văcărești devine, datorită spectacolelor de bună calitate, un loc frecventat și de bucureștenii de la „centru”. Astfel, după reprezentațiile date de trupele evreiești, a sosit în 1940 o trupă de revistă condusă de Puiu Maximilian și

⁹¹ F.O. Fosian, în *Interviu cu regizorul I. Sternberg*, din *Rampa*, an 20, nr. 5878, luni 16 august 1937, p. 6.

Nicu Kanner cu revista *Izbânda Bucureștilor*. Cu poante cam „decoltate”, dar și cu momente de calitate, spectacolul a făcut seri bune. Trupa avea în componența sa nume mari ale teatrului revuistic ca: Nutzi Pantazi, Lulu Nicolau, Virginica Romanovski, Elisabeta Henția, George Groner. Dar goana după bani aducea adesea scandaluri, așa cum a fost cel iscat de compozitorul Ion Vasilescu. Angajat pe baza unui contract în care se stipula că va primi suma de 80.000 lei pentru muzica unui spectacol și 4 lei pentru fiecare bilet vândut, Ion Vasilescu trebuia să compună trei melodii și, în plus, numele lui să apară doar pe afișul acestui teatru. Suma era enormă pentru acele vremuri. Directorii de la Izbânda mizau pe numele lui Vasilescu aflat în vogă. Numai că banu-i ochiul dracului! Dacă cei de la Izbânda au fost corecți, despre Vasilescu nu s-a putut spune același lucru. O primă greșală pe care a făcut-o a fost prezența lui la teatrul Grădinii Colos, la repetițiile operetei *Un vals ca pe vremuri*. Circulau zvonuri că ar fi compus melodii la Colos sub pseudonimul Barbara Bony. Apoi, numele lui Vasilescu a fost implicat într-un nou scandal, cauza fiind tangoul *Miami*. Imediat după lansarea acestui tangou au apărut în presă articole și interviuri cu adevăratul compozitor, Liliana Delescu. Vasilescu a trebuit să recunoască că melodia nu-i aparține. În urma acestor întâmplări neplăcute contractul dintre Teatrul Izbânda și Ion Vasilescu a fost reziliat, compozitorul ieșind din afacere cu imaginea destul de șifonată.

În august 1940 la Grădina Izbânda se prezentau filme, iar în pauză aveau loc mici spectacole, cum a fost *Cabaretul muzical*, în zece tablouri, interpretat de actori de la Teatrele Cărbuș și Alhambra: surorile Martinescu, Tanți Grigoriu, Ștefan Glodariu, N. Antoniu, Emil Popescu, T. Crișa, V. Florescu, Geo Măicănescu și cele două cântărețe de romanțe: Ioana Radu și Doina Suchici.

Trecând peste evenimentele neplăcute din vara lui 1940, Ion Vasilescu își va crea în anul următor propria companie deschizând la 25 mai stagiunea estivală cu o comedie muzicală, *Izbânda Dragostei* de Vasile Timuș și Soare Z. Soare. S-au lansat atunci patru șlagăre: *Mammy scump și drag*, *Lăutarii mei*, *Ne-a văzut tot Bucureștiul împreună*, *Țigani mei*. A fost ultimul an în care s-a mai consemnat despre acest teatru. Războiul a dus la închiderea acestei grădini de vară.

Teatrografie – Grădina Izbânda

- 1932 – *Mazel-Tow*; distribuția: Hyman, Sevilla Pastor, Erna Siegler, Askenazi.
- 1934, iunie – *A noastră e izbânda* de Ben-Ali; distribuția: Violeta Ionașcu, Sylvia Kluger, Elena Body, Mimi Kretzulescu, Nina Nicolau, Agnia Bogoslava, Mariana Ciurea, Gigi Cristescu, Lucica Pârvulescu, Florica Demion, Nutzi Ionescu, George Groner, Dan Demetrescu, Ladislau Groff, Puiu Marinescu, Mișu Cassvan, H. Nicolaide, Jean Tomescu, John Davis; regia George Groner; scenografia: Alexandru Caramanlău; coregrafia: Ladislau Groff.
- 1935, premiera 5 iunie – *Domnul de la ora 5*; distribuția: Velimir Maximilian, Renée Annie, Ion Talianu, George Timică, Silvia Dumitrescu, Didi Teodorescu, Renée Presianu, Niculescu-Cadet, Mihai Zirra, Mihăileanu.
- 1935 – *Cine fuse și duse (Une poule sur le mur)* de Leopold Marchand; distribuția: Velimir Maximilian, George Timică, Ion Talianu, Dan Demetrescu, Jenică Constantinescu, Silvia Dumitrescu, Renée Annie, Didi Teodorescu; regia: V. Maximilian; decoruri: Modran.
- 1935 – *Adevărul gol-goluț*, adaptarea lui Pierre Weber după James Montgomeri; distribuția: Velimir Maximilian, Ion Talianu, Vasile Bulandra, Jenică Constantinescu, Marietta Deculescu, Didi Teodorescu, Renée Presianu; regia: V. Maximilian.
- 1936, premiera 22 august – *Umbra galbenă* de L. Mallech; distribuția: Sidy Thal, Adolf Tefner, S. Smilovici, B. Sadigurski; regia: Iacob Sternberg; compozitor: Max Halm; decoruri: George Löwendal și M. Rubinger.
- 1937, 11 iunie – *Comoara* de Shalom Alehem; distribuția: Sidy Thal, Adolf Teffner, Sadigurski, Smilovici; regia Iacob Sternberg; muzica Max Halm.
- 1937 – *Corpus delicti* de Iacob Sternberg și I. Gordin; regia: I. Sternberg; scenografia: G. Löwendal și P. Modreanu.
- 1937 – *Umbra galbenă* de Iacob Sternberg, după Mallech; regia: I. Sternberg; muzica: Max Halm; decoruri: Löwendal și Rubinger.
- 1940 – *Izbânda Bucureștilor*; distribuția: Lulu Nicolau, Nutzi Pantazi, Elisabeta Henția, Virginica Romanovski, Margareta Maxim, Elisabeta Neagu, Zorica Luntzer, Ketty Rusu, Gidgetta Florian, Dan Demetrescu, Al. Giovani, George Groner, Marcel Emilian, Puiu Șerbu, Nae Simionescu, Ion Dinescu, Boris Gavritski; muzica: Elly Roman și Ion Vasilescu; coregrafia: Oleg Danovski; texte: Eugen Mirea; regia: Puiu Maximilian; decoruri: Alexandru Caramanlău.
- 1941, 25 mai – *Izbânda Dragostei* de Vasile Timuș și Soare Z. Soare; distribuția: Silly Vasiliu, Aurel Munteanu, George Groner, Lulu Nicolau, C. Sincu, Ecaterina Ionescu, Coco Demetrescu, Marcel Emilian, Emil Giuan, Ketty Rusu, Lucia Chevalier, C. Obreja, Cornelia Teodosiu; regia: Sică Alexandrescu.

GRĂDINA MARCONI

Era situată pe Calea Griviței, nr. 94. În 1927 grădina a fost luată în antrepriză de regizorul Sică Alexandrescu, proaspăt venit de la Teatrul Național din Cluj, pe care a aranjat-o pentru spectacole teatrale. Stagiunea s-a deschis la 10 iunie 1927 cu *D'ale carnavalului*. Distribuția era mareașă: Ion Morțun – *Crăcănel*, Alexandru Ionescu Ghibericon – *Nae Girimea*, Const. Toneanu – *Iordache*, Mișu Ștefănescu – *Iancu Pampon*, Vily Roman – *Ipistatul*, Toto Ionescu – *Mița Baston*, Nelly Caracioni – *Didina*, Natalia Ștefănescu, Stanca Alexandrescu. Presa anunța deschiderea stagiunii: „*Compania dramatică Teatrul Nostru, care debutează prin a înfăptui mult doritul teatru de cartier. Având sprijinul prețios și înțelegător al dl. Alexandru Hodoș, directorul Teatrului Național, și bucurându-se de concursul larg al inimosului primar de verde, dl. Dr. Nicolae Lupu, Teatrul Nostru se prezintă cu garanții de seriozitate indiscutabile*”.⁹²

În aceeași vară a avut loc o a doua premieră, *Cinematograful* de Blumenthal și Kadelberg, localizare de Paul Gusty, în care a fost remarcat pentru verva jocului actorul Alexandru Ionescu-Ghibericon, fratele profesorului de filosofie Nae Ionescu.

În 1928 Teatrul Mic, condus de Mișu Fotino, închiriază Grădina Marconi pentru perioada estivală. S-au jucat comediile: *Ginerele de prefect*, *Satirul* de Chartrettes și Jaloberte, cu Const. Toneanu și Niculescu-Buzău în rolurile principale, *Isidor cu trei neveste* de Mouezy-Eön și Vercourt, o comedie cu multe scene din viața cazonă pusă în scenă de Ionel Țăranu.

În vara 1930 teatrul din Grădina Marconi s-a numit Teatrul Victoria. Au prezentat spectacole două trupe: artiștii asociați Mielu Constantinescu, Anicuța Cârje-Vlădicescu, Radu Popeea, N. Vulpescu, I. Frimu și trupa de revistă din care făceau parte Lulu Kiriac, Dorel Teodorescu, I. Lorentz, D. Lascu, Titu Protopopescu, Marusica Maximilian.

Compania *Toneanu*, condusă de Sică Alexandrescu și Constantin Toneanu, a deschis stagiunea în iunie 1933 cu *Micul Weber* de Arnold și Bach. Au urmat *Satirul* (*Mon gendre est un satyre*) de Jacques Salabert, în regia lui Mișu Fotino, *Pantalonii lui Moricel*, o adaptare după comedia *Monsieur Chasse* de Feydeau, în regia lui Sică Alexandrescu și decorurile după schițele lui Ion Anestin și Petrescu Muscă.

În 1934 Grădina Marconi a devenit sediul de vară al Teatrului Vesel. Spațiul a fost închiriat de Aurel Ion Maican împreună cu asociații săi regizorul Sică Alexandrescu și finanțatorul Puiu Bereșteanu. Directorul artistic era Aurel Ion Maican. Stagiunea s-a deschis cu *Valsul dimineții*,

⁹² *Rampa*, anul XII, nr. 2573, 25 mai 1927, p. 4.

Aurel Ion Maican

adaptare de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu după Decourt, în regia lui Maican și scenografia Aurei Căpățână. Maican își propusese să dea reprezentațiilor din grădinile de vară „*un caracter absolut artistic*”, care trebuia să se nască din armonia jocului actorilor și plastica decorului. *Valsul dimineții* a fost realizat într-un spațiu fără rampă și fără sufleur, actorii intrând atât din scenă, cât și din părțile laterale. Cortina se folosea doar ca semn că actul s-a sfârșit. Pornind de la ideea că spațiul de joc era întreaga grădină, regizorul Maican a dat o importanță deosebită cromaticii acestui loc: partea de jos a scenei, lojile și rezervatul au fost vopsite în roșu, celelalte spații în alb, iar în

jurul grădinii s-au așezat vase cu flori. Pentru jocul de lumini a montat în spatele grădinii două reflectoare.

La 3 iunie 1935 Teatrul Vesel din Grădina Marconi a prezentat spectacolul *Microbii Bucureștilor*, o adaptare de Paul Gusty după Blumenfeld și Kadelburg. I-a urmat comedia *Figura de la Dorohoi* de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu. După câteva amânări, din cauza timpului nefavorabil, spectacolul s-a jucat până la sfârșitul stagiunii de vară.

Grădina Marconi a fost locul unde comedia era la mare preț. În 1936 Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu au adaptat un text al lui Arnold și Bach, dând naștere spectacolului *La iarbă verde*. Vasiliu Birlic, Niculescu Buzău și Mișu Fotino sunt doar câteva nume din distribuția acestei comedii al cărei succes a fost imens.

Stagiunea anului 1937 a început în luna mai cu spectacolul *Crai de tobă* de Constantin Colonaș, jucat de trupa Teatrului Vesel. A urmat comedia *Fustele de la minister*, localizare de A. de Herz după Maurice Hannequin și Pierre Weber. Aceeași trupă a jucat și în următoarea vară comedia *Sinaia la domiciliu* de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu.

Gr. Vasiliu-Birlic în
„La iarbă verde”

Vara anului 1940 a adus pe scena de la Marconi două trupe: cea a Teatrului Vesel și cea a Companiei Izbânda. Prima a deschis stagiunea în iunie 1940 cu o localizare de Paul Gusty, *Cinematograful*, cea de-a doua a prezentat comedia muzicală *Colț cu Brezoianu* de Puiu Maximilian și H. Nicolaide.

În 1941 A.I. Maican împreună cu Puiu Maximilian au înființat o trupă de revistă, care a prezentat pe scena de la Marconi spectacolele: *Marconi la Marconi*, *Noi reviste* și *Parada Victoriei*. Spectacolul *Marconi la Marconi*, în regia lui Aurel Ion Maican și scenografia lui Theodor Kiriacoff, aducea ceva din frumusețea spectacolelor montate în anii '30 la Teatrul Național din Iași. Montarea era grandioasă, cu o serie de inovații tehnice. Au construit o pasarelă ovală unde aveau loc baleturile, puse în valoare prin jocul de lumini produs de un sistem de reflectoare mobile. Efectul vizual era fascinant. Spectacolul nu a avut o viață lungă din cauza camuflajului impus de autorități. Era vreme de război.

*

În vara lui 1942 A.I. Maican ieșind din asociația cu Puiu Maximilian a creat o altă trupă împreună cu fratele său, Geo Maican. Din acest ansamblu făceau parte actorii Ionel Țăranu, Geo Maican, Fifi Harad, Marcel Anghelescu și G. Sion. La 10 iulie 1942 s-a deschis stagiunea cu spectacolul *Femeile nu mint niciodată*⁹³ de Iulius Horst. La începutul lunii august Maican a hotărât ca spectacolele să înceapă de la ora 18. S-a realizat o rețetă de 38.000 lei. Era un adevărat record de încasare. Deși totul mergea atât de bine, la puțină vreme cei doi frați Maican au fost dați în judecată. Fuseseră învinuiți de speculă din cauza faptului că ridicaseră prețul билетelor fără să fi cerut autorizație de la Ministerul Economiei Naționale. Fapta era considerată „crimă de sabotaj”. În urma

⁹³ Nicolae Carandino, în *Grădina Marconi. Femeile nu mint niciodată*, din *Rampa (teatrală și cinematografică)*, anul II, nr. 34, 26 iulie 1942, p. 3: „În teatru însă, calitatea directorului de scenă se poate constata chiar în întreprinderi închinat succesului efemer, chiar sub acel semn al provizoratului, caracteristic montărilor de vară. Piesa lui Iuliu Horst, adaptată și probabil tradusă după criterii comerciale, nu merită întârzierea cronicarului doritor să semnaleze doar grăunțele de aur, în nisipul fără sfârșit al trivialității rentabile. Piesa este o farsă, care țesută pe temeiul de etern ridicol al coarnelor unanime, nu sfidează nici bunul simț, nici morala curentă. Construită după o rețetă care are drept singur scop să menajeze nevoile de amuzament ale unui public opac față de ale artei, dar dornic să se amuze, comedia își va împlini rosturile în cartier. Contribuția lui A.I. Maican la spectacol este vizibilă într-un anume stil de joc și mai ales în efortul pe care l-a cheltuit de a adopta o distribuție în majoritatea ei obișnuită cu teatrul de revistă. [...] Nu este locul să vorbim de calitățile artistice ale unui spectacol în care arta a izbutit foarte rar să se strecoare, dar ar fi nedrept să trecem cu vederea virtuțile lui distractive.”

unui control asemănător și la celelalte teatre particulare s-a găsit aceeași neregulă. Pus într-o situație delicată, Ministerul Economiei nu a acceptat tarifele impuse de teatre și a cerut să se revină la prețurile vechi. Renunțând la procesele de „crimă de sabotaj”, i-a obligat, în schimb, pe toți directorii teatrelor să fixeze o reducere de 15% la matineele de duminică și 30% la cele din cursul săptămânii. Vremurile erau grele!

Ultimul spectacol jucat pe această scenă a fost în 1943. Este vorba de opereta *Miți-Biți, Piți* de Adrian Pascu și Raoul Scully, în interpretarea unei trupe conduse de actorul Handoca. Războiul și situația dificilă în care se afla țara au dus la dispariția acestei scene.

Teatrografie – Grădina Marconi

- 1927, 10 iunie – *D'ale carnavalului* de I.L. Caragiale; distribuția: Ion Morțun – *Crăcănel*, Alexandru Ghibericon – *Nae Girimea*, Const. Toneanu – *Iordache*, Mișu Ștefănescu – *Iancu Pampon*, Vily Roman – *Ipistatul*, Toto Ionescu – *Mița Baston*, Nelly Caracioni – *Didina*, Natalia Ștefănescu, Stanca Alexandrescu.
- 1927 – *Cinematograful*, localizare de Paul Gusty, după Blumnenthal și Kadelburg; distribuția: Ion Morțun, Vasile Brezeanu, Nora Piacentini, Vily Roman, Nelly Caracioni, Natalia Ștefănescu, C. Theodoru, Alexandru Ghibericon; regia: Sică Alexandrescu.
- 1928 – *Izidor cu trei neveste* de Mouezy-Eön și Vercourt; distribuția: Ionel Țăranu, N. Niculescu-Buzău, G. Chamel, N. Stroe, Renée Annie, Annie Capustin.
- 1933 – *Micul Weber* de Arnold și Bach; distribuția: Const. Toneanu, Ionel Țăranu, Ion Morțun, Grigore Vasiliu, Ion Dinescu, Didy Teodorescu, Annie Capustin, Renée Annie, Cella Marion; regia Sică Alexandrescu.
- 1933 – *Satirul* de Jacques Salabert; distribuția: Ionel Țăranu, Mișu Fotino, Grigore Vasiliu, Annie Capustin, Didy Teodorescu, Renée Annie.
- 1933 – *Pantalonii lui Moricel*, adaptare după Georges Feydeau; distribuția: Const. Toneanu, Ionel Țăranu, Coco Demetrescu, Grigore Vasiliu, Ion Dinescu, Didy Teodorescu, Renée Annie, Cella Marion; regia: Sică Alexandrescu; schițele de decor: Ion Anestin și Petrescu Muscă.
- 1934 – *Valsul dimineții*; adaptare după Grenett Dancourt, de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu; distribuția: Mișu Fotino, Mania Antonova, Nora Piacentini, Renée Annie, Maria Wauvrina, Grigore Vasiliu-Breloc, Geo Răzvan, Nicolae Gărdescu, Vally Teodorescu, Fifi Harad, Nicolae Gărdescu, Romeo Lăzărescu, Coco Demetrescu, G. Chamel, M. Iordănescu-Bruno, Alexandru Brunetti, Cecilia Niculescu; regia: Aurel Ion Maican; scenografia: Aura Căpățână.
- 1935, 3 iunie – *Microbii Bucureștilor*, adaptare de Paul Gusty, după Blumenfeld și

- Kadelburg; distribuția: Ion Morțun, George Chamel, Tantz Cutava-Barozzi, Chr. Etterle, M. Iordănescu Bruno, Nora Piacentini, Veronica Vasiliu, Șt. Cruțescu, Fifi Harad, Grigore Vasiliu, Tina Radu, Romeo Lăzărescu; regia: Sică Alexandrescu.
- 1935, premiera 30 iunie – *Figura de la Dorohoi* de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu; regia: Sică Alexandrescu; distribuția: Tanți Cutava-Barozzi, Grigore Vasiliu, Nora Piacentini, Ion Morțun, Ionel Țăranu, Cella Marion, Fifi Harad, Florin Scărlătescu, Romeo Lăzărescu.
- 1936 – *La iarbă verde*, adaptare de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu, după Arnold și Bach; distribuția: Vasiliu Birlic, Niculescu-Buzău, Mișu Fotino, Nora Piacentini, Maria Wauvrina, Fifi Harad, Emil Botta, Tina Radu, Angela Mateescu, Suzi Iupceanu, Letiția Lorența, Mircea Axente, George Chamel, Costache Antoniu, Romeo Lăzărescu, Geo Maican.
- 1937 – *Crai de tobă* de Const. Colonaș; distribuția: Maria Wauvrina, Fifi Harad, Sofica Ionescu, Jules Cazaban, Coty Hociung, Niculescu-Cadet, Milică Milian, Mircea Axente, Aurel Athanasescu; regia: Ion Șahighian.
- 1937 – *Fustele de la minister*, localizare de A. de Herz după Maurice Hannequin și Pierre Weber; distribuția: Vasiliu-Birlic, Mișu Fotino, Niculescu-Buzău, Jules Cazaban, Maria Wauvrina, Mania Antonova, Geo Maican, Niculescu-Cadet, M. Iordănescu-Bruno, Ion Talianu, Beate Fredanov; regia: A.I. Maican; decoruri Alexandru Caramanlău.
- 1938 – *Sinaia la domiciliu* de Sică Alexandrescu și Tudor Mușatescu; distribuția: Silvia Fulda, Renée Annie, Catușa Elvass, Velimir Maximilian, Mișu Fotino, Vasiliu Birlic, Agnia Bogoslava, Renée Presianu.
- 1940 – *Cinematograful*, localizare de Paul Gusty; distribuția: Ion Morțun, Alexandru Ghibericon, Silvia Dumitrescu, Maria Wauvrina, Vasile Brezeanu; decoruri și costume: W. Siegfried.
- 1940 – *Colț cu Brezoianu* de Puiu Maximilian și H. Nicolaide; distribuția: H. Nicolaide, Dan Demetrescu, Nae Simionescu, Marcel Emilian, Ionel Dinescu, Elisabeta Henția, Sofica Ionescu, Jana Doljan, Ketty Rusu, Zorica Luntzer, Marga Burg, Gigeta Florian, Elisabeta Neagu, Mary Theodorescu, Benny; la pupitru dirijoral: Elly Roman.
- 1941, premiera 18 iunie – *Marconi la Marconi*; distribuția: Mia Apostolescu, Mia Steriade, Annie Siomin, Mariana Marian, Lulu Niculescu, Lucia Șerbănescu, Nutzi Stănescu.
- 1942, premiera 10 iulie – *Femeile nu mint niciodată* de Iulius Horst; distribuția: Ionel Țăranu, George Groner, Alexandru Giugaru, Geo Maican, Jeana Costa, Lucie Chevalier, Eveline Gruia; regia: Aurel Ion Maican.
- 1943 – *Miți-Biți, Piți* de Adrian Pascu și Raoul Scully; distribuția: Coty Hociung, Ecaterina Ionescu, Lulu Nicolau, Tity Mihăilescu, Zizi Șerban, Marcel Emilian, Mia Stănculescu; regia: Val Mugur; scenografia: Victor Feodorov.

ALTE GRĂDINI

GRĂDINA AMICIȚIA se afla la intrarea în Cișmigiu și patronul încropise o scenă după modelul celorlalte grădini. În iulie 1879 o trupă condusă de Carl Fürst cerea autorizație Direcției Generale a Teatrelor pentru a putea să-și desfășoare activitatea artistică. Avea un repertoriu din cuplete și șansonete: *Împăcăciunea*, *Un băiet în virtute*, *O întâmplare*; *Pescarul și croitorul*, *Bărbatul șiret*, *Croitorul în mansardă*, *Cândva la tutungerie*, *Însurătoarea*, *Haimanaua*.

În august al aceluiași an Clara Langl primește autorizație de la Direcția Generală a Teatrelor, în vederea susținerii unui program de canțonete.

GRĂDINA COMERCIALĂ era situată în Calea Văcărești, nr. 24. La data 15/21 mai 1900 patronul grădinii, F. Fränkel cerea autorizație de funcționare în vederea susținerii unor spectacole muzicale de către o trupă italiană. Aceasta avea în componența sa 10 artiști care cântau la vioară și mandolină și era condusă de Maffiodetti Giovanni. Intrarea în grădină era 50 de bani.

GRĂDINA BELLE-VUE a fost printre primele locuri din București unde s-au susținut programe artistice. Trupe de teatru poposeau mai rar în această grădină, dar cele instrumental-muzicale au fost prezente mult mai des. În luna mai 1864 violonistul Luis Wiest⁹⁴ cerea aprobarea Direcției Generale a Teatrelor pentru un împrumut de instrumente de la Teatrul cel Mare, în vederea susținerii unor serate muzicale.

GRĂDINA ELDORADO (FRANKLIN) adesea și-a schimbat adresa. În 1882 era situată în str. Șaguna și se ajungea la ea trecând prin str. Episcopiei. La vremea aceea era frecventată de cunoscuți oameni politici Nicolae Flevea, baronul Ștefan Bellio, Alexandru Marghiloman, chiar și mitropolitul Calinic.

În 1894 era situată pe str. Poșta-Veche, nr. 14, iar prin 1897 se afla în str. Doamnei, nr. 2. Scena acestei grădini era destinată, în special, studenților de la Conservator și unor actori mai puțin cunoscuți, care încercau să câștige

⁹⁴ Louis (Luis) Wiest s-a născut în Austria, în orașul Keno, la 1818. Domnitorul Țării Românești, de la acea vreme, a cerut Conservatorului din Viena un maestru de muzică pentru a-l angaja în țară. I-a fost trimis Louis Wiest, care nu a mai plecat niciodată. A adus o contribuție substanțială la dezvoltarea artei muzicale pe teritoriul românesc.

un ban pe timpul verii. Un anume Gheorghe Anghelescu a închiriat-o în 1897 pentru a da reprezentații teatrale. S-au jucat comediile într-un act *Doi surzi*, *Pașaportul unei actrițe*, *Mireasa și iapa*, *Lița pescărița*, *Teatru în teatru*, *Uite popa nu e popa*, *Fă-mi plăcerea și mă bate*, *Inimii nu ai ce-i face*. Apoi, scena de la Eldorado ani de zile nu și-a mai găsit un investitor.

La 24 mai 1924 presa consemna prezența unei trupe condusă de Emil Bobescu, care a prezentat spectacolul de revistă *Din turf în turf* de Aur d'Algi. Ziarul *Rampa* din 11 iunie 1924 dădea știrea că trupa care jucase la grădina Franklin și-a încheiat stagiunea. Apoi, informațiile despre acest loc au încetat să mai apară.

Teatrografie – Grădina Eldorado

1924, premiera 24 mai – *Din turf în turf* de Aur d'Algi; distribuția: Zizi Moșoianu, Dodelle Stănescu, Iorgu Tomescu, Florea Mateescu, George Băcleșeanu, Lascu.

GRĂDINA „STEAUA ROȘIE” a fost situată în Calea Văcărești. Scena acestei grădini era frecventată, îndeosebi, de trupele evreiești. Dar nu au lipsit nici cele românești, după cum aflăm din memoriile lui Const. Nottara. Renumitul actor a jucat în vara anului 1875 în spectacolele: *O toaletă neisprăvită*, *Socrul unui ginere*, *Fata lui Kir Trancu*, *1 aprilie-stil nou*.

GRĂDINA LA LUMEA NOUĂ (PATZAK)

Numele lui Carol Patzac (Karl, Carl – în documentele din Arhivele Naționale ale României) apare legat de multe grădini de vară. În 1875 stabilimentul lui Patzac, îl întâlnim „La Lumea Nouă” situat în antreul Cișmigiu, str. Carol, nr. 15. Își angajase o trupă care interpreta arii de operetă, cuplete și române. Carol Patzac a avut în antrepriză și Grădinile Walhala și Ambasadori. Era un negustor căruia grădinile de vară îi aduceau un venit substanțial și știa că întotdeauna o scenă de teatru e bine venită pentru atracția mușterilor.

GRĂDINA WALHALA se afla pe locul fostului hipodrom din Piața Constantin-Vodă unde ulterior s-a construit Palatul Poștelor, azi Muzeul de Istorie. Hipodromul a fost luat în antrepriză de coaforul Panița, care l-a transformat într-un teatru. Cupletistul I.D. Ionescu a închiriat acest loc, i-a adus o serie de îmbunătățiri, i-a construit o scenă mare, cu loji în față. Deschiderea acestei grădini de vară s-a făcut la 18 octombrie 1875.

Alături de I.D. Ionescu activa și orchestra condusă de Ionică Dinicu. De asemenea cântăreața franceză Mary Fanelly era atracția serilor la Walhala. Aici au jucat titanii teatrului românesc: Grigore Manolescu, Mihail Pascaly și Constantin Nottara.

GRĂDINA ȚIPTER a fost așezată pe malul Dâmboviței, la colțul străzii Sf. Constantin, în apropierea Cișmigiului. Era un local de mâna a treia unde se dădeau și baluri. I.D. Ionescu, în pauzele spectacolelor de la Union alerga la Țipter și prezenta câteva cuplete.

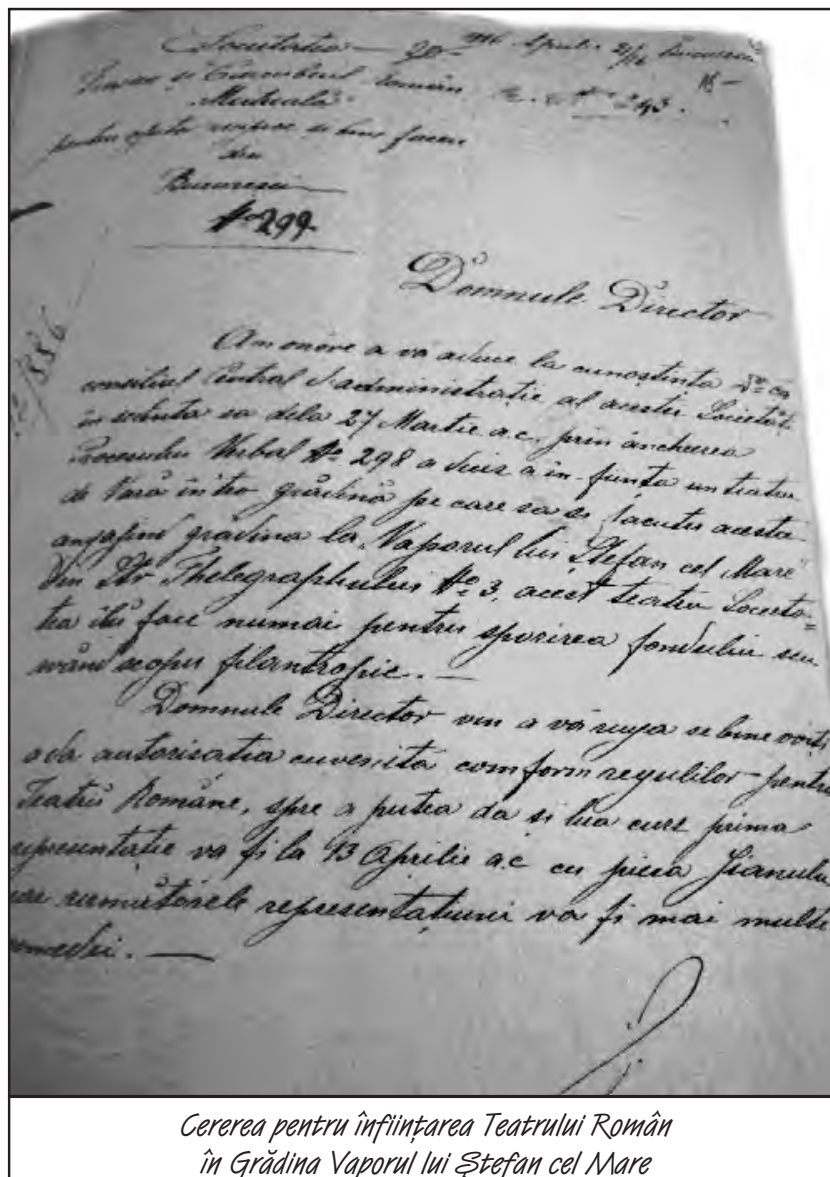
GRĂDINA SUVENIR s-a aflat pe str. Batiștei unde, pe la 1885, se cântau operete într-un act. În vara lui 1888 bucureștenii au avut bucuria să audă *Dunărea albastră* sub bagheta dirijorală a lui Ivanovici. Se mai spune că această grădină era căutată pentru locurile tainice din spatele boschetelor și pentru excelenta mâncare de la restaurant. Adesea era vizitată de oamenii importanți ai României ca: Ion Brătianu sau prefectul Moruzzi. La Grădina Suvenir teatrul era prezent mai rar. Mai târziu locul a fost cumpărat de un politician, Constantin Stoicescu, care și-a construit o casă.

GRĂDINA POMUL VERDE (fostă **TOMIS**) era situată în Calea Văcărești, nr. 1. În noiembrie 1878 pe scena improvizată din interiorul restaurantului juca o trupă evreiască din componența căreia făceau parte Zillerman, Mogulescu și Goldstern. În vara lui 1885 dădea reprezentații teatrale trupa lui George Bossianu. La Pomul Verde au jucat trupele conduse de I.D. Ionescu și Avram Golfaden. Mare succes de public a avut Goldfaden cu revista-feerie *Sulamita*. Pe la sfârșitul anului 1899 Pomul Verde aparținea doamnei Zinca Spiru Nicolau. Noul antreprenor, Goldstein, a schimbat numele grădinii Pomului Verde în Grădina *Aurora*.

GRĂDINA FORTUNA din strada Teilor (suburbia Pielari), nr. 42 își improvizase o scenă care a găzduit în 1885 trupa lui Grigore Bădescu, Theodor Petrescu și Niculescu. S-au jucat piesele: *Meșterul Manole*, *Smărăndița*, *Jianu*, *Maior Buimăcilă*, *Lipitorile satului*, *Un amor neașteptat*. Tot aici a jucat și trupa actorului Ion Lupescu.

GRĂDINA VAPORUL ȘTEFAN CEL MARE. La 27 martie 1886 Societatea Mutuală pentru ajutor reciproc și binefacere Traian și Curcubeul Român înființa în Grădina de vară „*Vaporul lui Ștefan cel Mare*“, din strada Telegrafului, nr. 3, Teatrul Român⁹⁵.

⁹⁵ Arhivele Națională, fondul: Teatrul Național, dosarul 41/1886.

Societatea a primit autorizația pentru a putea da reprezentații teatrale. Din trupă făceau parte: Ion Armășescu (director de scenă), Panaitescu, N. Marinescu, V. Niculescu, I. Ștefănescu, G. Dumitrescu, G. Teodorescu, A. Alexandrescu, Fl. Georgescu, domnișoarele Georgescu și I. Alexandrescu și doamna N. Popovici. Repertoriul era în totalitate românesc: *Jianul-căpitan haiduc*, *Bujor haiduc*, *Fata codrilor*, *Vlăduțul mamei*, *Paracliserul*, *Păcală* și *Tândală*, *Păcatele bărbaților*, *Primarul și gardistul*, *Banii învie morții*.

GRĂDINA LOCALULUI NIȚĂ STERE era situată în strada Aquila, nr. 8 din Dealul Spirii. În prima cerere de autorizație ea apare în strada 10 Septembrie: „*Domnule director, mai mulți studenți sub direcțiunea subsemnatului (Petre Cosman) voind a face un teatru pentru distracție în o Grădină din Dealul Spirii, str. 10 Septembrie, cu onor vă rog să binevoiți a ne da cuvenita aprobare*”.⁹⁶ Trupa era formată din: Petre Gălbineanu, Petre Cosman, Grigoriu, N. Dimitrescu. Într-o altă cerere a aceleiași trupe, înregistrată la Direcția Generală a Teatrelor în 28/9 august 1886, este atașată și lista pieselor care urmau a fi jucate după cum urmează: *Lipitorile satului, Lumpatius vagabondus, Vlad Țepeș, Ștefăniță Vodă, Bărbierul din Sevilla, Smărăndița – fata primarului, Doi morți vii, Paragraful 37, Steaua României, Păcatele bărbaților, Dinte pentru dinte, Lupescu actoraș, Piatra din casă, Vlăduțul mamei, Cina fără sfârșit, Părul femeii mele, Rusaliile, Kir Zuliaridi, Hoții prinși, Drumul de fier, Păcală și Tândală, Boier și ișlic, Dascălul pomană, Veteran pompier*. Grădina a funcționat mulți ani, fără însă a se dovedi continuitatea vreunei activități teatrale.

GRĂDINA EDEN se afla la numărul 24 din strada Academiei. În septembrie 1886 localul aparținea doamnei Ostreicher unde se dădeau spectacole muzicale: românești, franțuzești, nemțești cu acompaniament de pian sub direcția lui Louis Hofmann. „*Costumele vor fi distinse*”, se specifica în cererea către Direcția Teatrelor. În repertoriu apăreau titlurile: *Nu e așa, Regina, Străinule, Nu te pot uita, Amor*.

GRĂDINA ODESSA prezenta pe la 1878 spectacole de teatru fără avizul direcțiunii, după cum arată documentul de mai jos:

„*Domnule, Director, în strada St.-ului Ion Nou, nr. 19 s-a deschis o grădină nouă, numită Odessa, și fără prealabila autorizare și învoire, chiar astă seară se joacă mai toate piesele din repertoriul meu, proprietatea mea. Asemenea diferende știind că se judecă în ultimă instanță de Domnia Voastră, Domnule Director, după Legea și Regulamentul Theatrelor fac apel la dreptatea Domniei Voastre, rugându-vă să binevoiți a dispoza cele ce veți binevoi a găsi de cuviință. Primiți vă rog, domnule Director, asigurarea osebitei mele considerațiuni. Avram Goldfaden, strada Negru-Vodă, nr 10*”.⁹⁷

⁹⁶ Arhivele Naționale ale României, fond: Teatrul Național, inventar 2344; dosar 41/1886; cererea din 4/10 aug. 1886, nr. 424. În dosarul 41/1886, fila 39, fond TNB se află autorizația de funcționare nr. 209 din 11 august 1886, dată de primăria Capitalei, cu adresa în str. Aquila, nr. 8, secțiunea V, ocolul III.

⁹⁷ Arhivele Naționale ale României; fond: Teatrul Național, dosar. 49/1878, fila 21.

Trupa împetricinată era condusă de I. Gradner și avea în componență pe: J. Basemberg, El. Spivacovsky, Șapira, M. Bandarevsky. Obligat de lege, I. Gradner a fost nevoit să schimbe repertoriul după cum urmează: *Doi intriganți* – dramă în 5 acte, *Fata capricioasă* – o melodramă în 4 acte, *Fanatismul* – operetă comică în 4 acte, *Lumpatiu Vagabondus* – comedie în 3 acte, *Actorul Sullivan* – melodramă în 3 acte, *Tâlharul copil* – melodramă, *Comedie sau adevăr* – vodevil într-un act, *Insula sălbatică* – dramă în 2 acte, *Chibriturile* – vodevil, *Patru mâțe într-un sac* – vodevil, *Doi zăpăciți* – vodevil, *Catârul* – vodevil.

GRĂDINA „GRAND ETABLEMENT HUGO” (fostă **GRĂDINĂ SINAIA**) a fost situată în str. Academiei, nr. 2. În 1889, potrivit anunțurilor de la rubrica spectacole din ziarul *Naționalul*, grădina se numea Collaro unde la 8 iulie 1889 a avut loc un concert vocal instrumental în beneficiul profesorului Anton Knesel.

Trebuie remarcat faptul că schimbarea proprietarului aducea după sine și schimbări în programul artistic. Așa s-a întâmplat în vremea când grădina l-a avut proprietar pe Hugo, care, vrând să atragă clienții, a adăugat spectacolele muzicale și pe cele teatrale. I.D. Ionescu a fost unul dintre artiștii care a jucat în verile anilor 1898-1900. La 28 iulie 1900 I.D. Ionescu a fost văzut pentru ultima dată pe scenă. În 31 iulie a încetat din viață la Sinaia în cea mai cruntă sărăcie. Soția sa, Epifania Ionescu, telegrafia lui Gheorghe Moceanu „*Ionescu a murit. Rog dați reprezentație pentru a-l putea înmormânta*”.

GRĂDINA ROMA era situată la numărul 29 din strada Schitu Măgureanu, și-l avea patron pe la 1896 pe domnul Dadich. În vara lui 1897 pe scena improvizată din grădină au putut fi văzute spectacole de teatru de păpuși. Prin 1899 Ion Lupescu împreună cu un alt actor de la Teatrul Național din Iași, N.A. Bogdan, au jucat câteva comedii.

GRĂDINA CASINO și-a avut sediul pe aceeași stradă a Academiei, zona cea mai populată cu teatre de vară. La 1896 proprietarul grădinii era Georg Eger, care la început aducea numai trupe de operetă, apoi a început să invite și trupe de teatru. Dacă în 1897 cânta o trupa de operetă din Italia, în următorul an Nicu Poenaru, Petre Liciu, Constantin Grigoriu, Iancu Brezeanu, Lucrezia Brezeanu și Ion Montaureanu încântau publicul cu spectacole de comedie și operetă. În vara lui 1899 a jucat trupa lui Aurelian Barbelian comediiile: *Crimă fără sfârșit*, *Vlăduțul mamei*, *Primarul și gardistul*, *Paragraful*, *Vlăduță patriot*, *Cărlanii*, *Vila la șosea*, *Tâmpilă*,

Mireasa și iapa. Nu au lipsit nici cântonetele: *Cometa*, *Holera*, *Ordonanța*, *Stăncuța*, *Costache Ciripescu*, *Soldatul Rămurea*, *Ovreiul în gardă* etc.

GRĂDINA BERĂRIA TRIUMFUL, fostă Grădină *Bristol*, devenită ulterior Grădina *Carpați* a fost situată pe strada Academiei. Teatrul de vară s-a deschis în 1902⁹⁸. Această grădină era foarte spațioasă, arăta ca un parc plin de verdeță așezat în inima Bucureștilor. Antreprenorul de atunci, Orezeanu, i-a propus actorului Niculescu-Buzău să ridice o scenă, să așeze în grădină 60 de scaune cu prețul de un 1 leu, iar restul spațiului să fie ocupat de mese unde fiecare consumator să dea 50 de bani pe scaun. Grădina era iluminată cu gaz aerian, iar la poartă avea o stea iluminată.

Pe strada Academiei

Mai era și un afiș scris de mână, care anunța spectacolele. Scena se afla lângă bucătăria restaurantului, iar actorii erau supuși la un adevărat chin din cauza mirosurilor îmbietoare ale bucatelor. Stagiunea s-a deschis cu *Primul bărbat din Franța*. Spectacolul s-a încheiat cu mare succes la publicul bucureștean. Seară de seară grădina era arhiplină, iar câștigul pe măsură. Numai că Orezeanu începuse să introducă lume fără ca aceasta să plătească. Supărat, Niculescu-Buzău s-a mutat la Grădina *Rașca*. Locul lui

⁹⁸ Actorul Niculescu-Buzău susține, în *Suveniruri teatrale*, că stagiunea de la Grădina Triumful s-a deschis în 1901. Cronicarul Faust Mohr precizează, în *Amintirile unui spectator*, că s-a deschis în 1902. Am ales a doua variantă deoarece Faust Mohr în cartea sa, apărută în 1937, a apelat nu doar la propria memorie, ci și la consemnările din presa vremii.

Buzău a fost luat de trupa lui Nicu Poenaru. Dar se știe că Poenaru era axat mai ales pe operetă, or pe scena improvizată a grădinii *Triumful* spațiul nu-i permitea să prezinte un spectacol de anvergură. A ales o altă soluție: prezentarea unor fragmente din opere cunoscute. Din componența trupei făcea parte și talentatul actor Ion Anestin, care era socrul lui Poenaru. L-a întruchipat pe *Barbu Lăutarul*, apoi a jucat în comedia muzicală *Ulița lunei* și în opereta *Boccacio*. Pe scena de la Triumf au debutat două mari talente ale operetei noastre: primadona Margareta Demetrescu-Dan și tenorul Nicolae Leonard. Trupa lui Nicu Poenaru a mai prezentat în vara aceluia an *Baba Hârca* și *Birja nr. 117*.

Ulterior această grădină s-a numit Carpați.

GRĂDINA ASTORIA s-a aflat lângă Cișmigiu, la numărul 22 din bulevardul Elisabeta. Din vara lui 1913 figurează în presa vremii la rubrica Spectacole teatrale. O primă reprezentare pe această scenă a fost revista *Dacă-ți place*, interpretată de actorii: George Băcleșeanu, Mișu Ștefănescu, Leontina Ioanid, Sofia Ionescu, Nelly Wanda. Dar succesul cel mai mare l-au avut cu revista *Trufandale* de Alfred Moșoiu. Grădina Astoria a fost gazda primitoare a acestei trupe încă câteva veri. S-a menținut câțiva ani în circuitul teatrelor de vară unde aveau loc, cu precădere, spectacole de revistă. În vara lui 1918 la Astoria filmul a fost mult mai prezent decât teatrul. Totuși, revine trupa din 1913 cu aceleași două spectacole *Dacă-ți place* – revista cu prolog de Denis Grigoriu și *Trufandale* de Alfred Moșoiu. În pauzele filmului erau susținute scurte numere de varietate: duet tirolez, comici excentrici sau arii de operă interpretate de tenorul Dumitrescu Dumez. Grădina Astoria devine în vara anului 1919 gazdă pentru trupa condusă de Tantz Elvass, care deschide stagiunea în iulie cu spectacolul *Orient-Expres*. A urmat *Basmul cu cocoșul roșu* de Ion Pribeagu, *Pleașca* de Pepe Georgescu, *Așa cap, așa căciulă* de I.C. Aslan, *Lână-n lână* de George Anonimu, *Ghinion* de Sandu Teleajen.

În anul 1920 s-a înființat Compania de Operetă Elysée condusă de Ignatz Blum. S-au prezentat spectacolele: *Beția de dragoste*, *Baroneasa Lili*, *Gheișa*. Din trupă făceau parte: Virginia Miciora, Jean Niculescu, Gogu Carussy, Nae Ciucurete, Nicu Kanner, Gina Hermeziu, Țuki Eremia. În vara lui 1921 revine aceeași trupă căreia i se alăturaseră trei dive ale revistei românești: Marilena Bodescu, Lizica Petrescu și Matilda Kriegel. În vara anului 1922 Compania Elysée a jucat două opere cunoscute: *Ultimul vals* de Oskar Strauss și *Sylvia* de Emmerich Kálmán. Din 1924 grădina nu a mai fost închiriată, astfel, ea a dispărut de pe lista teatrelor de vară.

Teatrografie – Grădina Astoria

1918 – *Dacă-ți place*; distribuția: George Băcleșeanu, Mișu Ștefănescu, Leontina Ioanid, Sofia Ionescu, Nelly Wanda.

1918, august – *Trufandale* de Alfred Moșoiu; distribuția: Mișu Ștefănescu, George Băcleșeanu, I. Dumitrescu, Leontina Ioanid, Nelly Wanda, Natalia Ștefănescu, Ketty Spirescu, Sofia Ionescu, Ouvrard.

1919, iulie – *Orient-Expres*.

1919, iulie – *Basmul cu cocoșul roșu* de Ion Pribeagu; regia: Tantz Elvass; decoruri: Cantini; dirijor: Alfredo Glatauer; distribuție: Catușa Elvass, Puica Stănescu, Dodelle Stănescu, Ketty Spirescu, Maria Wauvrina, Yvonne Kermo, Iorgu Tomescu, Pepe Georgescu.

1919, 14 iulie – *Pleașca* de Pepe Georgescu.

1919, 27 iulie – *Așa cap, așa căciulă* de I.C. Aslan.

1919, august – *Lână-n lână* de George Anonimu.

1919, septembrie – *Ghinion* de Sandu Teleajen.

GRĂDINA ALCAZAR. Era vis-à-vis de clădirea C.E.C-ului din Calea Victoriei. La început pe acest loc fusese un *Teatru-Circ*. Din 1876 și-a schimbat numele în Alcazar, unde I.D. Ionescu a deschis aici un teatru cu prețul de intrare foarte mic. La reprezentația vodevilului *Lumpatius Vagabondus* de Johann Nepomuk Nestroy succesul a fost fulminant, încât „Ionescu era nevoit să pună jandarmi la intrare de așa mare înghesuială”. Din 1899 Grădina Alcazar apărea atât în presa vremii, cât și în documentele Arhivelor Naționale, cu sediul în strada Câmpineanu, nr. 9. Exista o sală și în interiorul restaurantului. În noiembrie 1899 spectacolele au fost sistate din cauza construcției neadecvate la normele de siguranță pentru consumator-spectator. Prin vara lui 1902 patronul Sidi Micha angajase din nou o trupă de teatru.

Grădina Alcazar a dispărut în urma marilor prefaceri urbanistice de la începutul secolului al XX-lea.

GRĂDINA LUCHIANOFF s-a aflat în Piața Sărindar. În vara lui 1895 I.D. Ionescu prezenta pe scena din grădină cupletele lui Ion Moșoiu, Pantazi Ghica și cântonetele lui Alecsandri.

GRĂDINA BASARABIA a fost situată în Calea Mogoșoaiei, nr. 61. Iorgu Caragiale a prezenta aici spectacole în 1878. „Am făcut o scenă în Grădina numită Basarabia din Calea Mogoșoaiei, nr. 61, de a da

vreo câteva reprezentații teatrale”⁹⁹ – specifică actorul în cererea pentru obținerea autorizației.

GRĂDINA CĂMINUL CULTURAL a fost înființată în 1918 de doi evrei veniți din Basarabia, Iacob Sternberg și Botoschanski erau preocupați de spectacolul de revistă despre care aveau o cu totul altă viziune: „*Revista noastră nu urmărește o distracție ușoară. Un atare lux și-l poate îngădui numai neamurile care în timpul iernii a avut o îmbelșugată activitate teatrală. Întreg repertoriul evreiesc din România este o revistă larmoaiantă, cu hazuri fără haz. Caricatura e acolo dramatizată; dramaticul este caricaturizat. Noi neavând puțința de-a introduce reforme și neavând nici mijloace de-a scoate o publicație a noastră, ne-am hotărât să creăm o tribună de pe care, cu ajutorul unor înjghebări umoristice, să putem, în afară de o critică socială, să-i dăm publicului câte ceva din adevărata literatură evreiască a marilor noștri înaintași și contemporani*”¹⁰⁰.

Primul spectacol a fost *Țimes (Ghiveciul)*, iar cei care i-au dat viață au fost: Segalescu (tatăl și fiul), Berger, Șmilovici, Barbu Lăzăreanu, doamnele Berger, Kresler sub bagheta regizorală a lui Iacob Sternberg. La 28 iulie 1918 a avut loc a doua premieră, *Hop și eu cu țața Lina*, iar în august s-a jucat revista *Foaie verde*. După această vară Grădina Căminul Cultural nu a mai apărut în circuitul teatrelor.

GRĂDINA TEATRULUI CENTRAL a fost înființată în Calea Călărași, peste drum de Biserica Sf. Vineri. Teatrul Central a fost deschis în vara lui 1927 de trupa lui Nae Tomescu. Întreaga vară s-a jucat spectacolul de revistă *Fiecare cu a lui*. Prin anii '30 grădina arăta foarte rău, iar oamenii de cartier, care formau publicul acestei grădini, erau „certați” cu civilizația, dovadă că pe pereți erau lipite afișe de genul: „*Nu mâncați semințe, că mâncați bătaie, Direcțiunea*”.

TEATRUL ELITA (fostă **GRĂDINĂ FRASCATTI**) și-a inaugurat scena de vară la 29 mai 1929 cu revista *Eu mâna ți-o sărut Madame!* de Nikon și Nican, în interpretarea Companiei de revistă „*Cutia cu maimuțe*” de sub direcția lui Alexandru Bărcănescu, George Timică și Nicu Kanner. În 1930 aceeași Nikon și Nican (Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner) au scris revista-operetă *Vinul, muzica și femeia*, în care cuvântul se împletea armonios cu melodii en-vogue. Autorii precizau

⁹⁹ Arhivele Naționale ale României, fond: Teatrul Național, inventar 2344, dosar nr. 49/1878.

¹⁰⁰ Matheiu H. Rareșiu, în *Doi basarabeni. „Ghiveciul” de la Căminul Cultural*, din *Scena*, an II, nr. 147, vineri 7 iunie 1918, p. 2.

într-un interviu că: „*Nu am abandonat genul revistei. Dar nu putem să scriem în vechiul și rabatașul de acum 20 de ani. Lumea se schimbă, evoluează. Prin urmare, și revistei suntem datori să-i imprimăm ritmul vremii. Revista ajunge să crispeze prin nelogicul înlănțuirii scenelor. În Vinul, Muzica și Femeia e un subiect, sunt trei eroi și toate peripețiile lor formează fresca actualității.*”¹⁰¹ Spectacolul avea succes la publicul bucureștean, dar vremea neprielnică a întrerupt o perioadă activitatea de pe scena acestei grădini. În iulie compania de revistă a dat o nouă premieră, *Dai un ban, dar...face!*.

Teatrografie – Teatrul Elita

1929, 29 mai – *Eu mâna ți-o sărut Madame!* de Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner; distribuția: Silly Vasiliu, Jana Doljan, Mia Georgescu, George Timică, George Groner, Gh. Șerbănescu, Nicu Kanner, Rozina Wiquelin; regia: Nicu Kanner; decorurile și costumele: Ion Anestin.

1930, premiera 2 iunie – *Vinul, muzica și femeia* de Nicușor Constantinescu și Nicu Kanner; distribuția: Rozina Wiquelin, Silly Vasiliu, Jana Doljan, Nicu Kanner, Gheorghe Băcleșanu, Nae Simionescu, Lulu Nicolau; regia: Nicu Kanner; scenografia: pictorul Ioanid.

1930, iulie – *Dai un ban, dar... face!* de Nicu Kanner și Nicușor Constantinescu; distribuția: Silly Vasiliu, Rozina Wiquelin, Jana Doljan, Cecile Grigoriu, Constantin Toneanu, Ionel Țăranu, Nicu Kanner.

GRĂDINA VOLTA-BUZEȘTI se afla unde se întretaie Calea Griviței cu strada Buzești. O trupă de actori a închiriat grădina cinematografului Volta pentru a da reprezentații teatrale. La 20 iulie 1918 a avut loc premiera revistei *Unde dai și unde crapă*. După această primă încercare de intrare în circuitul teatrelor de vară ani buni nu s-a mai pomenit de teatrul de la Volta-Buzești. Din iunie 1934 Compania Kanner-Pizone a deschis stagiunea cu spectacolul *E noapte la Volta* de N. Kanner. La sfârșitul lunii august s-a jucat o nouă revistă a lui Kanner, *Valsul nopții*.

În 1936 Liviu Floru încearcă să reînvie opereta pe scena Grădinii Volta-Buzești cu *Café Viena*, după *Cafeneaua cea mică* de Tristan Bernard, pe muzica lui Ralph Benatzky. În 1938 spațiul a fost închiriat de Aurel Maican, directorul Teatrului de Operetă Mogador¹⁰², care a montat una dintre cele mai reușite reviste ale verii, *Opt la zece la finală* de Ion Son (Ion Sava) și Nican (Nicu Kanner), după Richard Kessler și Heinrich Strabitzer. Elena Zamora era vedeta serilor. Venită de la Paris unde avea un contract cu

¹⁰¹ *Rampa*, anul X, nr. 3705, 1 iunie 1930, p. 4.

¹⁰² Sediul acestui teatru se afla la Grădina Volta-Buzești.

Grigore Vasiliu Birlic

unul dintre teatrele de acolo, Elena Zamora mărturisea într-un interviu din ziarul *Rampa*: „Încântată fiind de regizorul și directorul Maican, i-am propus că la prima lui chemare voi fi alături de el. Și iată că prilejul s-a ivit și am înțeles să-mi țin promisiunea cu riscul de-a amâna stagiunea de la Paris.” Spectacolul era anunțat ca o reînviere a teatrului de operetă, a artei lui Leonard și a Marioarei Cinski.

În vara anului 1940 directorul Teatrului Volta-Buzești, Bebe Păltinișeanu, l-a angajat pe actorul Vasiliu Birlic. Charismaticul actor a asigurat succesul farsei muzicale *Acceleratul 402*. Simpla lui apariție făcea ca seară de seară grădina să fie luată cu asalt de către spectatori. Prin luna aprilie din 1941 grădina a fost închiriată de Maria Filotti, care la rândul ei a subînchiriat-o unei trupe a teatrului condus de Constantin Tănase. Au jucat comedia muzicală cu structură de farsă, *Firfircă* de Vasilache și Cristodulo.

Activitatea teatrală din Grădina Volta s-a sistat din cauza războiului.

Teatrografie – Grădina Volta-Buzești

- 1934 – *E noapte la Volta* de Nicu Kanner; distribuția: N. Nicolescu-Brună, Willy, Cr. Șerbănescu, Rozina Wiquelin, Lilly Socec, Mia Georgescu, M. Iordănescu, Nicu Kanner, I. Pizone.
- 1936 – *Café Viena*, după *Cafeneaua cea mică* de Tristan Bernard; distribuția: Elena Zamora, Lulu Savu, Tinelle Stavrache, Lucie Chevalier, Aurel Munteanu George Groner, N. Antoniu, Făgădaru; scenografia: Alexandru Caramanlău; regia: N. Kirițescu; muzica: Ralph Benatzky.
- 1938 – *Opt la zece la finală*, de Ion Son (Ion Sava) și Nicu Kanner, după Richard Kessler și Heinrich Strabitzer; distribuție: Maria Sandu, Elena Zamora, Ion Brună, Const. Toneanu, Nutzi Pantazi; regia: Aurel Ion Maican; muzica: Gerd Wilnov.
- 1940 – *Acceleratul 402* de Stroe, Vasilache și Cristodolu; distribuția: Nora Piacentini, Vasiliu Birlic, Virginica Popescu, Ionel Țăranu, Puica Periețeanu, Romeo Lăzărescu, Mircea Șeptilici, Ștefan Decu, I. Antonescu, Lulu Popescu, Fidora Gamberto, Geta Antonescu, Victoria Medeea; decoruri: Theodor Kiriacoff; regia: N. (Nacht) Stroe; conducerea muzicală: Gherase Dendrino.
- 1941 – *Firfircă* de Vasilache și Cristodulo; distribuția: Vasile Vasilache, Ion

Talianu, Trestianu, Piu Mironescu, Puica Periețeanu, Aurel Athanasescu, Tantzî Căpățână, Puica Stănescu, Florica Trestian, Tantzî Săndulescu, Veve Cigallia; regia: Constantin Tănase; muzica: Gherase Dendrino, Vasile Vasilache, Tantzî Căpățână.

TEATRUL DE VARĂ C.A. ROSETTI s-a deschis în 1938 în Grădina Forum, din str. C.A. Rosetti (peste drum de restaurantul Cina). Stagiunea a început cu o comedia muzicală, „*Ascultă Ionescule!...*” și *Domnișoara Butterfly* de Tudor Mușatescu, ambele în direcția de scenă a lui Aurel Ion Maican. Directorul trupei era Tudor Mușatescu. Aceleași spectacole s-au jucat și în vara anului 1940, când războiul aducea vești triste și îngrijorătoare.

„*Contemporani cu cel mai mare măcel pe care l-a cunoscut lumea, îngândurați și chinuiți de neliniște față de imensitatea cataclismului care sfârtecă și însângerează treptat coaja bună și rodnică a pământului, avem nevoie să ne descriem – pentru câteva ore măcar – frunțile și să încercăm să ne smulgem, pentru câteva clipe, din agitația zilnică și continuă în care trăim.*” – mărturisirea Tudor Mușatescu în caietul-program al Teatrului de vară C.A. Rosetti, din 1940.

„*Răsărit ca un mac de țară într-o crăpătură de asfalt urban încins de caniculă*” acest teatru își propune să împlinească „*o înseninare momentană, de reconfort moral*”.

În același program actorul Radu Beligan făcea prezentarea teatrului în versuri:

Grădină de vară

*Fiindcă bunele tradiții conservate-n Capitală
Cer un cadru mai propice peste setea estivală,
Domnul Tudor Mușatescu, vechi patron de bar (acasă),
A găsit că e momentul din anonimat să iasă
Și asociindu-și pe-unul mai candid într-ale vieții
A deschis grădina asta, drept în inima Pieței,
Unde vinde răs la tavă, glume proaspete la ghiață,
Calambururi mult... frapate și din când în când... o rață.*

*Nu e listă pe alese: consumi tot ce ți s-oferă;
Ca să tragă chiul la plată se înșală cine speră:
Banii îi depui 'nainte și apoi îți dau matale
Menu fix: trei acte pline, două pauze (mai goale),
Sosuri fine (cu...efecte) și-un compot ca epilog,
Muzică de Elly Roman și etcaetera. Mă rog!...*

*Ober este domnul Mișu Fotino (a fost și artist)
 Însă Teatrul Comedia îl dă drept... parașutist
 Picollo e Anghelescu – un băiat de viitor
 Căci patronul îl ocheste ca să-l lase succesor:
 Pentru cazuri de insulte ori scandaluri în local
 Iordănescu-Bruno este angajatul special...
 Aveți dreptul, la remiză, să nu achitați un ban
 Dacă nu v-o servi bine domnul „Jules” Cazaban...
 Garderoba este dată-n seama domnișoarei Mia
 Prin urmare toată lumea rog să-și scoată pălăria!
 Țigarete bune vinde domnișoara Gusti Nina
 (Dacă nu vă place genul, treceți vis-à-vis la Cina)
 Personalul tot arată cruntă idiosincrasie
 Pentru ploile nefaste ce-ar avea de gând să vie.¹⁰³*

Teatrografie – Grădina „C.A. Rosetti”

1938 – *Ascultă, Ionescule...!* adaptare de Tudor Mușatescu după *Saisissez-moi!* de Yves Mirande și Gustav Quinson; distribuția: Ninetta Gusti, Mania Antonova, Radu Beligan, Jules Cazaban, Mia Apostolescu, Ecaterina Ionescu, Mișu Fotino, Iordănescu-Bruno, Marcel Anghelescu; muzica: Elly Roman cu texte de Puiu Maximilian, dirijor; H. Schwartzman; decoruri: Theodor Kiriacoff; regia: A.I. Maican.

TEATRUL BREZEANU a fost înființat în 1924 în Calea Griviței și era condus de Lucrezia Brezeanu. Stagiunea s-a deschis la 26 mai 1924 cu *O scrisoare pierdută*. Din distribuție făceau parte Ion Brezeanu și Vasile Toneanu. La 2 iunie au jucat *D'ale carnavalului*, în iulie *Manevrele de toamnă*, iar în august *Avarul*.

TEATRUL COMICILOR își desfășura activitatea pe scena improvizată a unei grădini de vară din Calea Dorobanți. Cel care-l înființase era Victor Negoescu. Stagiunea s-a deschis în iulie 1936 cu spectacolul *Femeia în flăcări*. Condițiile în care aveau loc aceste spectacole erau improprii. Pe tot parcursul derulării reprezentației publicul făcea o adevărată „navetă” între grădina și interiorul localului. Cei care reveneau erau cu mințile înfierbântate de șprițuri, se așezau pe scaune și flecăreau despre problemele lor, ignorând total actul artistic care se desfășura în fața lor. Scopul venirii lor la această grădină era, mai degrabă, unul de socializare, în „aburii” băuturii cu vecinii de cartier.

¹⁰³ Din caietul-program al Teatrului din C.A. Rosetti, 1940.

Teatrografie – Teatrul Comicilor

1936, iulie – *Femeia în flăcări*; distribuția: Nicolae Gărdescu, Stela Popescu, Titi Dragu, Mica Marinescu, Kiki Georgescu, Angela Constantinescu, Victor Negoescu.

TEATRUL DE CARTIER „HALA TRAIAN” a fost înființat în vara anului 1936 de Natalița Pavelescu și se afla în apropierea Halei Traian. Comedia *Delictul din noaptea nunții* de Arnold și Bach a deschis stagiunea verii. Trupa Nataliței Pavelescu încerca să „descrețească” frunțile unor oameni prea puțin obișnuiți cu teatrul. Inițiativa era lăudabilă, dar publicul avea un comportament periferic. În parfum de mici și fleici la grătar, de bere și șpriț s-a jucat a doua comedie, *Parfumul nevesti-mi*, replicile actorilor abia putând să străbată până la urechile celor care voiau să audă.

În 1937 această întreprindere teatrală și-a luat numele de Teatrul de cartier Tempo. Direcția teatrului o dețineau Florica Lupescu și George Lascu. Stagiunea s-a deschis la 26 iunie cu spectacolul *Chestia de aur*. Animatorii acestui teatru își propuseseră să facă „o operă de igienă culturală, ca să mergem la pas cu munca edilitară a primarului nostru general, dl. Al.G. Donescu”. În august a vut loc a doua premieră, *Apărarea are cuvântul* de Petre Bellu. În anul care a urmat la *Tempo* a jucat trupa condusă de actorul Romeo Lăzărescu. Aceeași trupă a revenit în 1940 sub egida Teatrului de cartier „Măscărici”. S-au jucat comediiile *Fructul oprit* și *Încurcă lume*.

Teatrografie – Teatrul de cartier din strada Traian

1936 – *Delictul din noaptea nunții* de Arnold și Bach; distribuția: Ștefan Carabin, Titi Pretipop, Iordănescu, Obreja, Natalița Pavelescu, Veve Cigallia, Lidia Romanescu, Leny Grigoriu, Tantzi Romeo, Nelly Constantinescu, A. Demetrian.

1937, 26 iunie – *Chestia de aur*; distribuția: Florica Lupescu, Charlotte Brodier, Tantzi Soriani, Ștefan Carabin, Gogu Lascu, Titu Protopopescu, Cezar Teodoru.

1940 – *Fructul oprit*; distribuția: Romeo Lăzărescu, Lulu Savu, Lulu Popescu, Mița Stoienu, Mia Steriade, Nutzi Dumitrescu.

1940 – *Încurcă lumea*; distribuția: Romeo Lăzărescu, George Muscelanu, Lulu Popescu, Irina Angelescu, Olly Eftimiu, Alexandru Ilieș.

GRĂDINA CINEMATOGRAFULUI MARNA era situată în strada Buzești. În vara anului 1940 s-a deschis stagiunea teatrală cu revista *Parada răsului*. Trupa, condusă de Titi Mihăilescu, avea în componență pe

Vera Taco, Marușca Maximilian, I. Negrea, I. Lorentz, Gică Mihăilescu, Scarion.

TEATRUL RIO se afla în Calea Călărași, în Grădina Cinematografului Rio. A intrat în circuitul teatrelor de vară în iulie 1932 cu revista *Rio râde* de Nicu Kanner. O parte din actorii trupei erau de la Teatrul Cărbuș. Spectacolul nu a avut succes, ca urmare spațiul a rămas destinat filmului.

Teatrografie – Teatrul Rio

1932 – *Rio râde* de Nicu Kanner; distribuția: Natalița Pavelescu, Rosina Wiquelin, Mica Marinescu, Nicu Kanner, Ionel Țăranu, Dan Demetrescu, Ladislau Groff, Ion Brună.

GRĂDINA LIGII CULTURALE. În iulie 1935 s-a deschis o stagiune de vară la Teatrul Liga culturală din strada Schitu Măgureanu, nr. 1, cu piesa lui Nicolae Iorga *Sarmala, amicul poporului*. Teatrul în aer liber era o mai veche dorință a profesorului Iorga. S-au mai jucat: *Anonimul* și *Băiat de viață*, ambele de Arnold și Bach, *Convertirea Doamnei Președinte* de Iorga (după fiecare spectacol Vasile Brezeanu prezenta *Interpretul*, un act de Tristan Bernard), *Avarul* de Molière și *Băiat de viață*.

Teatrografie – Teatrul Ligii Culturale

1935 – *Sarmala, amicul poporului* de Nicolae Iorga; distribuția: Vasile Brezeanu, Nella Mircescu, Cecilia Bărbulescu, Venera Milicescu, Didi Niculescu, Coty Hociung, Ștefan Carabin, Const. Morțun, George Axente, N. Baltasiu, Viorel Suluțiu, Al. Pătrașcu, D. Mereanu, Al. Bejan, C. Iacobescu.

1935 – *Anonimul* de Arnold și Bach; distribuția: Vasile Brezeanu, Coty Hociung, Ștefan Carabin, C. Morțun, George Acsente, N. Atanasiu, N. Balatasiu, Nella Mircescu, Cecilia Bărbulescu, Venera Milicescu, Relli Brateș, Nidi Niculescu.

1935 – *Băiat de viață*, Arnold și Bach; distribuția: Vasile Brezeanu, Coty Hociung, Bibi Iosef, Rely Botez, N. Massim, Ștefan Carabin, Rada Niculescu, Venera Milicescu.

1935, premiera 1 august – *Convertirea Doamnei Președinte* de Nicolae Iorga; distribuția: Nella Mircescu, Lilly Mihăileanu, Cecilia Bărbulescu, Vasile Brezeanu, Nicolae Massim, C. Morțun.

1935 – *Avarul* de Molière; distribuția: Vasile Brezeanu, Cecilia Bărbulescu, Ninetta Gusti, C. Sincu, C. Iacobeanu, P. Pătrașcu, al. Bejan, N. Antoniu, N. Massim.

ALTE SPAȚII TEATRALE ÎN AER LIBER

ARENELE ROMANE. În vara lui 1914 actrița Ortansa Brăneanu organiza o serie de spectacole în aer liber la Arenele Romane. Ea susținea reîntoarcerea teatrului „*către natură și popor*”, la valorile teatrului antic. Proiectul avea să fie încununat de succes. La 12 iunie 1914, în fața a câtorva mii de spectatori, a avut loc reprezentația *Semiramida* de Sar Paladan cu: Aristide Demetriade, Ion Manolescu, Constanța Demetriade, Gheorghe Storin. Orchestra Ministerului Instrucțiunii era condusă de dirijorul Dumitru Dinică, iar muzica era de Wagner și Glück.

Arenele romane - Semiramida. 1914

S-a mai jucat *Antigona* de Sofocle cu: Romald Bulfinski în *Creon*, Olimpia Bârsan în *Antigona*, Fanny Rebreanu în *Ismena*, iar Gheorghe Storin în *Hemon*. Despre aceste spectacole s-a spus că au fost deficitare din cauza faptului că actorii nu se auzeau, dar dincolo de acest inconvenient acțiunea Ortansei Brăneanu rămânea lăudabilă.

Prin 1927 s-a prezentat spectacolul *Neron* de col. Radomir Călătorescu, cu actorii Ion Livescu și Aristide Demetriade în rolurile principale.

În vara anului 1936 un grup de societari ai Teatrului Național – Ion Manolescu, Maria Filotti, Ion Manu, Alexandru Critico, Niki Dimitriu – au jucat în *Povestea soldatului de la Mărășești* de gen. Gheorghe Drăgănescu.

Teatrografie – Arenele Romane

1914, 12 iunie – *Semiramida* de Sar Paladan; distribuția: Aristide Demetriade, Ion Manolescu, Constanța Demetriade, Gheorghe Storin; orchestra Ministerului Instrucțiunii; dirijor Dumitru Dinică; muzica: Wagner și Glück.

1914 – *Antigona* de Sofocle; distribuția: Romald Bulfinski (Creon), Olimpia Bârsan (Antigona), Fanny Rebreanu (Ismena), iar Gheorghe Storin (Hemon).

1927 – *Neron* de col. Radomir Călătorescu; din distribuție: Ion Livescu și Aristide Demetriade; regia lui Ion Șahighian.

1936 – *Povestea soldatului de la Mărășești* de gen. Gheorghe Drăgănescu; distribuția: Ion Manolescu, Maria Filotti, Ion Manu, Alexandru Critico, Nicu Dimitriu.

TEATRUL COMOEDIA (actualul **TEATRUL ODEON**), proprietate a lui Ion Lahovari, a fost inaugurat în 25 decembrie 1911.

Ion Anestin

Acest edificiu teatral permitea ca sala să fie transformată în cea mai ingenioasă grădină de vară prin deschiderea cupolei. Victor Eftimiu, devenit din iunie 1912 directorul artistic al teatrului, a fost cel care a inaugurat prima stagiune de vară în acest teatru. Își propusese să aducă în fața spectatorului bucureștean un repertoriu românesc. Stagiunea a deschis-o Teatrul Național din Craiova cu piesa *Cobzarul*. Interpretul lui *Barbu Lăutarul* a fost Ion Anestin. Emil Gârleanu, directorul teatrului craiovean, a vorbit atunci despre viața lui Barbu Lăutarul.

Al doilea spectacol al stagiunii a fost poemul dramatic *Stan Cobzarul* de Elena Văcărescu, cu Ion Manolescu în rolul principal. Au urmat *Peșitoarele Oliviei* după William Shakespeare, *Ariciul* și

Marietta Sadova

Sobolul de Victor Eftimiu, *Zodia Porcului*, o farsă în trei acte „scrisă de un domn care și-a pierdut banii la cărți”, după cum anunțau ziarele.

Inițiativa lui Eftimiu a fost reluată mult mai târziu, în 1937, de către regizorul Sică Alexandrescu. Renumitul om de teatru era directorul Teatrului Comedia din 1936. Printr-o serie de schimbări acest teatru a luat înfățișarea unei adevărate grădini de vară. S-au înlocuit fotoliile cu scaune foarte ușoare, s-au montat becuri albastre pentru a crea o cromatică specială, au fost aduse flori naturale, a căror întreținere se ridica la 100.000

lei lunar și care se schimbau la 10 zile. Apoi, s-a deschis cupola teatrului. Deasupra spectatorilor se vedea cerul plin de stele, aerul era ozonat permanent printr-un sistem de ventilație, foyerul fusese la rândul lui transformat într-o elegantă terasă cu un bar ultramodern. Decorația sălii fusese făcută sub îndrumarea pictorului scenograf W. Siegfried. La 6 iunie 1937 s-a deschis stagiunea de vară cu spectacolul *Kontuşovka-Palace* de Nielsen. Spectacolul avea și câteva momente muzicale, care puneau în evidență vocile actorilor. Timică a compus un tangou, interpretat cu măiestrie de Constantin Lungeanu. La 4 august a avut loc premiera *Om de încredere* de Paul Armont și Leopold Marchand. Subiectul piesei era inspirat din viața unui escroc ajuns faimos, Stavisky, interpretat magistral de Ion Iancovescu.

Tanți Cocea

În anul 1938 Teatrul *Comedia* și-a deschis stagiune de vară cu spectacolul *Barza* de André Birbeau. Ultima stagiune estivală, cu bolta deschisă, a fost cea din 1940 când s-au jucat două spectacole: *Banca Nemo* de Louis Verneuil și *Nu divorțez* de Henri Croissière.

Spre deosebire de grădinile de vară, care fuseseră afectate de hotărârea autorităților prin care s-au interzis spectacolele în grădinile de vară din cauza camuflajului, Teatrul de Comedie și-a continuat reprezentațiile teatrale și în verile grele din timpul războiului.

Teatrografie – Teatrul Comedia

- 1912 – *Stan Cobzarul* de Elena Văcărescu; distribuția: Ion Manolescu (*Stan Cobzarul*), Radu Popeea (*Radu Morarul*), d-rele Bebe Stănescu, Wandanelly, Herescu, Geta Kerenbach.
- 1912 – *Peșitoarele Oliviei* după W. Shakespeare; distribuția: Grigore Mărculescu, Radu Popeea, Niculescu, Armășescu.
- 1912, iulie 7 – *Zodia Porcului*; distribuția: Achil Popescu (*Jorj Plevușcă*), Nicu Kanner (*americanul Sam David*), N. Săvulescu (*Popescu*), I. Brătulescu (*Nae Țignal*), Georgian, A. Ionescu, D. Lascu, Aurel Dinu, Jenny Ioanin, Aura Teodosian, Bebe Stănescu, Wandanelly, Olga Țăranu.
- 1937, 6 iunie – *Kontuşovka-Palace* de Nielsen; distribuția: George Timică, Silvia Dumitrescu, Marietta Deculescu, Const. Lungeanu, Silvia Fulda, Sofia Ionescu, Alexandru Finți, Coty Hociung, Romeo Lăzărescu, George Chamel, Emil Botta, Milică Milian, N. Antoniu, Costin Iliescu, M. Iordănescu-Bruno; regia: Sică Alexandrescu; decoruri: W. Siegfried și Alexandru Caramanlău.
- 1937, 4 iunie – *Om de încredere* de Paul Armont și Leopold Marchand; distribuția: Ion Iancovescu, Roman Bulfinski, Mișu Fotino, Nora Piacentini, Silvia Fulda, Marietta Deculescu, Fifi Harad, Alexandru Finți, Vily Ronea, George Chamel, Coty Hociung.
- 1938 – *Barza* de André Birbeau; distribuția: Nelly Sterian, Romald Bulfinski, Cost. Lungeanu, Mircea Axente, Jules Cazaban, George Chamel.
- 1940, premiera 23 iunie – *Banca Nemo* de Louis Verneuil; decoruri W. Siegfried; regia: Ion Șahighian; distribuția: Marietta Sadova (*d-na Nemo*), Fifi Harad (*Charlotte Ramboud*), Marga Hagiescu (*chelnerița*), Romald Bulfinski (*Nemo*), Niky Atanasiu (*Gustav Lebreche*), Ion Talianu (*Vauclin*), Costache Antoniu (*Louis Larnois*), Jenică Constantinescu (*Sebastian Roulot*), C. Economu (*Forestier*), Richard Rang, Milică Milian, Coty Hociung, Geo Barton, N. Antoniu, N. Velculescu, Ionel Manolescu, Călin Botez, Al. Dumitrescu, Costin Iliescu, E. Obreja, Al. Jeles.
- 1940 – *Nu divorțez* de Henri Croissière; distribuția: George Groner, Tanți Cocea, Aurel Munteanu, Silvia Dumitrescu, Vily Ronea, Niculescu Cadet, Richard Rang, Coty Hociung, Maria Wauvrina, Lucia Georgescu, N. Velculescu; muzica: Gherase Dendrino și Nello Manzatti; decoruri: Siegfried.

TEATRUL MUNICIPAL și-a deschis stagiunea de vară în iunie 1942, inspirați de formidabila realizare de la Comedia. Inițiatorii proiectului au deschis plafonul teatrului, au ornamentat foyerul și sala cu flori, transformând totul într-o veritabilă grădină de vară. Spectacolele care s-au jucat au fost: *Procurorul Hallers*, *Deschideți ferestrele* de Carlo Veneziani și *Domnul de la ora cinci* de Maurice Hannequin și P. Verner.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Teatrul din grădinile de vară ale Bucureștilor de altădată a rămas unul dintre cele mai mișcătoare capite din istoria teatrului românesc.

Că spectacolele care s-au desfășurat pe acele scene nu s-au situat în categoria celor de înaltă artă este un fapt mai mult decât evident. Trecând peste neajunsurile acestor reprezentații, în care abundau cabotinajul, expresiile licențioase, bâlbâielile, jocul neinspirat al unor actori, în ideea de-a obține râsul cu orice preț, nu putem să nu recunoaștem faptul că ele au făcut parte din acel pitoresc al Bucureștilor. Fie că s-au aflat în centrul sau la periferia capitalei, scaunele din fața acestor scene erau ocupate, deopotrivă, de o lume pestriță, cu ușor iz de mahala, dar și de protipendada bucureșteană. În funcție de instruirea pe care o avea fiecare, spectatorul trecea prin stări diferite, de la râsul homeric la rictusurile gurii, de la plăcerea de-a asculta vocile unor magnifici interpreți de operetă, la indignarea provocată de impostura unor artiști străini.

Spectacolele de comedie, uneori cu titluri care stârneau ilaritate, făcându-ne acum să zâmbim îngăduitori, erau jucate de artiștii noștri pentru a face rost de bani pe timpul verii. Nu trebuie uitat faptul că actorii Teatrului Național au primit salariu în perioada de vară de-abia din 1905 când directorul Alexandru Davila a cerut-o cu tărie guvernanților de atunci. Multă vreme societarii Naționalului bucureștean au avut interdicția de a apărea pe scenele din grădinile de vară, ulterior reglându-se și acest lucru.

S-a spus adesea că apariția acestor teatre de vară i-a făcut pe actori, regizori și autori să se simtă „prea eliberați” de canoanele artei scenice. Dar multe spectacole au fost jucate cu dăruire și profesionalism. Cum ar fi putut interpreta Nottara pe *Manasse* pe scena de la Rașca sau Dacia altfel decât a făcut-o pe cea de la Național? Ar putea spune cineva că actori de talia lui Grigore Manolescu, Aristizza Romanescu, Constantin Nottara, Ana Popescu, Ion Anestin sau Gheorghe Cârje nu au avut spectacole de-o înaltă ținută artistică în acea perioadă care ține de vremurile patriarhale ale teatrului românesc? Ar putea spune cineva că opereta română nu a urcat pe culmile gloriei la Grădina Oteteleşanu unde voci de aur ca ale lui Nicolae Leonard, Florica Cristoforeanu, Grigore Gabrielescu au răsunat până pe Calea Victoriei? Pe scena Grădinii Blanduzia s-a lansat tangoul, dansul „lasciv și imoral”, iar la Oteteleşanu s-au câștigat inimile bucureștenilor cu nemuritorul vals și cele mai noi operete de la Viena. De la Paris au fost

aduse comediile boulevardiere, care descreșteau cele mai încruntate frunți, deși erau aspru criticate de cronicarii vremii pentru subiectele lor facile.

Cu defecte și calități, spectacolele care s-au desfășurat în grădinile de vară au fost adevărate „binefaceri” pentru sufletele celor care nu aveau bani să meargă la Paris, Viena, Karlsbad sau Roma. Cine nu și-ar dori să poată da timpul înapoi, măcar pentru o seară, și să pătrundă într-o grădină unde, pe-o mică scenă, eroii lui Caragiale să fie interpretați de Mateescu și Hagiescu, Manolescu și Anicuța Popescu, Nottara și Toneanu?

Era timpul să se aducă la lumină acest amplu fenomen teatral, cu bunele și relele lui. Studiul de față nu și-a propus acea analiză profundă a spectacolelor din punct de vedere estetic, ci a încercat să „deseneze” o hartă a Bucureștilor în plină vară, în care grădinile și spectacolele au jucat un rol important în viața de zi cu zi a bucureșteanului și a artiștilor acelor vremuri.

Oricât de cârcotași au fost unii, lansând în diferite publicații articole de „condamnare” la adresa acestor teatre răsărite vară după vară, trebuie recunoscut faptul că prezența acestor oaze de voie bună au dat o savoare aparte Bucureștilor de altădată.

Având convingerea că timpul va scoate la iveală noi informații despre aceste spații teatrale, lucrarea rămâne deschisă pentru viitor.

INDICE DE NUME

A

Achille, George / 60, 64, 89, 99
Ademollo, Adelina / 77
Ademollo, Clotilda / 35
Ademollo, Luigi / 77
Ademollo, Eugenia / 35
Ademollo, Olga / 35
Adler, Beny / 58
Alban, Ecaterina / 84
Albeanu / 64
Alecsandri, Vasile / 13, 30, 33, 34, 39, 40, 48, 49, 130
Alexandrescu, Alexandrina (Duduia) / 19, 24, 25, 29, 64, 89, 101, 141
Alexandrescu, Grigore / 30
Alexandrescu, I. / 125
Alexandrescu, Margareta / 99
Alexandrescu, Ralița / 35
Alexandrescu, Sică / 9, 18, 25, 81, 87, 98, 99, 102, 106, 116, 117, 118, 140, 141
Alexandrescu, S. / 49
Alexandrescu, Stanca / 120, 121
Alexandrescu, Vasile / 25
Almăgeanu, Victoria / 25
Altman, Moșe / 58, 111, 112
Andronescu, Alexandru / 28, 40, 59
Andronescu, D. / 35
Angelescu, S. / 84, 86
Angheluș (naistul) / 25
Angelescu, Jean / 101
Angelescu, Irina / 136

Angelescu, Natalia / 64, 104, 107
Antonescu, Braun / 112
Antonescu, Geta / 103, 133
Antonescu, Ion / 103, 133
Antonescu, M. / 30
Antoniou, Costache / 108, 121
Antoniou, Lia / 104, 107
Antoniou, N. / 108, 115, 133, 137, 141
Apăteanu-Jippa, Elena / 74, 84, 85
Apostolu / 30
Apostolescu, Mia / 18, 95, 101, 103, 106, 107, 108, 121, 135
Apostolescu, Nadia / 112
Armășescu, Ion / 42, 125, 141
Armășescu, Regina / 42
Ask Shalom / 57, 114, 116
Aslan, C. / 129, 130
Aslan, T. / 61
Athanasescu, Aurel / 121, 134
Audran / 77
Aurian, Anny (Annie) / 77
Axelrad (primadona de la Jignitza) / 55
Axente, Mircea / 87, 121, 141
Axente, George / 137

B

Baker, Josephine / 8, 92, 93
Bandarevski. M. / 127
Barbelian, Aurelian / 19, 27, 60, 127
Barlo, Elena / 92, 101
Baronzi, George / 24
Barton, Geo / 141
Basenberg, J. / 127
Basarabescu, N. / 34

Bădescu, Natalia / 84, 85, 86, 124
Bădescu, Ecaterina / 86
Băjenaru, Ion / 16, 44, 47, 50, 59, 64, 71, 73
Bălănescu, Maria / 64, 85, 86
Bălănescu, Simion / 52, 64, 84
Bărbulescu, Telly / 87
Bărcănescu, Alexandru / 16, 18, 59, 60, 64, 83, 86, 89, 100, 101, 131
Bărcănescu, Luiza / 86
Bârsescu, Lucrezzia / 83
Belzer, Nisen / 55
Berariu, Jack / 90, 106, 108
Berr, George / 100
Berger, H. / 57, 131
Bercovici, Israil (Israel) / 54
Benatzky, Ralph / 132, 133
Bengescu-Dabija / 44
Bidescu, Ion / 84, 85, 86
Bianchi / 45
Blanck, Anna / 24
Blum, Ignatz / 87, 127
Bobescu, Aron / 16, 44, 45, 47, 49, 50
Bobescu, Emil / 62, 123
Bobescu, Leon / 44
Bodescu, Dinu (Bodin) / 79, 86, 102, 109, 111
Bodescu, Marilena / 18, 63, 91, 100, 101, 107, 108, 129
Body, Elena / 116
Bogdan, Lori / 34, 102, 111
Bogoslava, Ania / 108, 116, 121
Boian, Nicolae / 64, 65
Botez, Călin / 103, 111, 141
Botez, Elena / 24, 25, 51, 86, 87
Botez, Relly / 137
Botta, Emil / 121, 141

Bovy, Stela / 63, 65, 101
Brătianu, George / 52
Brătianu, Ion / 124
Brezeanu, Ion / 19, 27, 28, 60, 61, 64, 127, 135
Brezeanu, Lucrezzia / 27, 28, 29, 64, 85, 100, 127, 135
Brezeanu, Vasile / 120, 121, 137
Brodier, Charlotte / 87, 136
Brunetti, Alexandru / 120
Bulov (Bulow), Iosif / 9, 57, 109, 110, 111
Burmaz, Elena / 103
Buzău, Elena / 64
Burg, Marga / 121
Burienescu, Zaharia / 17, 40, 41, 42, 43
Buchbinder / 75

C

Calmuski, Leo / 63, 65
Cantacuzino, Constantin Grigore / 24
Caracioni, Nelly / 87, 107, 117, 120
Caragiale, Ion Luca / 8, 18, 24, 25, 29, 31, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 120, 144
Caragiale, Iorgu / 130
Carlé, Charles / 34
Catopol, Alexandru / 39, 41, 73
Catziky, C. / 84, 85
Calvocorescu, E. / 65
Capsali, Floria / 58, 92, 102, 103, 108
Caramanlău, Alexandru / 102, 103, 107, 108, 116, 121, 133, 141
Carabin, Ștefan / 136, 137
Carmen, Sylva / 56
Carussy, Georgescu / 30
Carussy, Gheorghe/George,/Gogu / 59, 60, 62, 71, 72, 73, 74, 77, 80, 83, 84, 85, 86, 87, 129

- Casmann, Nelly / 58
Cassvan, Mișu / 116
Cazaban, Jules / 108, 121, 135, 141
Călinescu, Șt. / 84
Căpățână, Aura / 118, 120
Căpățână, Tantz / 108, 134
Cârje, Anicuța / 87, 117
Cârje, Clotilda / 25
Cârje, Gheorghe / 29, 47, 50, 51, 143
Cârjean, Marga / 64, 65
Cârțan (Badea) / 25
Cerkez, Emil / 76, 86
Cerkez, Dan / 76, 86
Cernea, Silvia / 86
Chamel, George / 120, 121, 141
Charbini, Lucian / 52
Chevalier, Lucie / 121, 133
Cinski, Maria (Marioara) / 16, 18, 59, 62, 63, 65, 77, 84, 89, 133
Ciucurescu, Eugenia / 19, 27, 64
Ciucurescu, Rodica / 100
Ciucurescu, Maria / 19, 25, 27, 39, 41, 42
Ciurea, Mariana / 116
Cigallia, Ionel / 63, 64, 65, 73, 81, 84, 85, 86, 87, 99
Cigallia, Veve / 63, 64, 65, 87, 107, 136
Constandinescu, N. / 35
Constandinescu, S. / 35
Constantinescu, Angela / 86
Constantinescu, Jenică / 141
Constantinescu Maria (Marița Blonda) / 30
Constantinescu, Mișu / 108
Constantinescu, Nicușor (Nicon) / 16, 18, 79, 80, 81, 86, 87, 93, 94, 95, 96, 101, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 131, 132
Constantinescu, Nelly / 112, 116, 136

Constantinescu, Victor / 52
Cosman, Petre / 126
Costa, Jeana / 121
Costescu-Duca / 51, 62
Crețu, I.D. / 34, 42
Crisenghi, Elena / 60
Cristescu, Gigi / 116
Cristescu, I. / 87
Cristescu, Tita / 34, 87
Cristescu, V. / 65
Cristovici, I. / 84
Cristoforeanu, Florica / 78, 84, 85, 86, 143
Cruțescu, St. / 121
Cocea, Tanți / 141, 141
Constantiniu, Ion / 27
Cornescu, Traian / 102, 109
Costescu, C. / 51
Coward, Noël / 82, 87
Croissière, Henri / 140, 141
Culitza, Olga / 27, 88, 99
Cuper, Iosif / 55

D

Dabija, C. / 84, 85
Dalmed, Paul / 67
Damian, Ion / 62
Damian, Gh. / 112
Dan, Margareta / 59, 64, 73, 83, 102, 129
Danovski, Oleg / 112, 116
Dauș, Ludovic / 28
Davis, John / 116
Dănescu, Ana (Anna) / 24, 38

Debeer / 24
Decu, A. / 65
Decu, Ștefan / 19, 89, 99
Deculescu, Marietta / 87, 116, 141
Decoucelle, Pierre / 100
Degeano, Grigore / 30
Delescu, Liliana / 115
Dellemar, Gaston / 14, 15
Demetrescu, Dan / 89, 100, 101, 116, 121, 137,
Demetriade, Aristide / 27, 61, 64, 138, 139
Demetriade, Constanța / 138
Demetrian, Angela / 112, 136
Demetrius, Lucia / 42
Demetrius, Vasile / 42
Demetrescu, Alexandru de Sylva / 100
Demetrescu, Coco / 116, 120
Dendrino, Gherase / 96, 98, 102, 103, 133, 134, 141
Dimitrescu, G. / 30, 34
Dimitrescu, I. / 30
Dinescu, Ion / 102, 103, 107, 108, 116, 120, 121
Dinescu, Tanți / 103
Dinescu, Valer / 102, 107
Dinicu, Goleescu / 11, 12
Dinică Dumitru / 138, 139
Dinicu, Ionică / 31, 124
Dioghenide, Tancred / 84, 85, 86
Dobrescu, Dem. / 96, 97
Dobrescu, Silvia / 86
Dobrică (lăutarul) / 32
Don, Thea / 87
Dornn, F. / 40
Dragu, Titi / 136
Dragomirescu, Cleo / 101

Dumez, Dumitrescu / 129
Dumitru, Mitu / 86, 107
Dumbrăveanu, Aurel (Pinguin) / 76, 161
Dumitrescu, C. / 74
Dumitrescu, G. / 125
Dumitrescu (tenorul) / 129
Dumitrescu, Ion / 42, 130
Dumitrescu, Iulia / 65
Dumitrescu, Maria / 45
Dumitrescu, Nutzi / 136
Dumitrescu (Demetrescu), Silvia / 79, 80, 87, 116, 121, 141

E

Elvass, Catuşa / 87, 104, 107, 121, 130
Elvass, Tantzi / 129, 130
Emilian, Marcel / 102, 107, 108, 116, 121
Enescu, Marcel / 87
Enescu, Vasile / 100, 108
Eremia, Eliza / 107
Eremia, Ţuki / 91, 101, 129
Etterle, Fory (Chr.) / 87, 96, 102, 108, 121
Evoltschi, Alexandru / 30
Eysler, Edmund / 62, 79, 81, 83, 84, 86, 87

F

Facher, R. / 112
Fagure, Emil / 28, 29, 89
Fall, Leo / 76, 84, 85
Fanelly, Mary / 17, 32, 34, 47, 124
Fărcăşanu, Ion / 39, 41
Fărcăşanu, Profira / 39, 41, 50, 51
Feder, Jean / 60

Fedor, M. / 45
Feraru, Alexandrina / 62
Feretti, Janette / 47
Feodorov, Victor / 91, 92, 101, 104, 107, 121
Fernic, Ionel / 93, 102
Filotti, Maria / 84, 133, 139
Finkel / 55
Finți, Alexandru / 87, 141
Florescu, Florica / 27, 42, 71, 76, 77, 82, 83, 84, 85, 86
Florescu, George / 87
Florescu, V. / 115
Florian, Gigetta / 116, 121
Fotino, Alexandru / 52
Fotino, Aura / 88, 100
Fotino, Mișu / 27, 28, 29, 89, 99, 100, 106, 117, 118, 120, 121, 135, 141
Frank, Robert / 74
Fulda, Silvia / 108, 121, 141

G

Gabrielescu, Grigore / 16, 17, 24, 39, 41, 67, 77, 78, 89, 143
Galaction, Gala / 42, 43
Gamberto, Fidora / 133
Gamberto, Henriette / 108
Gandon, Blanche / 24
Garoescu, A. / 65, 85
Gavala, Al. / 34
Gavritzki, Boris / 116
Gălbineanu, Petre / 126
Gărdescu, Nicolae / 87, 108, 120, 136
Geich, Moise / 53
Georg, Eger / 127
Georgescu, Atena / 24
Georgescu, Ion / 30, 31

-
- Georgescu, Kiki / 136
Georgescu, Mia / 132, 133
Georgescu, Mitică / 5, 8, 11, 42, 43, 44, 45, 46, 61, 64, 67, 88
Georgescu, Nae / 64, 104, 112
Georgescu, Paula / 101
Georgescu, Pépé / 64, 129, 130
Georgescu, Lucia / 141
Georgian, I. / 29, 64, 65, 141
Gerescu, Bobby / 108
Gheorghiu, Alexandru / 78, 83, 84, 85, 86, 101
Gheorghiu, Margareta / 103
Ghica, Ion / 14, 30
Ghica, Pantazi / 14, 16, 32, 34, 130
Ghimpețeanu, Petre / 60, 62, 100
Gilbert, Jean / 77, 79, 84, 85, 86
Giovani, Alexandru / 101, 102, 108, 116
Giuan, Emil / 116
Giugaru, Alexandru (Sandu-Huși) / 17, 95, 101, 102, 103, 108, 111, 121
Giurgea, Maria / 63, 89
Glatauer, Alfredo / 130
Glodariu, Ștefan / 101, 102, 115
Glück, Seidy / 58, 138, 139
Goldberg, Isidor / 55, 56, 57
Goldenberg, S. / 56, 57, 73, 112
Goldfaden, Avram (Abraham) / 9, 53, 54, 55, 56, 124, 126
Götze, Walter / 77
Grand, Anna / 71, 73, 74, 77, 83, 84, 85, 86, 100
Grădișteanu, Petre / 24
Grădeanu, S. / 30
Grigorescu, Nae / 34, 60
Grigorescu-Tuciu / 90
Grigoriu, Cecillé / 103, 132

Grigoriu, Constantin / 16, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 126, 127
 Grigoriu, Leny / 112, 136
 Grigoriu, Tanți / 102, 115
 Groff, Ladislau / 101, 116, 137
 Groner, George / 17, 79, 86, 87, 96, 102, 106, 107, 108, 115, 116, 121, 132, 133, 141
 Grosse / 82, 87
 Grozăvescu, Brândușa / 100
 Gruia, Eveline / 121
 Gusti, Ninetta / 135, 137
 Gusty, Paul / 24, 25, 34, 39, 59, 60, 71, 72, 74, 83, 84, 117, 118, 119, 120, 121

H

Hagiescu, Magda / 103, 108, 141
 Hagiescu, Nicolae / 8, 17, 24, 25, 35, 37, 38, 39, 41, 43
 Halm, Max / 58, 112, 116
 Halepliu, Constantin / 30
 Harad, Fifi / 119, 120, 121, 141
 Harris, Ben / 101
 Hasnaș, Vasile / 24, 25, 39, 41
 Havrilitz / 60
 Heller, Iosif / 55
 Hennequin, Maurice / 61, 64, 81, 82, 87
 Henția, Elisabeta / 115, 116, 121
 Herescu-Năsturel, Constantin / 39
 Hermeziu, Gina / 65, 100, 129
 Herz, A. de / 89, 91, 92, 100, 101, 104, 113, 118, 121
 Hirtska (Hirtscha, Hrtska) / 11, 23
 Hirschbein, Peretz / 57
 Hociung, Coty / 121, 137, 141
 Hofmann, Louis / 126

Hopkins, Bob / 65, 100

Horowitz, Moșe / 54

I

Iancovescu, Ion / 81, 89, 140, 141

Iliescu, Costin / 141

Iliescu, I. / 104, 107, 112

Iliescu, Natalia (N.) / 84, 85, 86

Iliescu, Țuki / 103

Ioanid, Leontina / 44, 59, 64, 71, 73, 83, 129, 130

Ioanin, Jenny / 88, 141

Ionașcu, Marietta / 60, 61, 64, 74, 83, 84

Ionașcu, Violeta / 116

Ionescu, Ecaterina / 116, 121, 135

Ionescu-Ghibericon, Alexandru / 87, 117, 141

Ionescu, C. / 65

Ionescu, I.D. / 7, 13, 14, 16, 17, 31, 32, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 47, 48,
65, 74, 77, 90, 123, 124, 127, 130

Ionescu, M. / 112, 116

Ionescu, Nae / 117

Ionescu, Năstase / 24, 25

Ionescu, Pandele / 39

Ionescu, Sofia / 64, 87, 101, 103, 106, 107, 108, 121, 129, 130

Ionescu, Toto / 117, 120

Ionescu, Violeta / 101

Iordănescu –Bruno, M. / 112, 120, 121, 133, 135, 136, 141

Iorga, Nicolae / 30, 97, 137

Iorgu Ochi-Albi / 31

Iupceanu, Suzi / 121

J

Jeles, Al. / 108, 141

K

- Kanner, Nicolae (Nicu, Nican) / 16, 18, 56, 63, 64, 65, 79, 80, 86, 87, 89, 100, 104, 105, 107, 109, 111, 115, 129, 131, 132, 133, 137, 141
Kadison, Leo / 109, 111
Kadison, Liuba / 9, 57, 109, 111
Kalich, Iacob / 55
Kamen / 57
Karryl, Jan / 101
Kálmán, Emmerich / 8, 18, 65, 67, 77, 78, 79, 83, 86, 129
Kessler, David / 55, 56
Kessler, Richard / 132, 133
Kluger, Sylvia / 116
Kiriac, Lulu / 86, 117
Kirițescu, Nicolae / 16, 18, 82, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 133
Knesel, Anton / 127
Krauss, I. / 38
Kretzulescu, Mimi / 116
Kriegel, Matilda / 63, 79, 86, 87, 129
Krisler, M. / 112

L

- Labiche, Eugène / 25, 106, 108
Lame, Elisa / 102
Lange, Sven / 110
Lares, Judith / 57
Lascu, D. / 117, 136, 141
Lascu, George / 87, 136
Lăzărescu, Romeo / 107, 120, 121, 133, 136, 141
Lăzărescu, Titina / 100
Lăzărescu, Vasile / 102
Lânaru-Cohen / 44

-
- Lecocq, Charles / 62, 71, 83
Lehar, Franz / 8, 18, 67, 73, 74, 77, 78, 83, 84, 85, 86
Leonard, Nicolae / 8, 16, 63, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 98, 129, 133, 143
Leonescu-Vampiru, Alexandru / 25, 40
Leonescu, Irina / 29, 51
Lerner, Ana / 109, 111
Liciu, Petre / 25, 60, 127
Liechman, Michel / 53
Lieblich, Boris / 53, 54, 55, 56
Lieblich, Sofia / 57
Lidiu, B. / 112
Liniver (Gusty), Alexandrina / 60
Livescu, Ion / 60, 139
Lorența, Letiția / 121
Löwendal, George / 114, 116
Lungeanu, Constantin / 140, 141
Luntzer, Zorica / 116, 121
Lupescu, Florica / 136
Lupescu, Ion / 24, 34, 40, 42, 124, 126, 127

M

- Macri, Natalia / 77
Macri, Panait / 49
Malia, Marița / 52
Maican, Ion / 64
Maican, Aurel Ion / 80, 81, 87, 98, 106, 117, 119, 121, 132, 133, 134, 135
Maican, Geo / 119, 120
Mallici 30
Manolescu, Grigore / 14, 19, 24, 29, 38, 47, 48, 49, 143
Manolescu, Ion / 82, 138, 139, 141, 144
Manolescu, Ionel / 141
Manzatti, Nello / 108, 141

- Marinescu, Aristide / 75
 Marinescu P., Alexandru / 16, 25, 26, 67, 77
 Marinescu, D. / 84, 85
 Marinescu, Eugenia / 77
 Marinescu, Marion / 102
 Marinescu, Mica / 136
 Marinescu, Mia / 107
 Marinescu, Nora / 26, 77
 Marinescu, Puiu / 116
 Marinescu, Rica / 102
 Marinescu, Theodora / 39
 Marion, Cella / 120, 121
 Marty / 33
 Mateescu, Agela / 121
 Mateescu, Mihai / 17, 24, 25, 29, 35, 37, 38
 Manu, Ion / 63, 104, 106, 108, 139
 Marian, Mariana / 121
 Maury, Marcelli / 92
 Maxim, Margareta / 116
 Maximilian, Marusica / 117, 137
 Maximilian Mihai / 106
 Maximilian, Puiu / 112, 114, 116, 119, 121, 135
 Maximilian, Velimir / 16, 18, 59, 60, 63, 64, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 103, 108, 113, 116, 121
 Maxy, H.M. / 58, 92, 112
 Măicănescu, Geo / 115
 Mănescu, M. / 64, 65
 Mărculescu, Adelina / 60, 61, 64
 Mărculescu, Grigore / 64, 141
 Mereanu, Dem. / 112, 137
 Metz, Ion / 31
 Miciora, Virginia / 16, 18, 60, 64, 73, 74, 84, 85, 86, 100, 129
 Midescu, Anghel / 102

Mihailovici, Alexandru / 59
Mihalescu, Alexandru / 19, 27, 30, 44, 83, 100
Mihăiescu, Gogu / 64
Mihăilescu, Aura / 64, 83
Mihăilescu, Liana / 103, 108
Mihăilescu, Tity / 121, 136
Mihăilescu, Gică / 137
Milian, Milică / 101, 102, 107, 121, 141
Millo, Matei / 8, 13, 14, 27, 30, 41, 42
Mirande, Yves / 98, 103, 135
Mirea, Eugen / 116
Mitrofan, N. / 64
Moceanu, Grigore / 17, 25, 39, 47, 127
Modigo, Lulu / 102, 106
Modreanu, P. / 116
Mogulescu, Zigmund / 54, 55, 56, 124
Mohr, Faust M. / 61, 128, 161
Moldoveanu, Rada / 102
Moldovenescu, A. / 30
Montaureanu, Ion / 25, 50, 127
Molière / 13, 30, 52, 57, 137
Moor, Pepi / 29, 64, 88, 99
Mora, Marie / 24
Moreli, Severa / 103
Moretti, Raoul / 98, 103
Mosenthal / 56
Moşoiu, Alfred / 35, 80, 86, 91, 92, 129, 130
Moşoiu, Ion / 14, 16, 32, 35, 130
Moşoianu, Zizi / 123
Morţun, Constantin / 137
Morţun, Ion / 28, 29, 64, 89, 98, 100, 107, 117, 120, 121
Moustic, Zizi / 8, 13
Mugur, Val / 121

Mugur, Vlad / 68

Munteanu, Aurel / 95, 96, 101, 102, 116, 133, 141

Munteanu, Consuela / 101

N

Nanu, Alexandru / 51

Natan, Naomi / 111

Natan, S. / 111

Nădejde, G.C. / 50

Neagu, Elisabeta / 116, 121

Negoescu, Victor / 135, 136

Negreanu, N. / 64

Nicolaide, Tomas / 25

Nicolaide, H. (Hristu) / 108, 116, 119, 121

Nicolau, Avram / 63, 65, 88, 89, 98

Nicolau, Elena / 103

Nicolau, Emil / 49, 88

Nicolau, Ion / 30

Nicolau, Nina / 116

Nicolau, Lulu / 107, 108, 115, 116, 121, 132

Nicolescu, Nae / 52

Niculescu, Cecilia / 120

Niculescu, Lulu / 121

Niculescu, Ion (Iancu) / 25, 27, 28, 82, 83, 85

Niculescu-Cadet / 116, 121

Niculescu-Bassu, George / 18, 62

Niculescu-Buzău, Nicolae / 18, 26, 28, 44, 45, 50, 61, 63, 64, 67, 71, 72,
73, 82, 88, 89, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 105, 107, 108, 118, 120,
121, 128

Niculescu, Jean / 84, 85, 86, 100, 129

Niculescu, Didi / 137

Niculescu, Rada / 137

Niculescu, Renné / 86

Niculescu, Teodorina / 52

Nottara, Constantin / 17, 19, 24, 28, 29, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 49,
50, 51, 77, 88, 89, 123, 124, 143, 144

Nițescu, M. / 84, 85

O

Orășanu, N.T. / 32

Offenbach, Jacques / 8, 66, 77, 85

Orban, Ecaterina / 84, 85, 86

Orlescu / 57

Oroveanu, Tutzi / 108

Otetelișanu, Elena / 66

Otetelișanu, Ion / 66

P

Paciurea / 27

Pagu, P. / 84, 85

Palla, Alexandru / 52

Pantazi, Nutzi / 103, 112, 115, 116, 133

Pascaly, Mihail / 24, 35, 48, 126

Pascu, Adrian / 120, 121

Pastor, Sevilla / 58, 113, 116

Pasti, A. / 30

Pașuc, Vera / 102

Pațak, Carol / 88, 89

Paulus / 24

Pavelescu, Joujou / 102, 108

Pavelescu, Natalița (Natalia) / 8, 18, 91, 100, 101, 104, 107, 111, 112, 136,
137

Păltinișeanu, Bebe / 133

Pârvulescu, Lucica / 116

Pella, Mircea / 87, 100

Penel, Constantin / 88
Periețeanu, Grigore I. / 28
Periețeanu, Puica / 101, 107, 133, 134
Petrescu, Aurel / 27, 28
Petrescu, Elena / 37, 38
Petrescu, Ion (Iancu) / 29, 39, 41, 51, 86
Petrescu, Lizica / 91, 96, 101, 102, 129
Petrescu, Maria / 39, 41
Petrescu, Muscă / 87, 101, 117, 120
Petrescu, Paula / 64
Petrescu, Teodor / 25, 24
Petrescu, Willy / 101, 102
Petripop, Titu / 112
Petrovicescu, Grigore / 75, 83, 84, 85, 86
Petrovicescu, Ecaterina / 86
Pizone, I.P. / 30, 100, 101, 104, 105, 107, 109, 132
Piacentini, Nora / 87, 120, 121, 133, 141
Picus, Mania / 111
Popeea, Radu / 64, 65, 87, 117, 141
Poenaru, Nicolae (Nicu) / 16, 17, 25, 27, 67, 127, 129
Popescu, Achil / 26, 45, 59, 77, 141
Popescu, Ana (Anicuța) / 24, 38, 47, 48
Popescu, Emil / 103, 115
Popescu, Eufrosina (Frosa) / 33, 48
Popescu, Gherman / 42, 43
Popescu, Ghiță / 29, 30, 45, 64
Popescu, Lulu / 133, 136
Popescu, Nae / 35, 44
Popescu, Ștefania / 101, 107
Popescu, Theodor / 77
Popescu, Virginica (Virginia) / 8, 87, 96, 102, 108, 111, 112, 133
Popescu, Vivette / 103
Popovici, A. / 81, 84

Popovici, G. / 64
Popovici, M. / 64
Popovici, N. / 125
Popovici, Orthansa / 84, 86
Popovici, Venera / 107
Porta, Elisa Ia / 106
Pribeagu, Ion / 16, 100, 104, 107, 109, 110, 111, 129, 130
Presianu (Pressiano), Renée / 116, 121
Prodan, Alexandru / 84
Protopopescu, Paula / 100
Protopopescu, Titu / 87, 100, 101, 107, 117, 136
Puşki, Itza / 112

R

Racoveanu, M. / 64
Racoviceanu, Eleonora / 64
Radovici, Aura / 64
Radu, Ioana / 115
Radu, Tina / 121
Ranetti, George / 28, 29, 61, 64, 88
Rang, Richard / 102, 107, 108, 141
Rădulescu, Lică / 86, 100
Rădulescu, Margareta (Marga) / 62, 102
Rădulescu, Mircea / 90, 91, 92, 100
Rădulescu, Mia / 101
Rădulescu, Sanda / 12
Rădulescu, T. / 84
Râmnicéanu, Elena / 84
Răureanu, L. / 65
Rechtzeit, Iacob / 58
Rebreanu, Fanny / 64, 138, 139
Rebreanu, Liviu / 63

Relescu, J.B. / 30
Reitman, Josefina / 44, 45
Rieaux, Ernest / 92
Rizler, L. / 112
Roman, Elly / 106, 116, 121, 134, 135
Roman, Nae / 102, 103, 108
Roman, Valer / 102
Roman, Vily / 117, 120
Romanescu, Angel / 33
Romanescu, Aristizza / 17, 19, 29, 32, 33, 38, 48, 143
Romanescu, Lidia / 136
Romea, Petre / 112
Ronetti-Roman / 29, 50, 51
Rosenfeld, Jonas / 110
Rosetti, C.A. / 6, 32, 134, 135
Rosetti, Eliza / 45
Rosetti, Radu / 45
Rozzi-Rozzi / 101
Rubinger, M. / 116
Rudeanu, E. / 64
Rusu, Ketty / 116, 121

Q

Obreja, E.C. / 116, 136, 141

S

Sadigurski, B. / 109, 111, 116
Sadigurski, Etty / 111, 116
Sadova, Marietta / 140, 141
Samberg, Aizic / 57
Sandu, Maria / 133
Sarandi, Frosa / 33, 48

-
- Sardou, Victorien / 24
Savu, Lulu / 96, 101, 105, 108, 133, 136
Savu, G. / 65
Satz, Ludwig / 110, 111, 113
Sălceanu, Matei / 34
Săndulescu, Tantz / 134
Săvulescu, Betina / 88
Săvulescu, N. / 141
Scântee, Nicolae / 30
Scârțan, Florica / 101
Scărlătescu, Florin / 121
Schwartzmann, Hary / 87, 107, 109
Schiller / 56
Schönbaum, I. / 109, 111
Schvengold / 93
Scribe, Eugène / 52
Scully, Raoul / 107, 120, 121
Segal, Boris / 109, 111
Segalescu, Marcu / 55, 131
Seiderman, David / 109, 111
Selzer, Jenny / 109, 111
Serioșianu, I. / 64
Sever, Wanda / 106
Shakespeare, William / 55, 139, 141
Siegler, Erna / 58, 113, 116
Siegfried, W. / 108, 121, 140, 141
Silvestru, Nicu / 26
Smilovici, Jenny / 58, 112
Smilovici, S. / 111, 116, 131
Simionescu, Adina / 109, 111
Simionescu, Nae / 84, 85, 86, 109, 111, 116, 121, 132
Simionescu, V. / 35
Simionescu, Ida / 86

Sinclair, Jimmy / 102, 112
Siomin, Annie / 102, 112
Siomin, S. / 102, 104, 107, 108
Sion, Mady / 73, 83
Sion, G. / 119
Soare Z. Soare / 91, 104, 107, 108, 108, 115, 116
Socec, Lilly / 113
Socol, Jenny / 108
Soreanu, Nicolae / 19, 60, 63, 64, 74, 83
Spivacovski, El. / 127
Stamate / 109, 111
Stark, Ludwig / 81, 87
Stavrache, Tinelle / 133
Stavri, Constantinovici / 39
Stănculescu, Mia / 121
Stănescu-Cerna, Constantin / 62, 63, 65, 74, 77, 80, 83, 85, 86
Stănescu, Dodelle / 109, 111, 123, 130
Stănescu, I. / 85
Stănescu, Nutzi / 121
Stănescu, Puica / 107, 130, 134
Stelescu, P. / 64
Stelian, Nelly / 87
Steriade, Mia / 96, 102, 121, 136
Stiefler, John / 64
Sternberg, Iacob / 9, 20, 58, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 131, 133
Strasberg, Leo / 58
Strauss, Johann / 8, 18, 66, 70, 71, 83, 84
Strauss, Oscar / 65, 129
Stolz, Robert / 79
Stroe, Nicolae / 87, 101, 102, 103, 106, 108, 111, 112, 120, 133
Sturdza, Grigore (beizadea Vițel) / 45
Sturdza-Bulandra, Lucia / 81, 87
Sturdza, Mihail / 32, 45

Suchici, Doina / 115
Szekelly / 106
Swartz, Anne / 53
Swartz, Margaretta / 53

Ș

Șapira / 127
Șenkevic, Șumer / 56
Șeptilici, Mircea / 133
Șerban, Liviu / 106
Șerban, Zizi / 121
Șerbu, Puiu / 103, 102, 116
Șerbănescu, Cr. / 133
Șerbănescu, Gh. / 135
Șerbănescu, Lucia / 121
Șerbănescu, M / 101
Șerbănescu, N. / 104
Ștefănescu, Anicuța / 27
Ștefănescu, Ion / 30, 125
Ștefănescu, Mircea / 80, 86
Ștefănescu, Mișu / 85, 86, 88, 89, 100, 117, 120, 129, 130
Ștefănescu, Natalia / 120, 130
Șui, Marioara / 102

T

Taufstein / 63, 64
Talianu, Ion / 17, 87, 96, 102, 103, 105, 107, 108, 113, 116, 121, 134, 141
Tănase, Constantin / 8, 16, 17, 18, 28, 29, 44, 73, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 133, 134
Tănase, Maria / 97
Tănăsescu, Ana / 30
Tănăsescu, Gr. / 34

Tănăsescu, Ion / 27, 30, 39, 41, 44, 50, 51

Tănăsescu, Lilly / 100

Tănăsescu, Marietta / 84

Tecuceanu, Hermina / 112

Tefner, Adolf / 112, 116

Teleajen, Sandu / 129, 130

Teodorini, C. / 35

Teodorini, Maria / 44

Teodorini, V. / 35

Teodorescu, Alexandru / 30

Teodorescu (Leonard), Elena / 73, 74, 83, 84, 85

Teodorescu, Theom / 84, 85, 86, 100

Teodorescu, Vally / 120

Teodosian, Aura / 141

Thal, Sidy / 111, 112, 113, 116

Theodorescu, Didi / 103, 116, 120

Tomescu, Iorgu / 104, 107, 123, 130

Tomescu, Jean / 116

Tomescu, Lucia / 109, 111

Tomescu, Nae / 109, 131

Toncescu, M. / 49

Toneanu, Vasile / 28, 29, 51, 61, 64, 73, 75, 83, 144

Toneanu, Constantin / 87, 105, 106, 107, 108, 111, 117, 120, 132, 133, 135

Trestian, Florica / 134

Trestian, G. / 102, 103

Tuchen, Tina / 109, 111

T

Țăranu, Ionel / 108, 111, 112, 117, 119, 120, 121, 132, 133, 137

Țăranu, Nutzi / 79, 86

Țăranu, Olga / 65, 141

Țăranu, Sandu / 87

V

- Valentineanu, Valeriu / 63
Valer, Radu / 102
Vasilache, Vasile / 103, 106, 107, 108, 111, 112, 133, 134
Vasilescu, Eliza / 84, 86
Vasilescu, Ion / 93, 96, 106, 107, 108, 111, 112, 133, 134
Vasilescu, Lambu / 84, 86
Vasilescu, Maria / 24, 30
Vasilescu, Theodora / 84
Vasiliu, Ecaterina / 100, 101
Vasiliu, Grigore-Birlic / 106, 118, 120, 121, 133
Vasiliu, Natalia / 89, 100
Vasiliu, Lilly / 107, 108
Vasiliu, Silly / 8, 18, 96, 102, 111, 116, 132
Vasiliu, Theodor / 35
Vasiliu, Veronica / 121
Vechio, I. Del / 87
Velculescu, N. / 141
Velescu, Petre / 25, 52
Verea, Lisette / 96, 102, 103, 108, 112
Vermont, Claretaș / 85, 101
Vermont, Fanchette / 24
Vigny, Ecaterina / 44, 45
Vinterhalder, D. / 30
Vironescu, V. / 30
Vitaly, E. / 35
Vlădaia, Irina / 44, 47, 50
Vlădicescu, Alexandru / 47, 50
Vlădoianu, Nicolae / 16, 18, 82, 92, 95, 96, 101, 105, 106, 107

Z

- Zamora, Elena / 8, 18, 63, 87, 98, 101, 103, 106, 107, 108, 132, 133

Zarifopol, Paul / 110

Zelter, Jeny / 111

Ziehrer / 24

Zibetmann, Moise / 54

Zimniceanu / 60

Zirra, Mihail / 90, 108, 116

Zlataia, Gina / 112

Zuckermann, Lazăr / 54, 55

Zump, H. / 62

W

Wald, Moses / 55

Wanda, Nelly / 85, 129, 130

Wauvrina, Maria / 105, 107, 108, 120, 121, 130, 141

Weber, Pierre / 64, 81, 87, 113, 116, 117, 118, 121

Wellner (Hasnaș), Amelia / 24, 29, 39, 40, 41

Wiest, Louis / 23, 122

Wilnov, Gerd / 133

Winterberg / 72, 83, 85

Weislitz / 57

Willemetz, Albert / 98, 103

BIBLIOGRAFIE

***Arhivele Naționale ale României:

Fondurile:

Teatrul Național București:

- inv. 2344, vol.I (1845-1950)
- inv. 2345, vol II (1845-1950)

Ministerul Artelor: inv. 550 (1903-1924)

Ministerul Cultelor și Artelor:

- inv. 2719 (1921-1932)
- inv. 2720 (1933-1944)

Ministerul Cultelor și Artelor:

- Direcția Generală a Artelor: inv. 652 (1920-192)
- Departamentul Artelor: inv. 817 (1928-1944)
- Departamentul Artelor: inv. 818 (1928-1944)
- Departamentul Artelor: inv. 819 (1928-1944)

Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale: inv. 2523 (1920-1931)

Ministerul de Interne, Direcția Generală a Poliției: inv. 2349 (1893, 1903-1936)

****Istoria teatrului Românesc*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973

****Periodice** – Biblioteca Academiei Române:

Arta. Revistă literară, artistică, teatrală / București, 1912

Artistul român / 1889

Adevărul ilustrat / București, 1895-1897

Adevărul, literar și artistic / 1920-1938

Almanahul Rampa / 1924-1925

Almanahul Teatrului Românesc / București 1943-1944

Almanahul artistic / București 1900

-
- Arta nouă* / București, 18 aprilie 1942-12 martie 1943
Arta / București, 21 mai - 6 aug. 1941
Artistul Român. Periodic artistic și literar / București, 1889
Bis / București, 1935
Bis. Artă, Teatru, Cinema, Muzică / 19 sep. 1942 - 23 oct. 1946
Boabe de grâu / București 1930-1935
Bilete de papagal / București, 1928-1930, 1937-1938, 1944-1945
Cortina / 1915-1916
Clipa teatrală, plastică, muzicală și literară / București, 1923-1929
Comedia / București, 1938-1940
Cortina, gazeta săptămânală de teatru / București, 1940-1945
Curentul / București, 1928-1944
Dimineața / București, 1904-1930
Excelsior / 1918
Ecran / București. 1944
Excelsior / București 1930-1931
Ecoul. Teatral, literar, plastic, muzical / București 1927-1931
Galeria / București oct. 1941 - feb. 1942
Ilustrațiunea Națională / 1912-1916, 1921-1931
Premiera ilustrată / București 1928-1929
Rampa. Teatru, Muzică, Literatură, Artă / București 1911-1913
Rampa nouă ilustrată / București: 2 sept. 1915-6 aug. 1916; 28 nov. 1918-20 iun. 1938
Reporter / București, 1933-1936; 1937-1938
Scena. Teatrală artistică și culturală / 1910-1911
Scena teatrală / 1914
Scena. Ziar zilnic de teatru, muzică, literatură, artă și sport / 1917-1918
Scena / București 1944-1945
Scena și ecranul / București 1936
Spectatorul / București 1860-1862
Spectacolul / București 1927-1928
Spectacolul / București, 1939-1940

Spectator / București, 1943-1945

Teatrul și sport / București, 1944-1945

Teatrul / București 1912-1913

Universul literar săptămânal / București, 1919-1945

Universul / 1888-1931

Viața Românească / 1938

*
* *

Bacalbașa, Constantin – *Din Bucureștii de-altădată*, București, 1928

Bercovici, Israil – *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, Editura Kriterion, București, 1982

Cazaban, Ion – *Caragiale și interpreții săi*, Editura Meridiane, București, 1985

Dumbrăveanu, Aurel (Penguin) – *Leonard. Viața, cariera și aventurile sentimentale ale Prințului operetei*, București, 1929

Dinescu, Nicolae – *Revista de altădată*, Editura Meridiane, București, 1973

Golescu, Dinicu – *Însemnare a călătoriei mele*, Editura Minerva, București, 1977

Iorga, Nicolae – *Istoria Bucureștilor*, Editura Vremea, București 2008

Massoff, Ioan – *I.D. Ionescu de la Union*, Editura Muzicală, București, 1965

– *Tenorul Ion Băjenaru și vremea lui*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din RSR, București, 1970

– *Teatrul Românesc*, vol. I-VIII, Editura pentru literatură, 1961-1966; Editura Minerva, 1976

Massoff, Ioan și Tănase, Radu – *Constantin Tănase*, Editura Meridian, București, 1964

Maximilian, Velimir – *Evocări*, Editura Minerva, București, 1962

Mohr, M. Faust – *Amintirile unui spectator* (Mișcarea teatrală în București între 1899-1910), Editura Leopold Geller, București, 1937

Nottara, Constantin – *Amintiri*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960

Niculescu-Buzău, Nicolae – *Suveniruri teatrale*, Editura E.S.P.L.A., București, 1956

Paraschiv, Ion și Iliescu, Trandafir – *De la hanul Șerban Vodă la Hotelul Intercontinental*, Editura Sport-Turism, București, 1979

Potra, George – *Din Bucureștii de altădată*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981

Predescu, Lucian – *Enciclopedia Cugetarea*; Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, București

Zirra, Mihai – *Am ales Teatrul Radiofonic...*, Editura Casa Radio, București, 2009